

PAVEL FLERE:

ZAKONITA UREDITEV UČITELJSKE IZOBRAZBE.

»Narodni učitelj sve da je lteo, da bude pravi narodni učitelj, nije bio kadar, da to bude... Naš učitelj ne samo, da nije spreman u pogledu na poznavanje aktuelnih potreba svoga naroda, on u učiteljskoj školi ne dobija ni dovoljno znanja i poznavanja našeg narodnog deteta.«

Dr. P. Radosavljević.

I.

Besede, ki sem jih zapisal kot motto, bi mogle zavesti čitatelja na misel, da nameravam pisati o današnjem zakonitem stanju učiteljske izobrazbe v naši državi; o pogreških, ki jih to zakonito urejeno izobraževanje učiteljstva vrši še vedno, brez ozira na kolo časa, ki s svojim vrtenjem potencialno dviga zahteve po obči izobrazbi naroda in vsled teh zahtev stavi tudi višje na izobrazbo narodnega učitelja. Vendar taka kritika ni namen teh vrstic; niti ne pripovedujejo o sedanjem stanju pri nas, nego hočejo podati le skromen predlog o tem, kako naj bi se zakonito uredila izobrazba učiteljstva osnovnih šol; tedaj učiteljstva onih šol, ki v prvi vrsti skrbí za izobrazbo narodove mase, oziroma onega učiteljstva, ki mu bolj kot vsakemu drugemu pritiče naslov »narodni učitelj«. Gorenje besede navajam le zato, da s tehtno besedo svetovno znanega pedagoškega pisatelja nekako podkrepim svoj predlog.

Preden pa se lotim predloga samega, se mi zdi važno, da se ozrem na dvoje vprašanj: prvo je vprašanje načrtov o šolskih zakonih sploh, kakor se prirejajo pri nas, — drugo pa naj bi bil mal pregled reformiranja učiteljske izobrazbe izven naše države. To drugo omenjam, ne da bi hotel svojemu predlogu polagati podstav s tujim in kazati, češ:

glejte, tako bodi! — nego le zato, da pokažem, kako skromni smo pri nas celo v predlogih, ki jih doma stigmatizirajo za »nebotične reforme«.

Prvega vprašanja, t. j. onega o raznih zakonskih načrtih za reformiranje in unifikacijo našega šolstva sem se izcrpneje že dotaknil,* vendar se mi zdi potrebno, da se radi enotnosti obravnave ponovim v glavnih točkah. Povedal sem, da je slovensko učiteljstvo, organizirano v UJU, že dvakrat imelo priliko, da je javno povdarilo svojo načelno zahtevo, naj šolski zakoni ne bodo taki, da obravnavajo le posamič vrste šolstva, nego naj bo za vse šolstvo le en zakon; zakaj vedno je izhajalo iz načela, da je kot vzgojna naprava — kar v prvi vrsti je! — vse šolstvo nekaj enotnega, idejno nedeljivega; diferencirajo da ga le razne naučne, t. j. intelektualne svrhe, ki jih ta ali ona šola zasleduje. V tej svoji zahtevi slovensko učiteljstvo tudi pri nas ni osamljeno; med drugimi je v istem smislu po vzgojni šolski ureditvi dvignil svoj upoštevanja vredni glas tudi dr. J. Turić med Hrvati.** Kakor pa bomo čuli še spodaj, so vsi ti glasovi dozdej ostali brezuspešni; zakaj v merodajne kroge še vedno ni podprlo ono elementarono — bi skoro rekel — spoznanje o namenu vsega šolstva, ki je v prvi vrsti vzgoja; da mora tedaj šola, bodisi nižja, srednja ali višja, predvsem v z g a j a t i moralno, nacionalno, socialno in telesno; da je tedaj smoter vse šolske vzgoje isti, raznovrstni da so le smotri intelektualne izobrazbe. Tako spoznanje pa naravnost sili k temu, da radi prvenstvene vzgojne šolske naloge uredimo vse šolstvo z enim zakonom, z zakonom okvirnim, ki določa le čvrste in neizbegljive smernice, po katerih naj se šolstvo ureja.

V omenjenem spisu sem postavil primeru, da se mi z izdelovanjem posebnih zakonskih načrtov za osnovne, meščanske, srednje, učiteljske in druge šole, brez vsakega ozira pri načrtu za to šolo na ono šolo zdi, da gradimo celotno stavbo, ki se ji pravi šola, ne da bi se poprej zložili o tem, kakšna bodi ta stavba. In kakor da bi v tej stavbi, še preden vemo, kakšna bo v celoti, že urejali vsak svoj kotiček, češ, da bo le meni toplo, kako bo tebi, me ne briga. Zato moramo vzlic dobri volji, s katero se na merodajnih mestih razpravlja o tem ali onem šolskem zakonskem načrtu, dvomiti, ali dobimo iz vseh teh zakonov stavbo, ki bi imela lice, kakršno imeti mora, ako hoče po pravici nositi ime »Narodna šola«, t. j. šola za ves narod, šola za izobrazbo vseh prilik v narodu. Videti je marveč, da si na ta način sezida svojo kajbico osnovna,

* Prim.: »Enotni in okvirni šolski zakon« v »Učit. Tovarišu« 1922 šte. 17. in 19.

** Prim.: Dr. J. Turić »Osnova za preobraževanje naroda školome«.

meščanska itd šola, a ko zložimo vse te kajbice, bogve, ali ne bodo vrata te ali one napoti oknom te ali one? Stavbenega lica poslopje gotovo ne bo imelo tako impozantnega kakor ga lahko ima, ako napravimo najprej načrt za stavbo, to pa v njenih notranjostih razdelimo po njenih namenih.

Ker se vsled razmerja, da se brez ozira na drugo vrsto šolstva protežira zaradi posebnega zakona za vsako šolsko vrsto in zato radi nepoznanja pravega razmerja med vsem šolstvom ta ali ona šolska vrsta, že danes na podlagi šolskih statistik lahko prav drastično opazujemo posledico, da prevladuje na tej strani intelektualni proletarijat, na oni brezprimeren analfabetizem. Ako bi urejeval vse šolstvo enotni šolski zakon, bi se to razmerje pač izpremenilo, ker bi zakon v spoznavanju namena vsega šolstva z urejevanjem šolstva to niveliral po potrebah naroda.

To spoznanje, pravim, žalibog ni prodrlo v naše merodajne činitele; zato se godi, da s tem, ko se pričkam o podrobnosti v ureditvi posameznih vrst šolstva, pozabljamo na to, da bi duh moral biti tisti, ki naj bi bil enolik za vso vzgojo, ki bi moral biti isti za vse šolstvo in za vso njegovo ureditev. Tako pa je bilo pri nas mogoče, da se celo zakonski načrt za osnovne šole* ni dotaknil niti s smernicami vprašanja izobrazbe učiteljstva za te šole, dasi bi pravdanski pričakovali, da naj radi enotnosti duhá po njih išče vsaj vezi z ono vrsto šolstva, ki naj pripravi učiteljstvo za delo v osnovnih šolah. —

Kar se torej tiče dosedanjih naših oficialnih zakonskih načrtov za preustrojitev šolstva, si moramo priznati, da niso v svoji sestavi prodrli ne v obliko zakona in ne v duhá reforme. S tem seveda ni rečeno, da se šolstvo vobče ni reformiralo, da ni stremilo po izboljšanju; vendar pa so se te reforme, kolikor moremo pregledati, vršile potom šolske uprave le na tórišču nacionalizacije šolstva — česar se je učiteljstvo radovoljno tudi samo oprijelo --; kar pa se je izvršilo v reformiranju šolskega dela po novih vzgojeslovnih smernicah, temu je bila povod ponajveč privatna iniciativa posameznikov. In to je bilo premalo, ker le sporadično in ne splošno.

Obča zahteva po reformi duhá v šoli je tudi pri nas marsikoga potegnila za seboj, rekel bi pa, da bi bil uspeh tega dela vse drugačen, ako bi ga brez birokratizma vodila večča roka iz šolskoupravne centrale. Kot zgled za resničnost te trditve navedem le proizvodbo šolske reforme v avstrijski republiki, tedaj v krajih, kjer so pred preobratom v oficialnem šolstvu vladale glede uprave iste prilike kakor pri nas

* V mislih mi je znani Vl. Radojevičev načrt.

Slovincih.* V sedanje avstrijske šole se je uradno unesel princip delovne šole. Ne z zakonom. Z najrazličnejšimi naredbami in navodili, ki vse zasledujejo namen, da se ta učni princip preizkuša na vseh vrstah šol, na vseh stopnjah in v vseh predmetih. Uradna iniciativa podpira privatno, privatna daje prvi pobudo za nova preizkušanja, ki naj preizkušena in utrjena dajo podlago za končno zakonito šolsko reformo. A tudi zakon — po sedanjih napovedbah — ne bo imel namena, da uklene šolstvo v tesno spono; le smernice hoče določiti za svobodni razvoj šolstva, pobudo hoče zopet dati smotreni privatni iniciativi. Značilno pri vsem tem reformskem stremljenju je, da se — priznajmo, da s pravim spoznanjem — reforma začetkoma najsmotrnejše preizkuša v osnovni šoli in v šolah, ki pripravljajo učiteljstvo za te šole. Sploh pa se polaga največja pažnja na reformo učiteljske izobrazbe.

Ker nam je v tem članku ta najbolj pri srcu, informiramo o različnih načrtih, ki se tičejo te. Dasi različni, temelje vsi načrti na prepričanju, da je bilo dosedanje izobraževanje učiteljstva osnovnih šol nedostatno, zato zahtevajo vsi višjo izobrazbo. Smoter jim je tedaj isti, različna pa so pota. Najčešče se čuje glas — osobito iz vrst učiteljstva samega — naj se strokovna izobrazba učiteljstva osnovnih šol prenese na vseučilišče, bodisi da se na teh ustanové samostojni pedagoški instituti, bodisi direktno na filozofski ali na pedagoški fakulteti posameznih vseučilišč, bodisi na pedagoških akademijah ali višjih pedagoških šolah, ki stoje v isti vrsti z univerzami. Glasovi, ki bi bili načelno nasprotni višji izobrazbi učiteljstva osnovnih šol, so danes redki, dočim so bili še pred nekaj leti po nemških vseučiliščih precej pogostni.** Ne moremo pa povsem odrekati tehtnosti onim, ki trdijo, da bi bila učiteljski pripravi priličnejša pedagoška akademija, češ da je naloga vseučiliščem bolj raziskavanje znanstva, tedaj teoretična, dočim je za učiteljsko pripravo potrebnejša uporaba znanstva, tedaj njega praktičnost. Tudi vprašanje, ali naj pripravlja za vstop na to ali ono označenih visokih šol srednja šola sploh, ali v višjih razredih diferencirana »pedagoška srednja šola«, še ni izčiščeno, dasi se nagiba večina k prvemu naziranju.

To pa zlasti pod vplivom Nemčije, ki je v svoji republikanski ustavi določila enako izobraževanje učiteljstva vseh vrst šol, in ki to določilo

* Poročilo o uradnem proizvajanju reforme prinaša Linke-Fadrusov list »Schulreform«. — Precej dober vpogled je priložil o tem dr. Voj. R. Mladenović v »Nar. Prosveti« 1922 št. 9—11 pod naslovom »Pitanje o učiteljskom obrazovanju u Austriji«.
P. F.

** Prim. moj spis »Vladni zakonski načrt v izpremembi učiteljske izobrazbe« v »Popotniku« 1918.

že izvaja na ta način, da v tekočem šolskem letu na posamezne učiteljske seminarje (= učiteljišča) ni več sprejemala dijakov v pričetni tečaj.

Glas po vseučiliški izobrazbi se dviga tudi po drugih državah, in čeprav moramo priznati, da je informacija o tujini pri nas danes precej otežkočena, poročam po kratkih zapiskih v nekaterih nemških pedagoških listih in po listih iz Čehoslovaške, da so v tej zadevi težnje učiteljstva samega malone vsepovsod iste. O isti zahtevi v Ameriki je letos v »Nar. Prosveti« obširno poročal dr. P. Radosavljević.*

Po tem kratkem in malo izcrpnem pregledu v tujini si lahko stavimo vprašanje, ali je tudi pri nas potrebna višja izobrazba učiteljstva osnovnih šol? Mislim, da ne bo ugovora, ako utemeljimo to potrebo samo z besedami dr. P. Radosavljevića, kakor smo jih navedli začetkom.

Kot odgovor na ugovor, da pa moramo pri nas računati s prilikami, ki so vobče slabe, pa bi prepusul besedo dr. Voj. P. Mladenoviću,** ki na isti ugovor malce maliciozno odvrča: »Nu, ja nalazim ipak, da bi i kod nas staranje o unapređenju školstva bilo i uspešnije i savremenije, kad bi oni, koji se tim poslom bave, imali ili stvorili sebi jedno načelno shvatanje o bitnosti i zadatku školovanja uopšte. To načelno shvatanje može da dá samo pedagoška teorija. Međutim, pedagogika nije nigde u svetu manje cenjena nego u nekim našim krugovima, u čijim rukama, nažalost, skoro redovno leži napredak nastave i vaspitanja; ali u isto vreme nigde nije ona ni manje poznata nego na istom mestu. Mnogi školski reformatori u nas misle, da svojim »zdravim razumom« mogu ne samo da izgleda nedostatak pedagoškog obrazovanja, nego, šta više, i da stručne pedagoge, ako ovima njihov »zdravi razum« ne bude imponovao, oglase za nesposobne i nekompetentne. Praktičnost (momentalne potrebe i date prilike) i »zdrav razum« — to su u glavnom dosad bila načela, kojima se rukovala naša školska reforma.«

II.

Ko sem tako v kratkem povedal, kar sem se namenil povedati kot potrebni uvod, priobčujem načrt, kako si mislim, da naj bi se zakonito uredila izobrazba učiteljstva osnovnih šol, da bi odgovarjala i potrebam i našim razmeram, težnjam učiteljstva samega kakor tudi zahtevam, ki se vsled modernih znanstvenih spoznavanj stavijo tozadevno že po drugih državah. Načrt priobčujem v glavnih obrisih brez posebnega komentarja, ker upam, da bo umljiv poznavatelju tudi brez njega. Posamezna zaznamovanja (uradov itd.) se naslanjajo na zaznamovanja v zak. načrtu za osnovne šole.

* Gl. »Nar. Prosveta« 1922 štev. 84—95 pod naslovom »Najnovije uredenje Pedagoške škole na Nju - Jorškom Univerzitetu«. P. F.

** Ravnotam. — Da ne bo zamere, pripominjam, da je dr. Milosavljević Srb in profesor na učiteljišču v Jagodini.

I. Splošno. Izobrazba učiteljstva osnovnih šol se pridobiva v posebnih zavodih. — Ti morajo po svojem ustroju nuditi dovolj splošne in strokovne izobrazbe ki gojence usposoblja, da po zaključeni šolski izobrazbi v smislu zadevnih zakonov in zakonskih odredb lahko uspešno delujejo kot vzgojitelji in učitelji na osnovnih šolah in v narodnem prosvetovanju.

Splošna izobrazba se dobiva na učiteljiščih, strokovna v višji pedagoški šoli. Vsak pouk na zavodih za izobrazbo učiteljstva na osnovnih šolah se vrši v državnem jeziku.

II. Ureditev zavodov:

a) **Učiteljišče.** Učiteljišča so za gojence in gojenke po spolu ločena ter imajo štiri letnike. Splošna izobrazba, ki jo nudijo učiteljišča, je enaka splošni izobrazbi, ki se dobiva v višjih razredih ostalih srednjih šol (gimnazije, realne gimnazije, realke). Pouk v splošni izobrazbi obsega na moških učiteljiščih naslednje obvezne predmete: 1. moralni pouk (verstvo); 2. splošno vzgojeslovje s pomnoženimi vedanā (psihologija s posebnim ozirom na mladinoslovje, logika, etika, estetika), filozofska propedeutika; 3. državni kot učni jezik; 4. en živ tuj jezik (relativno obvezno); 5. zemljepis z upoštevanjem geologije; 6. zgodovina, prvenstveno narodna zgodovina, ustavoznanstvo; 7. narodno gospodarstvo in sociologija; 8. matematika z geometrijskim risanjem; 9. prirodoepis; 10. prirodoslovje, oboje s prirodoznanskimi vajami in s posebnim ozirom na kmetijstvo; 11. higiena in poljudna medicina; 12. lep opis; 13. prostoročno risanje; 14. deška ročna dela; 15. stenografija; 16. telovadba in telesne vaje (sport in igre); 17. petje relativno obvezno cekveno petje, glasba (en instrument).

Na ženskih učiteljiščih obsega pouk v splošni izobrazbi iste obvezne predmeti z naslednjim izpremembami; 6. zgodovina, prvenstveno narodna zgodovina, ustavoznanstvo in sociologija; 7. matematika z geometrijskim risanjem, kolikor je to potrebno za pouk v geometriji; 11. higiena, zlasti higiena dojenca s praktičnimi vajami v otroški bolnici; 14. praktično gospodarstvo s kuhanjem; itd.

Tem obveznim predmetom se na moških in ženskih učiteljiščih lahko pridružijo kot neobvezni predmeti še pouk v drugih živih tujih jezikih, v strojepisju, knjigovodstvu i. pod., kar v posebnih slučajih dovoljuje ministrstvo prosvete po zaslišanju pristojnih šolskih oblasti.

Za uspešno proučevanje označenih obveznih in neobveznih predmetov morajo biti na vsakem zavodu potrebni kabineti in laboratoriji, opremljeni kakor se zahteva to za višje razrede ostalih srednjih šol.

V svrhu izobrazbe v kmetijskih in gospodarskih strokah mora vsako učiteljišče imeti šolski vrt, kakor tudi ostale za tak pouk potrebne prostore in naprave.

Podrobnejše določbe o organizaciji učiteljišč, normalne učne načrte ter šolski in učni red zanje izdelajo strokovnjaki, vzeti iz vrst učiteljstva teh šol, ter izda ministrstvo prosvete naredbenim potom.

Kandidatke za učiteljice ženskih ročnih del in gospodinjstva na osnovnih šolah ter kandidatke za otroške zabavilje se izobrazujejo v posebnih oddelkih, ki so z ženskimi učiteljišči organsko združeni in imajo toliko letnikov kakor učiteljišče.

b) **Višja pedagoška šola.** Višje pedagoške šole, ki po dovršenem učiteljišču prevzemajo strokovno izobrazbo učiteljstva osnovnih šol, so dvoletni, koedukcijski zavodi z lastno samoupravo, svobodo učenja, knjižnico in znanstvenimi zavodi za eksperimentalno psihologijo in pedagogiko.

Razen zgodovine pedagogike in filozofije se tu podrobno in temeljito razlaga o vseh smereh telesne in duševne vzgoje, o psihologiji, pedopsihologiji in pedopatologiji.

splošni pedagogiki, hodogetiki ter splošni in specialni didaktiki in metodiki posameznih predmetov, o temeljnih bioloških in pravnih in narodno-gospodarskih ved, o šolski zakonodaji, organizaciji in upravi.

Višje pedagoške šole uredi, pooblaščen v to s tem zakonom, ministrstvo prosvete s posebnim statutom, ki ga skupno izdelajo učiteljski strokovnjaki vseh šolskih kategorij. Vobče pa mora višja pedagoška šola s svojo ureditvijo nuditi možnost za temeljito strokovno izobrazbo in za poglobitev na učiteljskih pridobljene splošne izobrazbe.

Pri tem naj bi veljalo načelo, da se višja pedagoška šola manj bavi s teorijo pedagogike kakor z njeno prakso. V višji pedagoški šoli naj vlada isti metodični princip kakor v ostalih šolah, t. j. princip samostojnega dela. Kajti »pedagog-učitelj ne vrši svojo dužnost svojim strokovnim znanjem, nego svojom ličnom sposobnošću i čovječstvom s nakanom, da to obnovi. Komu je to malo, taj je maleni sam po sebi, pa postaje velik tek po znanju, što ga steče i ispitom dokaže«. (Dr. I. Turčić) *

Posebna skrb se na višjih pedagoških šolah posveča telesni vzgoji kandidatov in kandidatinj. Pod vodstvom izkušenih strokovnjakov se v letnih in zimskih telovadnicah, na igriščih itd. goje vse vrste telesne vzgoje: telovadba, igre, plavanje, kopanje, drsanje, veslanje, izprehodi, ježa, strelne vaje i. dr.

V svrhu praktične izobrazbe kandidatov in kandidatinj so z višjimi pedagoškimi šolami organično združene vadnice. To so osnovne šole, kolikor mogoče različnih tipov, v katerih je po razredih po 30 otrok, kar le mogoče neizbranih in obojega spola. — V vadnicah naj se omogočajo poizkusi z novimi učnimi metodami.

Hospitacije in učni poizkusi kandidatov in kandidatinj se vrše tudi na drugih osnovnih šolah.

III. Otvarjanje in vzdrževanje zavodov. Zavodi, namenjeni izobrazbi učiteljstva na osnovnih šolah, so državni in jih po zaslišanju pristojnih šolskih oblasti otvarja in iz svojega budžeta vzdržuje ministrstvo prosvete.

Učiteljišča, ki so lahko urejena internatski in imajo tudi jedilnice za zunanje gojence, se z vsemi svojimi oddelki otvarjajo v večjih krajih, ki so s svojimi prilikami zmožni, da pospešujejo splošno izobrazbo gojencev.

Višje pedagoške šole se ustanavljajo na kraju univerze, tehnike ali v velikih provincialnih mestih. Višja pedagoška šola na kraju univerze tvori samostojno fakulteto, ki je priključena univerzi.

IV. Uprava in nadzor. V kolikor se z zakonom ne določa drugače, se višja pedagoška šola upravlja kakor vsučiliška fakulteta.

Za upravo in nadzorovanje učiteljišč veljajo iste odredbe kakor za upravo in nadzorovanje ostalih srednjih šol.

Vadnice upravlja pod neposrednim nadzorom rektorja višje pedagoške šole poseben upravitelj po zadevnih odredbah za osnovne šole. Posredno jih nadzorujejo šolski nadzorniki za osnovne šole.

Gojenci.

a) na učiteljiščih. Zavodi za izobrazbo učiteljstva osnovnih šol so dostopni vsakemu državljanu Kraljevine SHS, ki je dopolnil 15. leto, je telesno in duševno zdrav, нравstveno neoporečen ter je z uspehom dovršil nižjo srednjo ali popolno 4razredno meščansko šolo.

Z dovoljenjem pristojne višje šolske oblasti lahko dijaki višjih razredov srednjih šol prestopajo v odgovarjajoči letnik učiteljišča, ako so z uspehom prebili diferencialni izpit iz predmetov, katerih se na dotični srednji šoli niso učili.

* Napredak 1922 str. 119.

V I. letnik učiteljišča se sprejema največ 35 gojencev; ob višjem številu priglancev se otvori vzporednica. V višjih letnikih se odpirajo vzporednice, kadar število gojencev presega 30.

Da se čim več mladim ljudem omogoči pohajanje učiteljišč in priprava na stau učitelja osnovnih šol, je ministrstvo prosvete dolžno, da na predlog dotičnega učiteljskega zbora z izdatnimi ustanovami podpira siromašne gojence, ustanavlja prosta mesta v internatih in v jedilnicah, jim brezplačno oskrbuje učne pripomočke i. dr.

Studij na učiteljiščih se zaključuje po predpisih, ki veljajo za zaključenje učenja na ostalih višjih srednjih šolah, in usposablja absolvente učiteljišč za vstop na vseučilišče.

Absolventi drugih srednjih šol se morejo smatrati, da so dovršili učiteljišče, ako po dovoljenju pristojne višje šolske oblasti polože diferencialni zrelostni izpit iz učnih predmetov na učiteljišču, katerih se na svoji prešnji šoli niso učili.

b) na višji pedagoški šoli. V svrhu pridobitve strokovne izobrazbe prestopajo absolventi učiteljišč na višjo pedagoško šolo. V kolikor dolžnosti in pravice obiskovalcev višje pedagoške šole niso urejene s posebnim statutom, veljajo za nje glede frekvence kolokvijev in polaganja izpitov isti predpisi kakor za obiskovalce ostalih visokih šol.

Kakor za podpiranje gojencev na učiteljiščih je dolžnost ministrstva prosvete, da prav tako podpira tudi obiskovalce višjih pedagoških šol.

VI. Učiteljstvo.

a) na učiteljiščih. Vsako učiteljišče je lasten zavod s samostojnim vodstvom. Učiteljstvo na učiteljišču tvorijo ravnatelj in učiteljski zbor, sestojč iz glavnih in strokovnih učiteljev.

Glavni učitelji na učiteljiščih morejo postati oni učiteljski kandidati za višje srednje šole, ki so dovršili filozofsko fakulteto ter položili predpisane izpite na pedagoškem seminarju vseučilišča.

Strokovni učitelji na učiteljiščih prevzemajo pouk v specialnih strokovnih in v neobveznih predmetih. Kot strokovni učitelji se dodeljujejo na učiteljišča lahko tudi učitelji nižjih šolskih kategorij, ako imajo predpisano kvalifikacijo za svojo stroko.

Na oddelkih za izobrazbo učiteljic ženskih ročnih del in gospodinjstva na osnovnih šolah ter otroških zabavili poučujejo glavni in strokovni učitelji.

b) na višjih pedagoških šolah. Na višje pedagoške šole je kot učitelje načeloma pozivati kot redne ali kot honorarne vseučiliške profesorje prvenstveno take, ki poznajo osnovno in srednjo šolo iz lastne prakse in so pedagoško-znanstveno tudi književno delovali.

Učitelji na vadicah in ostalih zavodih, ki so v svrhu praktične izobrazbe obiskovalcev priklopljeni višji pedagoški šoli, morajo imeti kvalifikacijo, predpisano za učiteljstvo osnovnih šol, morajo biti strokovnjaki v pedagogiki in didaktiki ter sposobni za preiskušavanje modernih metodičnih naziranj.

VII. Razmerje zavodov za izobrazbo učiteljstva na osnovnih šolah na zunaj.

Zavodi za izobrazbo učiteljstva na osnovnih šolah morajo biti v vednem stiku z osnovnim šolstvom in njegovim razvojem. Oblastni in srezki šolski uradi kakor tudi oblastni šolski inspektorji in srezki šolski nadzorniki morajo na primeren način podpirati te stike.

Odredbe in odloki, tičoči se osnovnega šolstva, se morajo priobčevati tudi vodstvom zavodov za izobrazbo učiteljstva na osnovnih šolah.

Z dovoljenjem vodij zavodov za izobrazbo učiteljstva smejo obiskovati te zavode tudi učitelji osnovnih šol in šolski nadzorniki razen tega, v kolikor so ti slednji k svo-

jim obiskom primorani po svojem zvanju. Vodjem in učiteljstvu zavodov je dovoljen obisk osnovnih šol kot poslušalcem pri pouku.

Zavodi za izobrazbo učiteljstva osnovnih šol skrbijo za razširjenje in umevanje učil in strokovnih knjig, primernih za osnovne šole, ter prirejajo razstave takih učil in učnih pripomočkov.

Zavodi za izobrazbo učiteljstva osnovnih šol izdajajo letna poročila, ki kažejo njihovo delovanje in razvoj, zlasti v vzgojnem in učnem oziru. Ministrstvo prosvete skrbi za to, da se taka poročila dajejo na razpolago učiteljstvu osnovnih šol.

VIII. Nadaljna izobrazba učiteljstva osnovnih šol. Nadaljni izobrazbi učiteljstva služijo:

a) Strokovni pedagoški časopisi, knjižnice in muzeji, perijodične učiteljske skupščine in tečaji ter poučna potovanja.

b) Pedagoške akademije in vseučiliški seminarji kot učni in raziskovalni zavodi za človeški telesni in duševni razvoj. Kjer je le mogoče, se s temi zavodi združijo osrednje pedagoške knjižnice.

c) Obisk drugih visokih šol, ki se njih predavanja in seminarji po potrebi razširijo s primernimi dopolnitvami vseučiliških oddelkov z ozirom na splošno in stanovsko učiteljsko izobrazbo.

č) Učne osebe, ki na katerikoli način sodelujejo pri nadaljni učiteljski izobrazbi, prejemaajo za to svoje delo od države posebno nagrado.

d) Po petih letih praktičnega službovanja dobi lahko vsak učitelj v svrhu studij dvomesečni dopust ob polnih službenih prejemkih.

e) Posebno nadarjeni učitelji dobivajo večkratne študijske dopuste in študijske podpore.

f) V svrhu skupnih poučnih potovanj se dovoljujejo državne podpore.

g) V poučne svrhe se dovoljuje za učitelje prosta vožnja po železnicah in parnikih.

IX. Končne določbe. Posebna izobrazba učiteljstva na specialnih šolah za nenormalno in zapuščeno dečo, za meščanske šole itd. se določi s posebnimi naredbami, ki obravnavajo ureditev teh šol.

X. Prehodne določbe. Dokler ni otvorjeno zadostno število višjih pedagoških šol, prevzemajo strokovno izobrazbo učiteljstva osnovnih šol učiteljišča v zadnjih dveh letih kot 5. in 6. letniku. Vendar morajo prenehati ti nastavki najkasneje z dnem 31. decembra 1930.

Takoj pa, ko stopi zakon v veljavo, morajo tako urejena učiteljišča prevzeti dolžnosti določb, ki se nanašajo na višjo pedagoško šolo.

UVOD V STROKOVNO STILIZIRANJE.*

Spisal Jos. Jaroslav Filipi, prevedel iz češčine Fr. Suher.

strokovnem ali praktičnem stiliziranju je predvsem izreči, da je to ono stiliziranje, s katerim se pripravi motiv za to, da se izvede primerno namenu. V dosedanjih poglavjih smo povedali sicer povsod, kam bi neki kak vzor sodil; a na material, v katerem bi se moral izvesti, in na tehniko, t. j. izdelano obliko, ki jo zahteva njegov material, kateremu pripada, se ni oziralo, ko se je risal. Rekli smo n. pr.: sredinjski vzor, pripraven za vodovodno ploskev, torej za tla ali strop. Pa za tla se mora urediti tak vzor kot mozaika ali kot ploščice ali kot preproga ali linolej. Za ometani strop se more izražati kot patronska slikarija, za reseni strop kot firneževa, izrezovanje i. dr. V vsakem teh primerov zahteva vsak dotični vzor, da se izdelava po svoje, po svoje riše in tudi barva, dasi more ostati njegova osnovna zmisel neizpremenjena. Iz tega se kaže jasno, da kdor hoče risati dobre osnutke v namen obrtnega delokroga, temu se je seznaniti tako z lastnostmi materiala, za katerega se rabi, kakor s tehniko, v kateri se oni material izdeluje. Zato je popolnoma utemeljeno, da se učé takega strokovnega risanja na strokovnih šolah in na nadaljevalnih obrtnih šolah, kjer imajo učenci, kakor samobsebi uvidno, izvestno znanje o svoji obrti. Vkljub vprašanju, ali naj se goji na občeizobraževalnih šolah strokovno stiliziranje, odgovarjam pozitivno, ker se bode bodoča šola pečala z ročnimi deli, pri katerih bodo dečki dobivali mnogo izkušenj o surovinah in njihovih izdelkih in izkušnje bodo izpopolnjevali z izleti v delavnice in tvornice, kar oboje bode pripomoglo izdatno i pouku risanja tudi v tej smeri. Da bi pa bili risarski osnutki taki, kakršne bi bilo možno izvajati v dotičnih materialijah v ročnih delih za dečke in deklice, k temu izpodbujajo tudi »navodila k učnim načrtom«.**

V ta namen bode treba, da bi vsaka šola imela v svojem kabinetu nekak majhen umetno-obrtni muzej. Pač so nekateri izdelki preveliki, radi česar si jih tam ne moremo misliti, drugi so zopet predragi, a mnogo je takih, ki jih lahko shranjujemo. Nekoliko plošč in pečnic, nekoliko vzorovanih in ponatisnjenih snovi, nekoliko vezenin, ne-

* Iz avtorjeve knjige »Stiliziranje po narodi II del«, ki je v rokopisu gotova, a izide zaradi tehničnih zaprek nekoliko pozneje. Založba »Dědictví Komenského« v Prazi. — Prim. o I. delu knjige D. Humeckovo poročilo v »Pop.« 1922.

** Veljavna tudi pri nas. Uk. min. z dne 5. jun. 1912, šte. 16.413. Poseben odtis v zalogi š. knjig v Ljubljani. Prelagatelj.

koliko knjižnih ovitkov in nekoliko posod bi se povsodi nabralo pri dobri volji. Ležeče je vse na tem, da bi bili to slogovni predmeti in okrašeni okusno.

To zbirko bi morala izpopolnjevati okrasba na šolski zgradbi: kovana mreža bi polnila v glavnih vratih, mozaikovna tla v vežah, barvana okna na stopniščih, slikana bordura na hodniku, sgrafitovo polnilo na pročelju itd. Česar bi nedostajalo v šoli, našlo bi se na drugih stavbah: na mestni cerkvi, mestni hiši, na sokolovni, vilah. Treba je le, da se razgledamo z odprtimi očmi; pri pravih prilikah najde se tudi v malem mestu dosti.

Na vaški šoli se omejimo večinoma na to, kar obsega šolski kabinet, ako ni tam tudi domače obrti ali izdelkov tvornic. V tem slučaju bi se oprijel teh izdelkov, kateri učence naravno zanimajo in katerih blago se najde tudi morda sicer za šolski kabinet.

Osnutek za obrtni izdelek se slika včasih tako, da predstavlja vtis izgotovljenega predmeta, torej n. pr. osnutek za fresko se slika na tak način, da dela vtis resnične freske z njenimi prstenimi barvami, osnutek za barvano tkanino tako, da dela vtis resnične mehke tkanine itd. Drugokrat zadostuje enostavna izvršba, posebno tam, kjer se ne tiče barvnega vtisa kakor v mreži, vrezavanju v les, vsekavanju v pločevino, v belem, zlatem ali vrvičastem vezenju, pri čipkah, razenju (sekanju) v les, v kovino ali kamen i. dr. V takih slučajih bi zadostovala svinčnikova risba; često pa pri osnutkih za barvno izvršbo zadostuje črtanje ali šumiranje s svinčnikom ali barvnikom, zlasti tam, kjer je izbira barv omenjena na nekoliko navadnih tonov n. pr. v križkovem vezenju, ker je izvedeno dvobarvno, v šamotnih ploščicah ali lesni intarziji, kjer se rabi samo nekoliko določnih barv, i. dr.

Za šolo je sicer ugodnejše slikati osnutek kolikor možno enostavno, a vendar tako, da bi podavali vtis določnega predmeta. Tega stališča se držim tudi pri risbah, sprejetih v to poglavje in obžalujem, da jih ne morem podati barvnih.

Kar se tiče velikosti osnutkov, se riše po nekod v resnični meri, po drugod v zmanjšanem merilu, redko v povečanem. V resnični velikosti se riše osnutek za tkano in potiskano snov, vseh vrst vezenine, čipke, tlačnice (podnice, plošče), intarzije, patronovano sliko i. dr. Za fresko, sgrafito, mozaiko, barvasto okno in druge velike predmete se slikajo skice, podajavši barvni vtis, v malem merilu, a razen njih se rišejo često kartoni v resnični velikosti in izvršeno zgolj le v črtah; s kartonov se prenaša risba na material, po skici se uresničujejo barve. Za olepšavo knjig, kjer ni izvedena z izvirnim tiskom — n. pr. lesorezom — se rišejo navadno povečani osnutki, kateri se na tiskalni deski fotografično zmanjšujejo.

Bilo bi ugodno, ako bi v knjigi, kjer je prvotno potrebno, vsako risbo zmanjšali, zmanjšano bi bilo vse v enakem merilu; bilo bi na prvi pogled očito, zakaj je večji sgrafito nego barvno okno, ali navišek ali pečniva; a tedaj bi osnutki za velike predmete zavzemali zelo mnogo prostora in naopak osnutki za drobne okraske bi izpadli silno majhni in tudi nejasni. Zato sem se odločil reproducirati risbe v približno enaki velikosti in z ulomkom pred njimi označiti, kako razmerje bi morala imeti okrasba, ako bi bila izvršena svojemu namenu primerno.

Mislím, da najnazorneje pokažem razne načine risbe za razne rokodelske stroke. ako vzamem isti motiv in ga pripravim za vse izvršbe, katere nameravam predelati v sledečih vrstah, kajti na različnih motivih bi ne bile izpremembe, katere zahteva pripadajoči material in način izvršbe, prav tako jasne, kakor na enem motivu. Izbral sem motiv, ne zelo sestavljen, to je lihopernat list robinije (*Robinia pseudacacia*) in rišem ga v raztegnjeno, jako izpolnjeno elipso, katera ima ponekod samostojno moč, ponekod je del bordure ali vzorca. Elipse so sicer razne velikosti, ali v večini slučajev so si podobne, t. j. razmerje glavnega premera in druge osi je enako. Ponekod elipsa ni popolna, ampak je razdvojena v list in kaj podobnega, a načelno je vendar vsaj bila tam kot pomožna črta in samo v slučajih, kjer je pogoj, da mora biti izvedena premočrtno, je nadomeščena z osmerokotnikom.

Začenši z razlago obrazcev pripominjam, da jih vrstím po sorodni izvršbi. Najstarejši način krašenja je vrezovanje (razenje, kraspanje), torej čisto linearno izraževanje. S to enostavno tehniko so izražali prazgodovinski rodovi živali na stenah jam, okrasili vse posode in orožje iz roga in kosti, pozneje iz kovine. Egiptovske slike so pravzaprav take kakor risbe z obrisi vsekane v kamen in potem kolorirane, sicer so morda bile tudi vreznine jam pobarvane s prstenimi barvami. Naši kolarji krasijo povsod oje, vage, motonoge (špice) na kolesih, pesti in perilnike* s takim enostavnim črtovnim okraskom in podobno tudi kovači okove na vozovih in drugje.

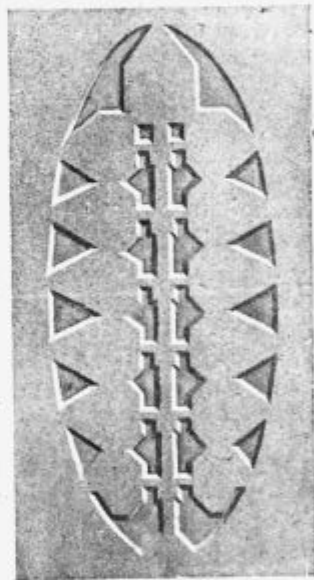
V polnilu na obr. 1 so konture vrezane z dletom v podobi V enako široko, samo skupine žilic znotraj listkov in stranski listki so klinaste oblike, kar se more z dletom prav dobro izvesti (prim. klinasto pismo). Ohranjena elipsa je sestavljena z loki; to je zanimivejše kakor enostavna dolga črta. Ostrine listov bi se mogle sicer kolorirati, a okusnejše je pustiti risbo samo v črtah, da vpliva s samo svetlobo in senco svojih črt (vrezov).

Okrasek nihala na obr. 4 je izveden z ravnim dletcem, seveda v kovino. Ploščca je medena, risba je rita z enakomočnimi črtami, samo repek je močnejši; dno je polirano, figura motna. Tukaj elipsa zares ni

* perilnik — deska za pranje.

prikladna za polnilo kroga, zato je njena panoga po straneh znatno razširjena in v ostalem ploskovno izpolnjena nekoliko s špiralami.

Podobno se da riti v mehak omet. Tu pa moremo delati tudi ploskve, ako apneno plast na nekaterih mestih — vobče v dno — izstrgamo, tako da ne le iz kontur, ampak tudi iz dna gleda temnejša vrsta malte. Taki obliki dvobarvnega okraska pravimo sgrafito. Je jako trezen okras. A prav zato se je mogel uporabiti mnogokrat. Imamo zglede, da so bile cele zgradbe od zemlje pa do strehe, da tudi na strešnih oknih in dimnikih sgrafito porisane (schwarzenberška, prej rožmberška palača na Hradčanih in mnogo drugih) in vendar so učinkovale mirno in nevsiljivo. Sgrafito je bilo v dobi renesance v Čehih zelo priljubljeno in

Obr. 1. Vrezano v les. $\frac{1}{3}$ Obr. 2. Vrezano v malto. $\frac{1}{6}-\frac{1}{8}$ Obr. 3. Vsekano v kamen. $\frac{1}{4}$

se rabi često še tudi na novih stavbah (Alšova sgrafita v Pragi, Plznu in dr.). Polnilo na obr. 2 je miljeno na fasado v okenske stebre ali na ščit (hišno čelo).

Kakor v les ali kovino moremo riti tudi v kamen samo s črtami, a zanimivejše je delati kakor v sgrafito, dno pa bolj izglobiti, da bi različna dna in figur bila znatnejša. Moremo torej že smatrati take figure kot plastiko; ker pa je višja figura povsod enaka, moremo jo prištevati k ploskovnim okrasom. V polnilu na obr. 3 so obrisi riti (rezani) poševno in izglobljeno, dno je pozlačeno, dasi bi dobro veljalo tudi brez zlata, ker figura prejema luč in senco na poševnih robovih. Polnilo bi se podalo na spomenik ali na stebér.

Na starejših zidanih hišah naših vidimo nad okni ali (v ščitih) na čelih hiš cvetice s šopki in ptički v vrezani malti in kolorirane, pa skupaj z ostalimi sedaj prebeljene. To pa ni sgrafito, ampak je delo naneseno kakor nekako nadevano v štukovem delu; torej na navaden omet se je nanesla nova plast (vrsta) malte in iz te se je šele izrezal okrasek z nožem. Te oblike torej sodijo prav po pravici v plastiko, ali ker je višina figur v vseh delih enaka, moremo jih prištevati ploskovnim ornamentom. Na obr. 5 imamo nasutek za tako podobo za (ščit) hišno čelo; zmernejša je nego sgrafito, ker se dviga od dna samo s senco. Površina figure je od strani osvetljena. Je pa star dekorativni način, ki bi se ne smel pozabiti tudi ne na novih stavbah.

Nadaljni način krašenja je *m o z a i k a*. Mozaika v širšem zmislu je skladanje ornamenta (in obrazcev) iz raznih barvnih koskov, n. pr. iz raznobarnih kamnov, ali iz raznobarnih lesov, stekel, kovin, snovi, kož itd. Mogli bi torej po češko reči: *vykládání* (slovensko morda: vlaganje).

V ožjem zmislu pokladamo za mozaiko zložke z barvnimi kamenitimi kosčki v cementovo malto, kateri tvorijo, če se izvajajo debelo, tla hodnikom, če blažje, tla sobam, vežam ali okrasek fasad. V tem slučaju se rabijo steklene kocke, večkrat neprozorne, ki so mnogo svetlejšje nego kamen. Taka krasilna podoba je mnogo bolj učinkovita, mozaične podobe učinkujejo mnogo bolj veličastno nego slikane in vztrajajo mnogo bolj proti vplivom vremena. Mozaika je bila v rimskih dobah in v poznejših zelo priljubljena. Pri nas je iz starih časov malo mozaik (timpanon na Svétovidskem domu v Pragi) in niti iz novejših časov ni navesti mnogo zgledov (lunata deželne banke v Pragi, pročelje trgovskega doma Novakova v Vodičkovi ulici).^{*} Kamenite mozaike se pojavljajo sicer večkrat, a izvajajo jih navadno Italijani, izvzemši grobe mozaike tlakov, ki jih po lesenih šablonah skladajo naši tlakarji.

Polnilo na obr. 6. je zloženo s steklenimi kockami četverih barv in služilo bi najlepše kot okrasek medokenskim stebrom na fasadi.

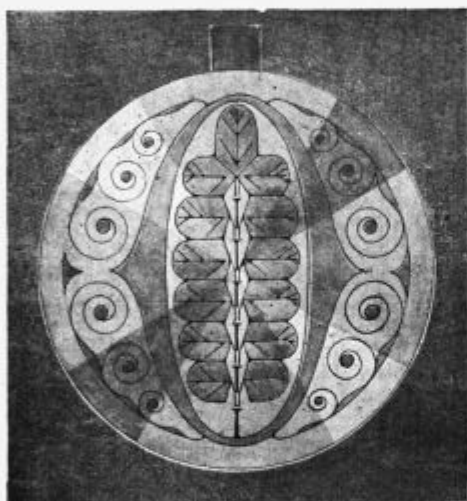
Drugo vlaganje je *intarzija v lesu*, ki je bila priljubljena v renesančni dobi kot okrasek pohištva in katero nahajamo tudi čisto v naši narodni umetnosti — posebno na škrinjah. Izbira barvnega lesa ni velika in zato učinkujejo intarzije milo in neusiljivo. Iz teh razlogov, kakor iz praktičnih vzrokov, ker se ne drži prah v njih kakor na plastičnih okraskih, se je oživel v novejšem času zelo krašenje dražjega pohištva. Stare intarzije so masivne, nove so rezane z žično žago iz toliko drug na drugega položenih furnirjev, kolikor ima ornament barv. Izrezani kosi se potem v sebe vkladajo in nalepijo se na pristojne deske.

^{*} V Ljubljani na pročelju Št. Peterske cerkve. Prelag.

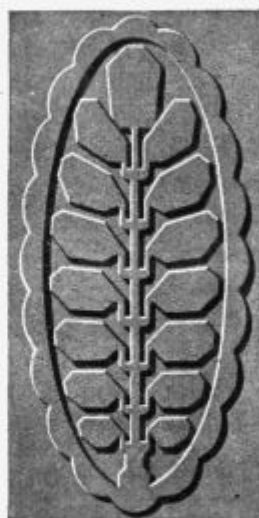
Polnilo 7 je mišljeno za okrasko polnilu na omarah in bilo bi zloženo iz štirih vrst lesov.

K delu vlaganja štejemo tudi šamotne plošče, kajti njih barvne ploskve so zložene iz barvnih praškovih vrst, tlačenih v deščico, katera se žge. Praški se nasipavajo v kalup s pomočjo nekake ploščevinaste patrone, in kako so zloženi, lahko vidimo na straneh ploščic. Izbor barv je omejen na nekoliko glin dosti ostrih tonov, kateri se morejo mešati med seboj in dajati tako lomljene tone.

Na obr. 8 imamo dve ploščici; iz gorenje bi nastala bordura, ako bi jo vrstili, iz spodnje polje. Ker bi elipsasto polnilo ne izpolnilo kvadrata, je ostala ploskev v zgornji plošči izpolnjena po širini z ločenimi

Obr. 4. Rezano v kovino. $\frac{1}{3}$

Obr. 5. Rezano v malto. $\frac{1}{6}$ - $\frac{1}{8}$

okvirjajočimi elipsami in trnovkinimi (akacijinimi) zrnji; v spodnji ploščici, ki vsebuje osrednji motiv, je vmeščen venček, zložen z akacijinimi listi. V zgornji je porabljeno pet, v spodnji četvero barv.

Okno, zloženo iz barvnih stekel, je mozaiki ponekod tovaris. Ker se stekleni koski ne vdelavajo v močno poklado kakor v prejšnji mozaiki, jih je treba medsebojno spojevati, kar se dela s kovinastimi pasovi, ki se vidijo proti luči črni in so torej tudi živim barvam stekel izvrstne nevtralne konture, katere mirijo njih ostre kontraste in prispevajo v znatni meri k bogatemu bravnemu učinku. Kakor je videti na obr. 9, delajo se velike ploskve na manjše dele (n. pr. dno okrog lista), pri čemer je izogibati izbočenim voglom. Naše okno je mišljeno na hodnik in je zloženo iz peterih vrst barvnih stekel.

Tako mozaiko ne zamenjujemo s slikarjijo na steklo, pri kateri se sicer tudi obrazci ornamentov skladajo iz manjših koskov stekla in se spajajo s kovinastimi kosčki, a ti poedini koski so slikani z zelo sestavljenim postopanjem in težavnim izžigavanjem, da bi barve bile zaželeno stanovitne. Skladati z barvnimi stekli more vsak okreten steklar, medtem ko se morejo s slikanjem na steklo pečati le izkušeni strokovnjaki.

K mozaiki moremo še prištevati aplikačno šivanje; ta način je zlasti za večje ploskve dobro učinkovit in je posebno v renesančni dobi priljubljen, narodni umetnosti je pa neznan.*

Aplikačno izšiti motiv se sestavlja z izrezanimi svilenimi ali baržunastimi oblikami, ki se našivajo na snov, navadno sukmeno, in se obšivajo z vrvico, ki tvori konturo in prispeva k sladnosti barv. Izrezani tvori ne smejo biti niti drobní, niti preveč členoviti. Polnilo na obrazcu 10, ki je namenjeno za bordurni motiv na zaslon polici za knjige, je zloženo iz treh svilenih kosov, našitih na sukno in obšitih s temno vrvjo. Dalje se mozaiki uvrščajo tudi loščeni ali emajlirani** izdelki, ki jih uporabljamo kot lepotičja, amulete in druge drobne predmete za okras iz nespominskih dob, in radi jih rabimo za lišp (nakit), gumbe, društvene znake. V njih se skladajo barvne ploskve iz barvnih steklenih snovi, prozornih in neprozornih; te se nalivajo raztopljene v uglobljene vreze v kovini, se v njih ohladé in otrpnejo. Poedine ploskve lošča razdeljujejo kovinasti obronki (jezovi), kateri so jim bliščeča nevtralna kontura. Brož na obr. 11 je mišljena kot vdrta v zlato in izpolnjena z loščem treh barv; ojačen repek je okrašen z vrezi.

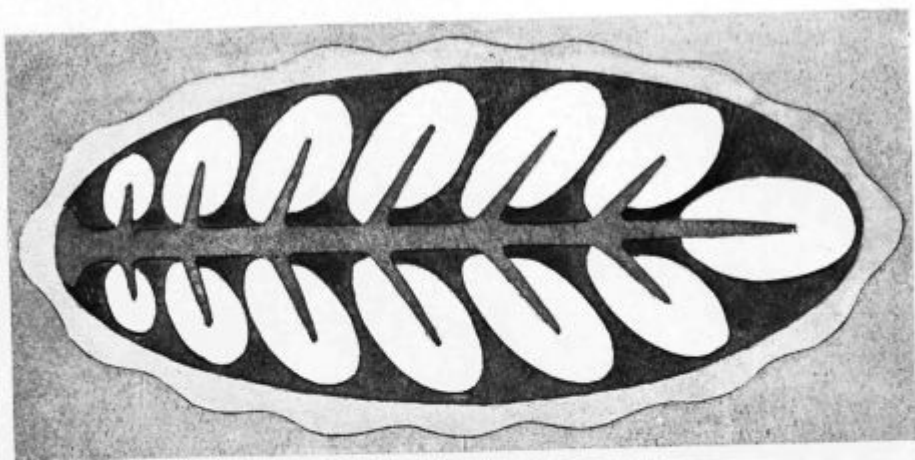
Na podoben način se rabijo tudi takozvane loščene pečnice. Pečnica z okraskom, konturiranim z zvišenimi zagrajami (jezovi), se vtlači v kalup in žge; potem se slika z glazurnimi barvami in slikana zopet žge. Take plošče se rabijo za vlaganje čel na umivalnikih, za obloževanje sten v kuhinjah, mesarskih prodajalnah, kopalnicah i. dr.; običajno se obklada z belimi ali enobarvnimi ploščami vobče in samo zgoraj se stena omejuje z vrsto vzorovanih plošč. Na obr. 12 imamo dve plošči, kakršne tvorijo borduro, ako se uvrsté; vobče je pa motiv mišljen za eno ploščo. Naša plošča je slikana s sedmimi barvami, konture so ostale bele. Nevidni listki, katere večinoma izpustimo, so tu pretirano narisani kot zavitnice (špirale).

Krasilno slikanje zavzema samoobsebi v dekorativni umetnosti vseh časov glavno mesto. Rekli smo, da so bile vreznine jarnih prebivalcev kolorirane, in od teh časov krase slike raznih vrst vnanjosti in notranjosti zgradb, pohištvo, posodo, rokopise in dr.

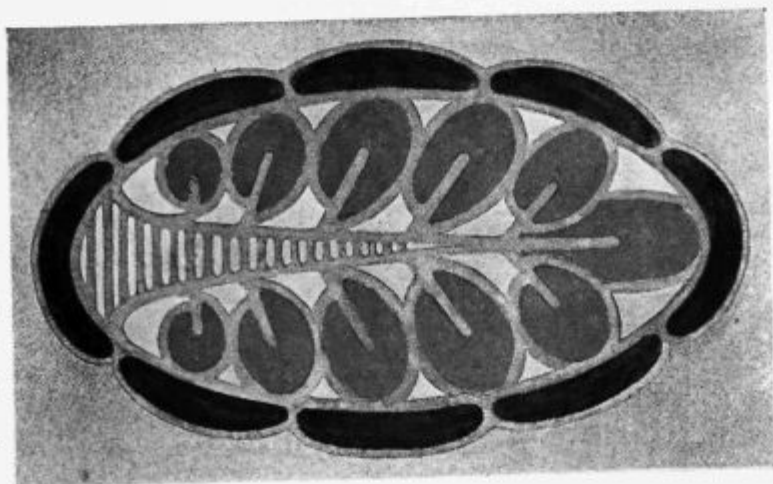
* Pri nas menda ne. Prelag.

** postekljenjeni.

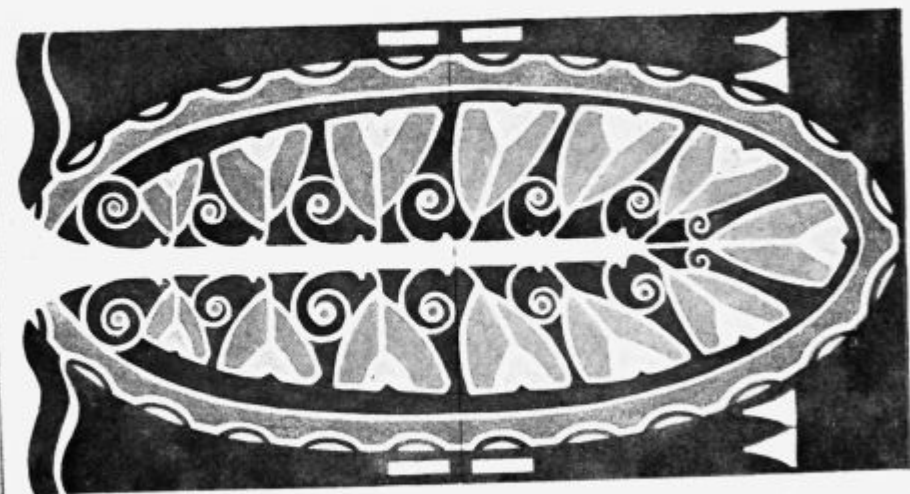
Obr. 15. Slikano na les.

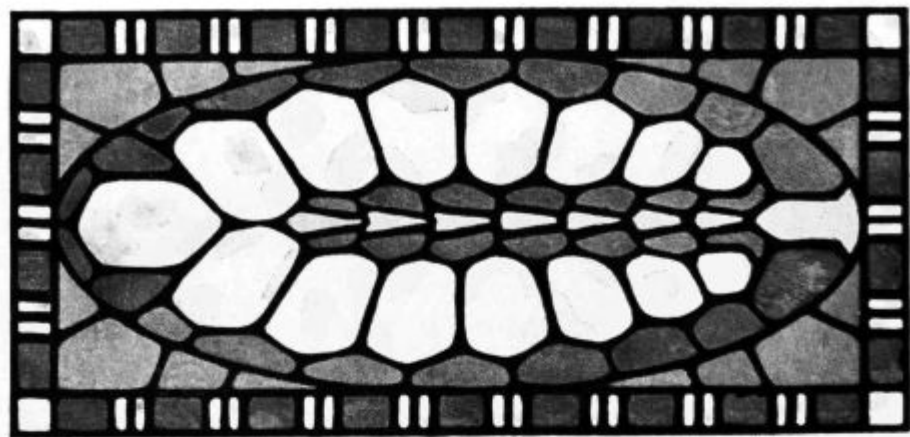

Obr. 11. Posteklena broža. Email.

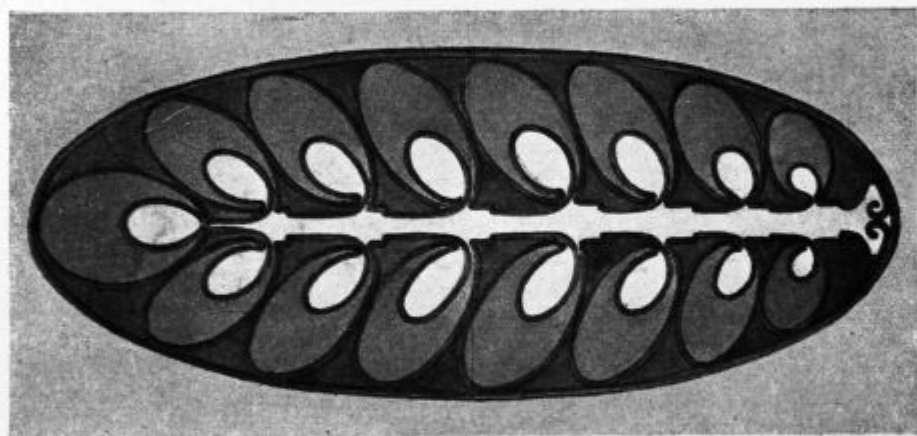

Obr. 12. Plošči.

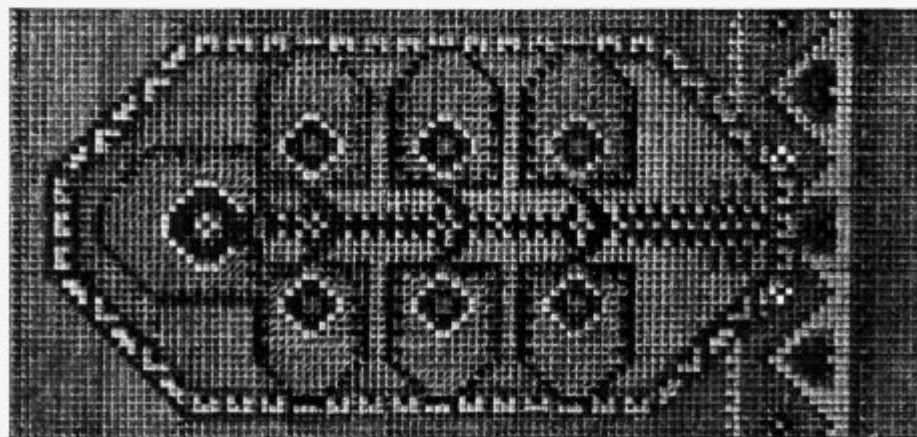

Obr. 9. Okno z barvanim steklom.

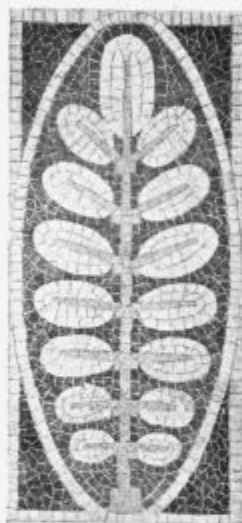
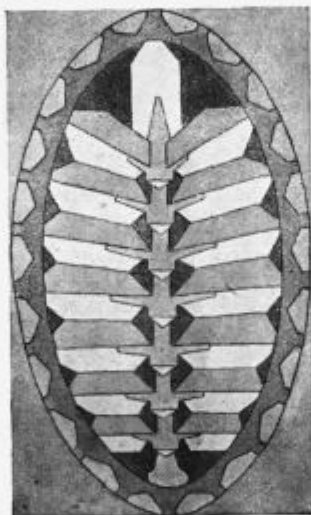
Obr. 10. Aplikačno šivanje.

Obr. 25. Motiv s preproge.

Za vnanjo okrasbo zgradb se najbolj podajo slikarije v presno. Pri njej se dela na moker omet, da bi se vanj vpile barve, s čimer postanejo zelo trpežne. Ker se mešajo barve z apnom, dobivajo z njim posebni kredni ton in ne učinkujejo kričeče. Da bi se med seboj ne pronicale, vrazi se prej v omet kontura, tako da je freska pravzaprav slikan sgrafito, a konture niso tako široke, ker nimajo takega pomena kakor pri sgrafitu. Polnilo na obr. 13 je mišljeno na fasado, da krasi okenski steber, in je vdrtó s konturami dvojne širine in slikano s petini barvami, katere ponekod, kakor na konicah listkov in na repku, polagodno prehajajo.

Znotraj poslopij, kjer ni treba jemati ozira na vplive vremena, slikajo se podobne oblike na suh omet z limovimi ali tempera barvami.

Obr. 6. Mozaika. $\frac{1}{6}$ - $\frac{1}{8}$ Obr. 7. Intarsija. $\frac{1}{2}$ - $\frac{1}{3}$ Obr. 8. Šamotni plošči. $\frac{1}{4}$

Najobičajnejša oblika notranje okrasbe je pa patronovana slikarija, pri kateri se dela prav tako na suh omet z limovimi barvami, nanešenimi s čopičem čez papirnato patrono ali šablono, v katero je vrezan vzorec. Pri izrezavanju vzorca je paziti, da bi se preostala ploskev papirja močno držala, za kar je treba razdeljevati velike ploskve, prekinjati črte itd., s čimer dobiva patronova slikarija poseben žig že v risbi. Prednost ji je, da se vzor da naglo ponavljati mnogokrat in da ni treba posebnih slikarskih spretnosti slikarju tudi za sestavljene vzorce. Za enobarvni vzor je treba ene patrone, za večbarvni vzor se vreže običajno toliko patron, kolikor je zahtevanih barv.

Na obr. 14 je motiv urejen za slikarijo ene patrone; z njegovim ponavljanjem na vsaki strani vznikne pokončni vzor, pripraven za steno.

Očitno vidimo delitve listkov in pretrgan repek (pecelj), kakor tudi obrise elipse s potrebnimi mostički.

Slikano pohištvo je bilo pri našem kmetiškem narodu zelo priljubljeno; v današnji dobi se oživlja pestra slikarija na cenejšem pohištvu, zlasti kuhinjskem, a ne zapravlja toliko okraskov kakor na narodnem pohištvu, kjer so bile slikane ne samo cele polnitve, ampak včasih tudi okviri. Na notranjem pohištvu se slika s firneževim ali oljnatimi barvami; ker je okrasek zelo trajen, ne trpi pri omivanju.

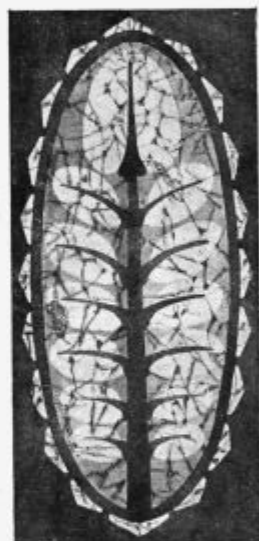
Na obr. 15 imamo kot polnilo mišljeno naslikan motiv za kuhinjsko pohištvo (za omaro, sklednik, stolovo naslonjalo); tudi bi se moglo uporabiti za lesen ali pločevinast zaslon. Slikan je s štirimi precej živimi barvami, (nešteví osnovni ton).

Obr. 13. Slikano v presno.
 $\frac{1}{6}-\frac{1}{10}$

Obr. 14. Slikano s patrono.
 $\frac{1}{2}$

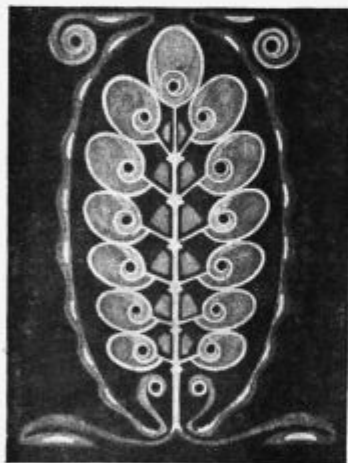
Obr. 16. Batikovaná roba.
 $\frac{1}{2}-\frac{1}{3}$

Zanimiv način krašenja je batikovanje, označeno sicer s tujo besedo, a delo je bilo do sedaj tudi pri nas dobro znano pri krašenju pirhov. Batikovalna tehnika obstoji v tem, da se ploskve, katere morajo ostati nebarvane, pokrijejo z voskom. To je prastar način krašenja posebno tkanin; v grških grobovih na Krimu so našli batikovane snovi izhajajoče že iz 4. stol. pred Kr. r. in sedaj se tako krasi snov v holandski Indiji in dr. V najnovejši dobi prihaja tudi pri nas batik v modo, a njegovo razširjevanje ovira znatno visoka cena izdelkov; njihov okrasek more se izvajati le ročno. Postopanje izdelovanja je takole: bela tkanina, pokrita na izvestnih mestih z voščeno prevlaklo, se potopi v barvno kopel, n. pr. v žolto; nato se z voskom pokrijejo ploskve, katere naj bi ostale žblte, tkanina se namoči znova v barvno kopel, n.

pr. rjavo. Po barvanju se vosek v gorki vodi zmiže in na tkanini ostane vzor žolt. Očviden znak batikovane tkanine je mramorovanje, katero nastane tako, da barve vniknejo v prelomljeno prevleko voska. Na obr. 16 imamo dvobarvni batikovani motiv, kateri, ponovljen na obeh straneh, bi se podal za zaslon na polici, lesu ali oknu.

Batikovanju soroden način je izjedavanje, s katerim moremo krasiti steklo, kovino, kamen in les, pa tudi to potrebuje, da se krijejo ploskve, katere naj bi ostale neizjedene in so določene kljubovati prevlaki izjedujoče tekočine.

Kadar se izjedava steklo, pokrijemo ploskve, katere naj ostanejo čiste t. j. prozorne, z načinom zmesi, v kateri prevladuje obi-

Obr. 17. Izjedeno steklo. $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{5}$

Obr. 18. Izjedeno v kovino. $\frac{3}{4}$

čajno asfalt, in potem polijemo steklo s fluorovodikom kot izjedavalnim sredstvom, katerega precej splahnemo in takoj asfaltovo prevlako odstranimo. Mesta, na katera je delovala izjedavina, so neprozorna in motna in tako je vznikel na steklu enotonovni vzor. Ako hočemo imeti večtonovni vzor, plahujemo, zopet pokrivamo in izjedavamo večkrat, s čemer popolnujemo tone vedno svetlejše. Motiv na obr. 17., kateri je mišljen za okrasek table v steklenih vratih, je izjedan trikrat; najgloblja in vsled tega najsvetlejša je izjeda obrisa.

Pri izjedavanju kovine postopa se po nekod drugače. Ploskev, ki jo hočemo krasiti, pokrije se tudi vsa s slabo prevlako voska, v katero se vrije risba s šivanko ali drugim dolbilom. V črte ali ploskve,

kjer je bil odvzet vosek, se nakaplje surova ali nasičena kislina, ki izje risbo. Kislina se splahne in vosek odmije; na kovini vznikne temna risba, čim manj vglobljena ali tembolj, kakor dolgo smo dali kislino vplivati.

Na obr. 18 je osnova iz žig na tabatjeri; konture so precej močno vglobljene in dno v elipsi motno, medtem ko je ostala ploskev zlikana (polirana). Zato ker se elipsa ne podaja kot polnilo ploskvi, so na voglih nameščene špirale, spojene z vrstami trikotnikov.

Enostavnim načinom krašenja je šteti vrezavanje (vsekavanje, probiranje, striženje), kar se da proizvajati v pločevini, leseni ali koščeni deski, snovi, koži i. dr. Izreže in odstrani se obrazec ali dno, tako je predmet preluknjan in seveda mu je možno podložiti desko ali drugo snov. Na obr. 19 je narisani motiv, ki je namenjen vrezavanju v pločevino, kar bi se izvedlo ali z ročno žično žago ali s strojevo matrico. Vrezana figura je risana sicer v elipso, a omenjena s podolgastim zloženim okvirom iz čveterokotnikov. Kakor je videti jasno, se je jemati ozir na to, da bi bili motivi zračno razčlenjeni in enotno izrezani, oddaljeni z dosti širokimi mostiči podobnimi v patroni za slikanje. Naše polnilo bi moglo krasiti okence na kletí, okno za zračenje in podobno.

V kovani vezi na obr. 22, ki bi morala biti izrezana v medí ali bakru za omaro ali zabojček, je izrezano dno; risba je izpolnjena z izdrtimi črtami in vrhi listov so izdrti vzbočeno ali iztolčeni. Lepi zgledi vsekanih — običajno železnih okov (vezi) so se mestoma ohranili na srednjeveških vratih in škrinjah.

Zelo znano delo je izrezovanje z žično žagico iz tankih deščic. Izdelki te vrste ne jemljejo ozira na sloge, ker se risarji predlog navadno ne ozirajo na krhek material in rišejo mnogo izrastkov, ki se potem lahko lomijo.

Polnilo na obr. 20 je nasnovano za omarna vrata; izrezano je dno in skozi njegove odprtine je videti podloženo blago ali barvasti papir.

Lep in učinkovit okras belih in hodnih snovi je vezenje rišelj, pri čemer se izstriže običajno dno in gleda se na to, da bi se oblike — največkrat koničice (vogli) in jezlički — dotikale. Obrisi se potem obšivajo s petljastim ubodom in v večjih odprtinah se spajajo z mrežami. To izšivanje je bilo priljubljeno že v renesančni dobi (njegovo nazivanje je izvajati očitno od kardinala Richelieu-a), v naši ljudski umetnosti se pa ne pojavlja. Polnilo na obr. 21 je motiv za pregrinjalo na okno ali vrata.

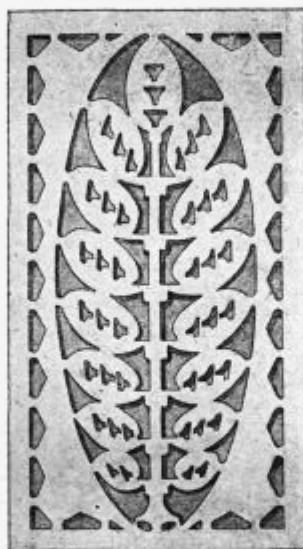
Posebno skupino v dekorativni umetnosti tvorijo mreže, kovane pletenine — običajno železne — ki imajo nalog zagrajati, pa pri tem ne zabranjevati prestopka zraka in svetlobe. Sestavljene so iz kovanih šib, spojenih med sabo z zabitki (nitami), obročki ali vijaki.

Kovane mreže imajo često visoke umetniške cene (zlasti Praga je bila proslula zaradi krasnih starih mrež) medtem ko so lite mreže ubog surogat in zato se tukaj ne pečemo ž njimi.

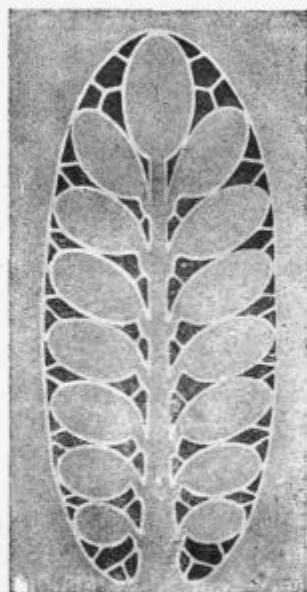
Ako porabimo za mrežo prirodni motiv, izvajamo iz njega predvsem obris in po zgledu tudi notranje črte ali poiščemo iz njih samo črte, katere se dajo samoobsebi razvidno lahko upodobiti v železnih šibah. Nasutek na obr. 23 je mišljen kot mrežno polnilo hišnih duri. Šibe so na stičnih mestih zakovane (zanitane) in njihovi konci večinoma razvedeni v špirale, katere se umetnim krasilnim prvcem kovaškim zlasti prilegajo.

Obr. 19. Vsekano v pločevino.
 $\frac{1}{3}$ - $\frac{1}{4}$

Obr. 20. Rezano z žagico.
 $\frac{1}{3}$

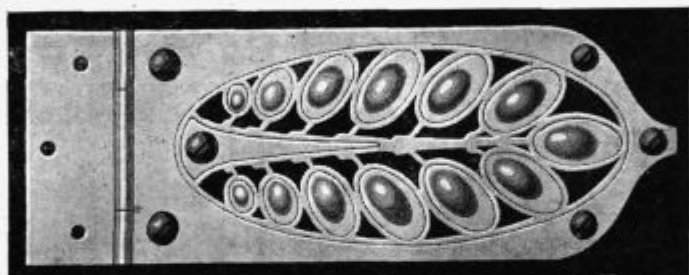
Obr. 21. Vezenje rišeljé.
 $\frac{1}{2}$

Čipka nima sicer z mrežo ne skupnega materiala ne načina izdelovanja, a zato jo vendar uvrščam nalašč sem, ker je v resnici tudi mrežka, seveda iz veliko blažjega materiala. Čipkasti motivi so ponajveč geometriškega izvora, v širokih paličkovanih (klekljanih) čipkah pa je mogoče izvajati motive iz prirodnih predmetov. To se tiče posebno paličkovanih čipk s pasovnimi motivi, kateri so značilni za češkoslovensko čipkarstvo, včasih važen del narodne umetnosti. Čipka se spleta na valičasti blazini po podloženem in s priponkami pritrjenem vzorcu z nitmi, navitimi na paličkah. Čipka nasnovana na obr. 24 je sestavljena iz treh pasov (od katerih eden tvori obris listu) ki so spojeni med sabo z mrežo ali zvezdicami (pajki).

Podajalo bi se za obšivanje zastora ali pregrinjala.

Tkalstvo, katero je krasilo svoje izdelke od najstarejših časov (ostanki vzorčnega blaga so se našli na mestih stavb na kolih), je sestavljen način tekstilne obrti. Pri tkanju se dela z dvema sestavama pravokotno se križajočih nitij (osnova in votek) in vzor vznikava sočasno s tkanino. Material tkanin nam je preja, v grobih snoveh jutova ali konopljena, v nežnejših snoveh volnena, lanena ali bombažasta, a to je podrejene važnosti.

Gladko blago ali geometrijsko vzorovano (proge, kvadrati) se tke na statvah podnožkinih, bolj sestavljeno vzorovane snovi na statvah z jacquardskimi stroji.* Statva je ročna (lesena) in tak ustroj giblje tkalec, ali je mehanična (železna), urejena, da jo goni para ali kaka druga gonilna sila. Ker je zelo mnogo vrst blaga, in njih izdelava zelo zložita (sestavljena), ni lahko risati osnutkov za nje in zato se omejujemo na nekoliko zgledov tkanin, zlasti tipičnih.

Obr. 22. Rezano in tolčeno v pločevini. $\frac{1}{2}$

Preproga je služila pastirskemu človeku za pregrinjalo v stanovanju in v izhodnih pokrajinah je do sedaj neobhodna potreba tudi ubogemu občanu; pri tem ima tudi nabožen pomen. V Evropi niso bile preproge nikjer doma, dovažale so se od vzhoda in šele v novejši dobi se rabijo tudi pri nas in služijo v raznih izvedbah kot pregrinjala podlagam, skrivajo korak in grejejo noge, ali pa pregrinjajo steno (običajno za posteljo) ali pa zofo. Preproga je — vseobčno rečeno — zelo debel robat izdelek in zato se nanjo podajajo najlepše geometrijski vzorci ali premočrtno urejeni rastlinski. Barv so pretežno temnih. Da se urede prirodni motivi geometrijsko, temu je povod krasočutje. Človeku se protivi hoditi po resničnih cveticali, tako bi se tudi nežneje čutečemu upiralo hoditi po rastlinskih motivih, po narodi resnično upodobljenih.

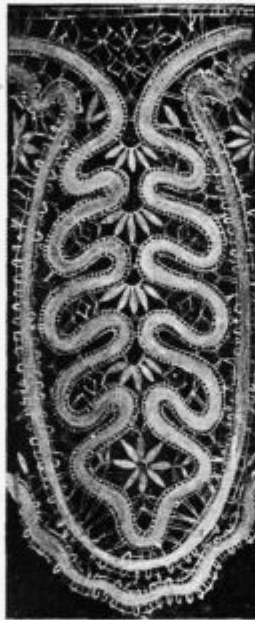
* Jacquardski stroj se pritrdi zgoraj na tkalski stol. Skozi njega prehajajo karte z vzorcem in stroj povzroči, da lahko eden tkalec tke najbolj sestavljene vzorce. Pred Jacquardom (franc. mehanik 1752—183) je eden tkalec tkal, eden ali dva pomočnika pa sta delala vzorce s posebnim orodjem, katero je bilo na strani stola. Jacquardska iznajdba je preobrazila vso tkalsko obrt. Genialna iznajdba. (Avtorjeva razlaga.)

Iz tega vzroka smo prevedli list na obr. 25 premočrtno in izpremenili elipko v osmerokotnik. Podobo lista je bilo treba poenostaviti znatno, zato smo vanj risali rožice (rozete) in zobčali obrise. Risba je del bordure šesterobarvne preproge, katera bi mogla biti izvedena tako kot težka preproga smirenska ali kot lažja in nežnejša preproga plišova ali kot cenena preproga ženijska.

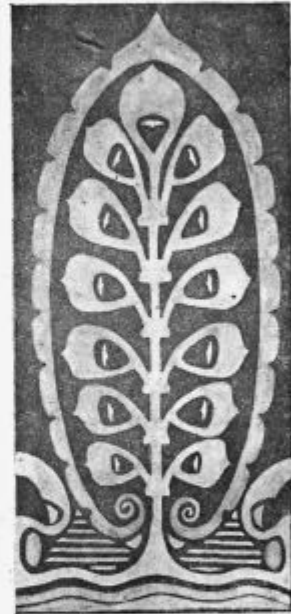
Kot namizni prt ali ročna brisalka in za drugo so zelo priljubljene damastove tkanine ali enobarvne, kjer se loči figura od dna samo z leskom, ali pa dvobarvne. To so torej enostavne tkanine, in kar se tiče vzora, robate vrste; ne gre vtikavati v nje nežnejših detajlov. Kar se pa

Obr. 23. Kovana mreža.
 $\frac{1}{10}$

Obr. 24. Klekljana čipka.
 $\frac{1}{2}$

Obr. 26. Motiv z damasta.
 $\frac{1}{3}$

tiče materiala, imamo iz renesančne in baročne dobe fine svilene damaste, kateri so se rabili kot tapetna snov, za prevlake, na cerkvenih oblekah in zastavah. Risba na obr. 26 je sredi bordure obrobujoče dvobarvno pot; glavni motivi listov v elipsah, ki so vdeljeni v obrobljene liste, so spojeni s stranskimi listi akacijinih zrn. Ako priložimo k okraju obrazca zrcalo, vidimo ponavljanje in zvezo motiva.

Žamet ali aksamit je imel svojo slavno dobo v visoki gotiki in rani renesanci, a zaradi svoje posebne miline svilenega občutka pod tipajočim prstom in motnega leska je bil tudi pozneje in je še dosedaj za cerkvene potrebe in posvetno snov zelo poraben. Čeprav je nežna tkanina, izgotovljena iz finega bombaža ali svile, tvoreč na nekaterih

mestih — navadno figurah — prožno dlako, vendar njegov vzor ne sme biti preveč drobnih podob in ne prenaša ne kontur ne ozkih presledkov. Naš motiv na obr. 27, kateri je del tapetnega vzora, ima žametovo figuro na gladkem atlasovem dnu in srčeca v listih z zlatimi vdrtinami. List je urejen v elipso, ki je spremenjena v nazobčen list.

Kot nežno tkanino navajam brokat, češko zlatohlav, težko svileno snov, ki pripušča izvajati zelo nežne detajle in jih pretkati tudi z zlatimi ali srebrnimi nitkami. V osnutku na obr. 28, ki je mišljen kot glavni motiv tapetne snovi ali prevlake, je na belem dnu žolt list in ploskve listov so še izpolnjene s srebrnimi listki. Tudi omejujoča elipsa, ki je pretvorjena v list z zelo ostrimi zobovi, je vtkana s srebrom; kjer so listki razsejani v dno, so žolfti kakor velik list.

Druga in tudi mlajša panoga tekstilne umetnosti je vezenje, ki se uporablja na že gotovi tkanini, na katero svoj okras našivava z različnimi prejami. To je že zdavnaj priljubljeno žensko ročno delo, danes pa se mnogokrat drugje proizvaja tudi s strojem. V dosedanjih odstavkih smo razložili aplikačno izšivanje in rišelje, ki smo ju obravnavali oziroma se na značilnost izvajanja in uvrstili na pristojna mesta. Razen njiju imamo še mnogo načinov izšivanja, iz katerih izberemo le nekoliko znamenitejših.

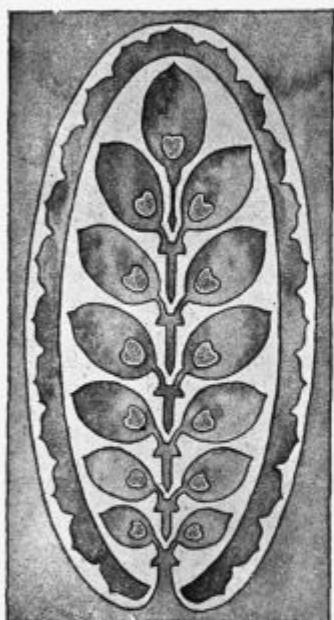
To je predvsem t. zv. vezenje s štetimi nitmi, katero se omejuje na geometrične vzorce, ker strogo geometrično urejene, in izvaja se na debelejšem platnu, kongresu in drugih tkaninah, na katerih je lahko šteti nití. Tiskane zglede za taka dela poznamo že iz 16. stoletja in naše žene so znale že zdavnaj vse načine teh vezenj, vezaje seveda brez zgledov. Secesija je sicer uvedla tudi krivočrtne vzore, a stopnjičaste krivulje niso okusne, kar je že davnej občutila naša ljudska umetnost, ki pri takih vezeninah krivih črt ne rabi nikdar. Vzorci se rišejo na drobno kvadratično črtan papir.

Najznamenitejši iz te skupine je križkovo vezenje, pri katerem se sestavlja podoba iz enostavnih ali dvojnih križkov. V našem ljudskem vezenju je bilo navaden okrasek za brisalke, namizne prte in noše, izvedeno eno- ali večbarvno. Danes se veze z rdečim in modrim bombažem, a na narodnih vezeninah pletó se tudi črni, črnorumeni in drugobarvni vzorci. Pri tej priliki pripominjam, da ni prav pokladati samo rdeče in modre barve za slovanske in črno in rumeno za avstrijske; barve vezenja in njegovih izdelkov nimajo prav nič skupnega s heraldičnimi barvami.

Motiv na 29 obr. je del bordure na namizni prt in je slikan na kvadriranem papirju z dvema barvama; namesto križkov so risani kvadratci. Ker bi izpolnjevanje listkov učinkovalo prerobato in, če bi jih

samo konturirali, preprazno, smo prisiljeni, da zanimiveje razčlenjujemo ploskve. Elipsa je samoobsebi uvidno spremenjena v osmerokotnik.

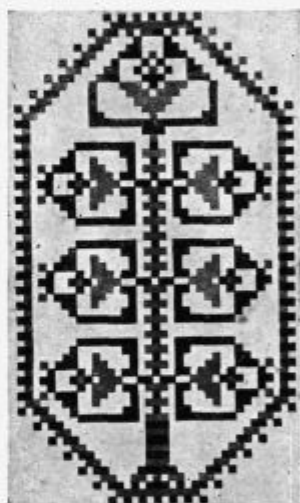
Sorodni način je holbeinovo vezenje, imenovano po znamenem nemškem slikarju Holbeinu (16. stol.), kateri ga pa ni iznašel; bilo je znano davno pred njim, a na njegovih podobah, kažočih podrobno podane detajle, najdemo ga kot okraske obliki. Plete se tudi na naših narodnih vezeninah, običajno pa je spojeno s križkovim vezenjem. V tej tehniki sestavlja vezilja običajno enobarven vzor iz kvadratcev, premih navpičnih, vodoravnih in poševnih; torej je to precej ubog okrasek

Obr. 27. Motif z baršuna.
 $\frac{1}{2}$

Obr. 28. Motif z brokata.
 $\frac{1}{3}$

Obr. 29. Križnovbodno vezenje.
 $\frac{1}{3}-\frac{1}{4}$

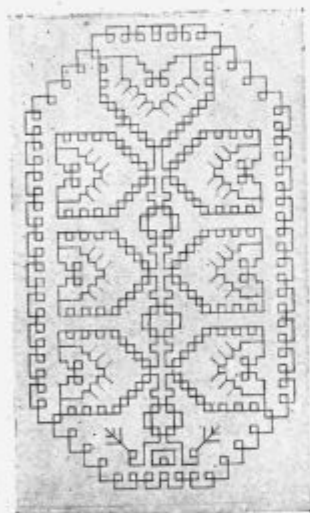
glede oblike in barve. Na obr. 30 je motiv listu strogo geometrijsko stilizirano polnilo osmerokotnika; moglo bi biti del bordure, ki obrobuje pregrinjalo (prt).

Pri ažuriranju* izvlečejo se iz izdelanega obrazca za vezenje deloma osnovne in vtokove niti, da bi nastala mrežasta podlaga za okrasek, kateri izpolnjuje pripadajoče kvadrate s platnenim (krpajočim) ubodom bele preje. To je torej enobarvna krasba, vendar učinkuje, zlasti če se podloži vezenina s temno snovjo. V naši narodni umetnosti se družijo ažuriranje često z belim vezenjem, tako, da se ažurira notranja stran večjih ažuriranih oblik.

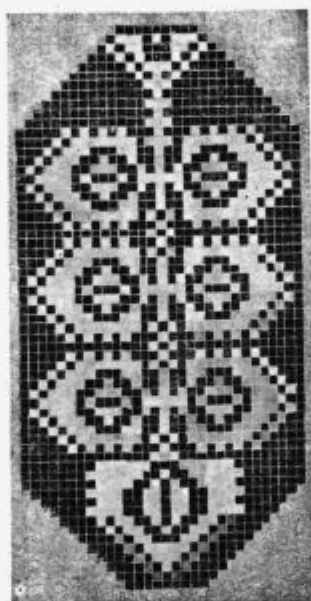
* Živošivanju

Na obr. 31 je list urejen v osmerokotnik in ostrine listov so okrašene z geometrično figuro z ozirom na enobarvno izvedbo. Osnutek je risan na črnem papirju, na katerem se je preje narisalo kvadratno sito z belo barvo in potem so se izpolnjevali kvadrati z živo barvo. Enostavneje bi bilo risati črno na belem papirju, če bi se izplačevalo vezenje polnila; pa tak izrisek bi delal docela napačen vtis. — V večjem merilu bi se mogel ta vzor kvačkati; v obeh izvajanjih bi se podal dobro kot polnilo okenskemu store-ju.

Izmed preprostega vezenja je najbolj preprosto vrvično našivanje, pri čemer se more delati ročno ali s strojem samo črtovno in to z vrvico, našivano na sukno ali robateje platno. Tako šivanje je bilo

Obr. 30. Holbeinovo vezenje. $\frac{1}{2}$

Obr. 31. Filet. $\frac{2}{3}$

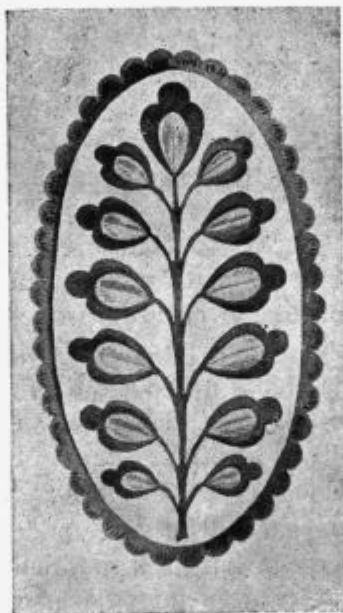
Obr. 32. Vrvični našiv. $\frac{1}{3}$

znano že davno v ljudski jugoslovanski in slovaški umetnosti, od koder so ga prevzeli Madjari (vrvičanje na hlačah in atilah). Ko se snujejo vrvični izšivki, izvajamo iz naravnih motivov — podobno kakor v mreži — samo njegov lineament in gledamo, da bi imel vzor dolge črte. Na obr. 32 vidimo motiv izveden z eno potezo in z omejujočo elipso, da bi pri delu ne bilo treba vrvic nikdar prerezavati. Tu je torej gledati na to, da bi se vrvice ne križale nikjer, vendar pa ni pogoj; v narodnem izšivanju se običajno križajo. Motiv je mišljen za okrasek ženski obleki na prsa ali na rame, kamor zahteva prav moda okrasek.

Zelo nežen okras, ki se lahko snaži in se zato najbolj rabi za žensko perilo, je b e l o v e z e n j e, pri čemer se šiva z belo nitjo na belem plat-

nu, da se obrasek le samo svetlo in temno dviga od belega dna. Da bi ta razlika bila večja, veze se vzbočeno, poklada se tudi tvorju robatejša pavolnata preja, čez katero se tanjša nit šiva in to v najkrajši smeri, t. j. navzočno na obrisovo črto. Ker vbodji ne smejo biti dolgi, ne kaže šivati velikih ploskev, tvorji morajo biti ozki in mnogokrat pretrgani. V naši narodni umetnosti je bilo belo vezenje, spojeno često z luknjičastim in ažuriranim, navadni okras perilu.

Naš motiv na obr. 33 je sreda vezenega obrobka k spodnjemu ali tudi vrhnjemu krilu plesne ali poletne obleke. Elipsa je vdodelana z okroglimi luknjičami in kraj je obrobljen z zaokroženimi zobki.

Obr. 33. Belo vezenje. $\frac{1}{2}$ - $\frac{2}{3}$ Obr. 34. Vezeno barvno. $\frac{1}{2}$ Obr. 35. Vezeno s srebrom. $\frac{2}{3}$

Lažja tehnika je ploskovno vezenje, izvedeno z barvano prejo (bombažasto ali svileno) na platno, sukno ali drugo podlago. Da se loči od belega vezenja, se vezejo tvorji večji in polnejši, pokladajo se in ne vezejo se vedno v najkrajši smeri; izšivka učinkuje bolj s svitom preje v smeri vbodov kakor pa s plastiko tvorov. V narodni umetnosti je videti ploskovno vezenje, spojeno često s paličkinim, verižnim in drugim vbodom, na nošah in na perilu. List na obr. 34 ima deljene listke, da bi se mogli izvrševati z dvema barvama in v večih smereh, in je omejen z zobčasto elipso. Motiv bi mogel krasiti platneno ali sukno ogrinjalo.

Vezenje v zlatu ali srebru, ki včasih bogati čepice in mo-drce naših seljank, je — kakor belo vezenje — zelo vzbočeno, ker tvorji

se prav tako pokladaje (grobo) debelo prejo, čez katero se šele šiva zlata ali srebrna v najkrajši smeri. Vbodi ne smejo biti dolgi, zato se dele široki tvori; a preveč ozkih tvorov tudi ni mogoče vezti, ker je zlato vezenje oblik precej robato, upošteva učinek leska in pridvižnost tvorov. Podlaga izšivkom je platno, sukno, svila in žamet. Motiv na 35. obr. ima deljene listke, da bi vbodi bili približno enako dolgi; pecelj je precej debel in elipsa je pretvorjena v nažagan list; motiv bi mogel končavati zastavin trak, na katerem bi bil napis všit v enaki vrsti.

Preostaja še razložiti tiskarstvo, katerega najvažnejši način je knjigotiskarstvo, ki je že od svojega početka vedno krasilo knjige z inicialami, črtami, vinjetami, naslovnimi listi in podobami (ilustracijami) vrezanimi v lesene deske. Danes se nadomestuje dragi lesorez z mnogo cenejšim izjedavanjem (cinkografijo in fototipijo), pri kateri se risba prenaša fotografično na kovinsko ploščo.

Knjižna okrasba mora tvoriti s pismom skladno celoto in za to je zelo pripraven črtovni lesorez; iz novih načinov reprodukcij zadostiča najlepše omenjenim zahtevam cinkografija, t. j. reprodukcija perorisbe na cinkovo ploščo. Črtovni lesorez in cinkografija učinkujeta tako kakor pismo z ostrimi črnimi črtami in zato se z njimi zelo dobro zлага, medtem učinkujejo tonovi obrazci, prevedeni s fototipijo po tonovih, svinčnikovih, krednih, ogljenih in tušovih risbah ali po slikah tuje, in iz teh razlogov jih je mogoče opravičevati le v učnih knjigah, kjer se tičejo reprodukcije risb, fotografij ali podob, kakor se nahajajo v knjigi. V knjigi, ki se hoče nazivati krasna, bi morale biti tonove fototipiške reprodukcije umeščene samo na posebnih prilogah.

Dražje knjige imajo ponekod barvaste podobe, n. pr. rdeče iniciale; v tem slučaju se tiska rdeča barva s posebnim »štočkom« (kladico), zlasti mora biti tudi risba v pravem soglasju s pismom. Takozvani trobarvni tisek, reprodukcija slikarije, se ne podaja na tiskane strani in sklada se — prav tako kakor fototipija — le kot posebna priloga, kar se izvaja običajno iz tehničnih vzrokov.

Kot vzorec notranjega okraska knjig podajam vinjeto na koncu te razprave; izvedena je s cinkografijo po perorisbi. List je izveden tako-rekoč pisaje; vrisan je v drug napiljen list in vsa risba soglaša v vsem izvajanju zelo dobro s tiskom, medtem ko ostali obrazci, ki so reproducirani fototipiško po bavnih risbah, ne morejo samoobsebi tej zahtevi zadostevati.

Provizorna — in more se reči reklamna — okrasba knjig je njen ovitek iz tistega papirja, ki je natisnjen z izrazitimi črkami ali eno- ali večbarvno risbo, simbolično izrazujočo nekako obseg knjige. Ovitkov tisek se priredi z rezom v linolej, s cinkografijo ali litografijo t. j. s tiskom kamenite plošče.

Na obr. 36. reproduciran ovitek je risan za dvobarvni tisek in zato bi bilo potrebno izgotoviti zanj dva reza (kladki) bodisi cinkova ali kamena. Pismo bi se ali rezalo ali vsadilo, pri litografičnem izvajanju bi se samoobsebi umevno risalo na kamen. Motivu lista, ki noče nikakor simbolizirati pesniškega obsega, je podložen vzorec štiridelnih jasminovih cvetov. Vse je močno konturirano, vrh tega ne zatira risba napisa, ki je ž njim nekak plakat, ki je razstavljen v knjigotržcevi izložbi in vleče na sebe poglede mimogredočih.

K stalni upravi knjig spada v e z, bodisi usnjena ali platnena ali samo z usnjenim ali platnenim hrbtom in s papirjem polepljenimi platnicami. Pri vezbi je vtisniti predvsem avtorjevo ime in naslov dela na hrbet. Ako se kraši vezba, naj bo okrašen najbolj hrbet, ki se uveljavlja tudi,

Obr. 36. Dvobarvni ovitek. $\frac{2}{5}$

Obr. 37. Platnena vez. $\frac{1}{2}$

ako stoji knjiga v polici med drugimi knjigami. Ako naj bo okrašena tudi sprednja platnica, naj bo okras zmeren; tiskati, pravzaprav prilepljati obrazce (v takozv. lipskih vezbah) je ničevno. Vezba se potiskuje z medenimi črkami, črticami in kladicami z barvo ali z zlatom ročno ali s strojem. T. zv. izvirne platnice so pač napravljene vsikdar strojno in so običajno reklamno sredstvo za izložbeno okno, Iz tega razloga jo moremo redko nazvati slogovnim in okusnim izdelkom.

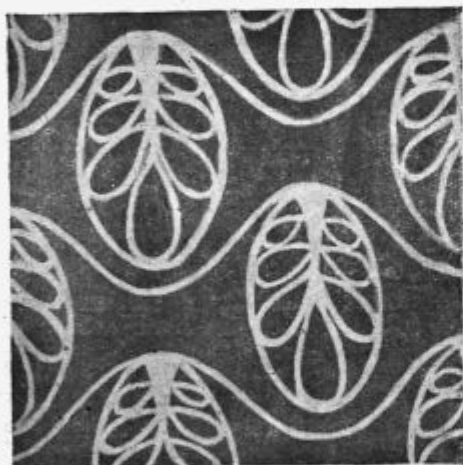
Osnutek platnene vezi na obr. 37 je mišljena za stroj in tisek z zlatom in črnino; bilo bi torej potreba dveh kladic (štočkov). Napisi miso tako očitni kakor na ovitku, četudi tu izstopajo; z zlatom se je štedilo, da bi vezba ne činila vtisa cenenege blišča. Poleg akacijenega lista v zobkovanem okvirju je tu porabljen vzor s trikotniki, kateri, kakor vemo,

so bili znaki Nerudovih pogovorov v Narodnih listih. Hrbet soglaša s platnico v delitvi ploskev na višino, kar je često načelo okrasku na vezbi.

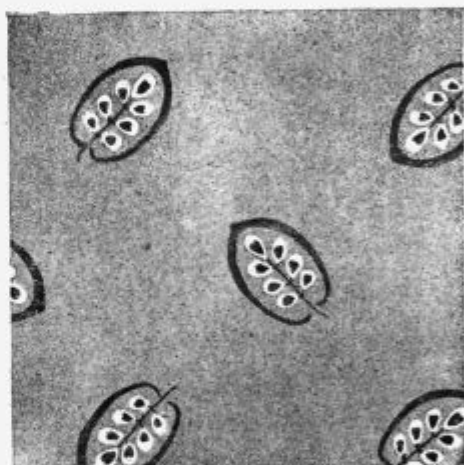
Dopolnek vezbi je predložka, ki je ponatisnjena običajno z drobnim barvnim vzorcem. Kar se tiče barv, sklada se često v enem tonu s platnico, če to ni zapoved, mora predložka tvoriti s platnico ostre kontraste. Osnutek predložke na 38. obr. je risan za dvobarvni litografski tisek. Obsegu elipse so vpolnjeni listi, ki so spojeni z vodoravnimi valjavnicami, motečimi deloma vzorčevo navpično smer.

Važno nalogo ima tisek tudi pri krašenju tkanin.

Ponatisnjena snov je mnogo starejega izvora kakor knjigo-tiskarstvo, bila je že znana v dobi Ptolomejcev. Najprej se je potiskovalo z ročnimi lesenimi čoki (kladnicami, stočki); v njih je bila vrezana

Obr. 38. Križna predložka. $\frac{1}{2}$

Obr. 39. Potiskana snov. $\frac{1}{4}$

risba. Pozneje se je tiskalo s stiskalnico in sedaj se tiska pretežno z valjastimi stroji, katerim je lahko izvesti vzorce do 16 barv, običajno pa so prirejeni na šesterobarvni tisek. Vzorec je vrezan v toliko bakrenih valjev, kolikor je barv, in tkanina preide postopoma vse valje, ki na njo vzorek vtiskavajo. Beli vzorci na temnem dnu se tiskajo z razjedilom (jedkovino), katero obrazce vjedava v enobarvne snovi; ponekod se tudi dela s t. zv. rezervo, kjer se potiskajo mesta, katera potem barv ne sprejmejo, ampak ostanejo bela. Potiskane tkanine se rabijo kot jako cena snov za obleko, zaslone, rute i. dr., najznamenitnejši so takozv. katuni, potisnjeni z drobnimi vzorčki. Vzorek na katunu na 39. obr. je nasnovan za dve barvi, rožnato in rdečo; tkanina bi šla pri tisku pod tri valje: prvi bi tiskal rezervo belih listkov, drugi rdečo risbo in tretji

rožnato dno. Listki so uvrščeni na mreži kvadratov v štirih ploskvah, da bi vzorec bil popolnoma brezsmernen, kakor zahteva snov, namenjena za kroj.

Razložil sem na 40 izvršbah, ne da bi jih bil izčrpal; dalo bi se pokazati še nekoliko izvršb in mnogo variant razloženih načinov. Meni je šlo pred vsem za to, da bi pokazal, da je enkrat urediti enostaven motiv, potem sestavljenjšega, enkrat konturirati, drugokrat slikati brez kontur, ponekod risati premočrtno, drugod zopet krivočrtno.

Često pač pripušča material to in ono izvajanje, včasih pa je pogoj debelo izvajanje ali krivočrtna risba, ali pa konturiranje.

Tako n. pr. se ne more izvesti v mozaiki, talni plošči, barvenem oknu, vrezu v malto, preprogi i. dr. drobnih detajlov in zato mora biti risba za nje debela: narobe bi bilo debelo izvajanje težko mogoče v belem vezenju, smaltovem (emajloven) lišpu, svileni snovi in drugje. Ponekod bi nežnejša risba bila sicer izvedljiva, ali občutiti je lahko, da bi bila na kvar monumentalnosti kompozicije kakor v sgrafitu.

Za vse drugo prosto vezenje (izšivanje) se poda le krivočrtni vzor, za vezenje po štetih nitkah in za debele preproge le premočrtni vzorci. V ostalih tehnikah je oboji način risbe pripuščen in lahko se občuti, kje bi bil kateri izmed njih pripraven: samoobsebi je uvideno, da se n. pr. podaja za mehke snovi bolj mehak krivočrtni ornament, za trdo steklo ali malto pa tudi premočrtni ornament.

Konturirati se mora, ko se sestavlja z barvnimi stekli, v razenju, pečnicah, smaltovih predmetih, aplikačnih izšivanjih in rišelje; ne more se konturirati v vrezovinah, žametu, damaskovi tkanini, belem ali zlategem vezenju. Nekatere tehnike kakor intarzije ali patrona pripuščajo sicer konturiranje, a ker se izvaja težavno, je bolje ne risati kontur. V mreži in vrvičnem izšivanju se risba omejuje le na konturiranje.

Kar se tiče kolorita, je barva često pogojena v materialu (belo in zlato vezenje, bela čipka, zlata vezba, črna krasba knjig, vrezana ali izjedena med, sgrafito, železna mreža) a drugje kakor pri mozaikih vseh vrst in še bolj pri slikarijah, tkanih in tiskanih snoveh, izšivkah je izbor barv zelo prost, in treba gledati le na namen, da bi n. pr. barveno okno bilo svetlih barv, ker temna stekla bi propuščala malo svetlobe, in narobe, da bi barve preprog bile v večji meri temne, da na njih ne bi bilo videti hitro nečednosti in podobno.

Ali se bomo ravnali tudi v šoli po teh načelih, moremo določati po primernih uspehih, zato pa si ne smemo domišljati, da je vse, kar dečki (učenci) narišejo, uporabno in vredno, da bi se izvedlo resnično. Učitelj ne more biti temeljit strokovnjak v raznih obrtnih delokrogih,

tem manj učenci. Zadostuje pa gotovo rešiti lahke naloge in polagati pri njih povdarek na pripravnost (korist, namen) predmetov, glavne znake materiala in tehnike, s čimer se zares dobi zanimanje učencev za prirodo, za okrasek, izveden od nje, in za obrt, katero uporablja po svojem načinu.

H. DRUZOVIČ:

OSNUTEK UČNEGA NAČRTA ZA PETJE NA MEŠČANSKIH ŠOLAH.

A. Splošni smoter.

Učence je navajati k lepemu in samostojnemu petju. Zlasti je treba razvijati muzikalni sluh in glas, ter čut za ritmiko in muzikalno umevanje. Doseči je treba neko stopnjo tehnike v pevanju po notah. Vsak učenec mora znati na pamet določeno število pesmi.

B. Metodiške opazke k učnemu smotru.

1. Šolski pevski pouk naj bo podlaga splošni muzikalni odgoji naroda. V učencih je treba zbujaati veselje do petja ter ljubezen do narodne pesmi, kakor do glasbe v obče. Iz tega sledi, da mora biti pevski pouk bistven del narodne umetniške vzgoje. Pouk je torej strokovnega značaja in je poveriti teoretsko in praktiško usposobljenemu učitelju.

2. Podlaga pevskemu pouku bodi izobrazba sluha in glasu. Učenci naj se navajajo, pojmovati in popevati tone in tonske zveze glede višine do ritmiških in dinamskih odnošajev. Izobrazba muzikalnega posluha in glasu naj se vrši istočasno in skupno. V zaznamenanje tonskih višin služi običajna pisava not.

3. Glede izobrazbe glasu je treba doseči pravilno tvarjanje glasnikov. Pevski ton bodi enakomeren, ne preglasen ter se giblje v naravnih mejah tonskega obsega. Vsako oškodovanje glasu vsled prenapornega petja je treba zabraniti.

4. Pravilno in izdatno dihanje je velike važnosti. Pevska soba bodi dobro prezračena. Higijeni govorila je darovati trajno pažnjo.

5. Pevski pouk je razredni pouk. Z zborovim petjem naj menjuje tudi posamezno petje.

6. Obvladanje besedila je podlaga razumnemu pevanju. Zveza pouka v materinščini s pevskim poukom je torej potrebna.

7. Razvijanje čuta za harmonijo je podlaga večglasnemu petju. Klavir, ozir. harmonij naj služi v ta namen.

8. Učenci, ki menjujejo glas, ne pojo, če so hripavi. Zaposliti jih je treba s teoretskimi in metodiškimi vajami.

9. Ako je število učencev, ki so že menjali glas, večje, je treba sestaviti troglasni mešani zbor (sopran, alt in bariton). Potrebno je torej, večkrat v letu preizkušati glasovne kvalitete učencev.

10. Pevski pouk ne pozna domačih nalog.

C. Razdelitev učne tvarine.

1. r a z r e d. (2 uri v tednu): Ponavljanje tvarine, ki se je obravnavala v ljudski šoli. Vpeljava v pisavo not. Vrednosti not in pavz. (Četrtingske, polovne in cele note, ozir. pavze). Najnavadnejši taktovi načini. Predtakt. Vaje v taktiranju. Najnavadnejša znamenja za časomero in dinamiko. Sestava temeljne tonove lestve. Celi ton, polton. Intervali v obče. Dur-trizvok. Vaja v tvarjanju lepega tona in v izgovarjavi. Pravila za dihanje. — Pojo se enoglasne pesmi na podlagi obravnavane teoretiške tvarine. — Dvoglasno petje po sluhu.

2. r a z r e d. (2 uri v tednu): Izpeljava dur-skal do 2 zvišajev in 2 znižajev. Prestavljalna znamenja v obče. Osminske note in pavze. Sestavljeni taktovi načini. Nadaljevanja vaj v taktiranju. Glavni trizvoki in glavni četverozvok. Enostavno podaljšane note.

Vezane note. Nadaljevanje vaj v izobrazbi lepega pevskega tona in izgovarjave. Predvaja za dvoglasno petje po notah. — Pojo se eno- in dvoglasne pesmi na podlagi obravnavane teoretiške tvarine. Ponavljanje poprej priučenih pesmi.

3. r a z r e d. (2 uri v tednu): Izpeljava dur-skal s tremi zvišaji in znižaji. Šestnajstinske note in pavze. Glavni trizvoki in glavni četverozvok vseh obravnavanih tonskih načinov. Kadence. Muzikalni in ritmiški diktat. Vpeljava v troglasno petje, dvo- in triglasne pesmi na podlagi obravnavane teoretiške tvarine.

4. r a z r e d. (2 uri v tednu): Izpeljava mol-tonove lestve. Razločevanje med velikimi in malimi, zvišanimi in zmanjšanimi intervali. Po-

navljanja in razširjanja obravnave teoretiške tvarine. Kraški življenjepisni podatki domačih skladateljev in opazke glede pesemskih oblik. — Troglasno petje.

Č. Opazke k razdelitvi učne tvarine.

1. Iz pevsko in muzikalno usposobljenih učencev 3. in 4. razreda naj se po možnosti sestavi zbor z enakimi ali pa mešanimi glasovi. V ta namen je določil posebne tedenske ure, ki se šteje kot druga razredna ura. (V prvi razredni uri so torej učenci 3. in 4. razreda ločeni, v drugi združeni). Posamezni, v pevskem oziru rabljivi učenci 1. in 2. razreda se smejo udeleževati zborovih vaj.

2. Izvedljivost označenega učnega načrta je zavisna a) od stališča, katerega bode v bodoče zavzemal naš predmet med drugimi predmeti meščanske šole. Pevski pouk smatra moderna pedagogika kot predmet *umetniškega značaja*: le kot tak more zadostovati svoji vzvišeni nalogi: biti podlaga narodni umetnostni kulturi.* Enostranski umstveni odgoji se ustvari s tem profitežje. b) Od števila učnih ur. Dosedanja ena učna ura na teden nikakor ne zadostuje in treba bo — po vzoru učnih načrtov po drugod -- odmeriti petju dve tedenski učni uri.

IZ ŠOLSKEGA DELA.

ELIZA KUKOVČEVA:

Nove smernice za pouk novincev.

Delovna šola, ki išče vsemu pouku novih potov, je sestavila za pouk novincev sledeče smernice:

Izhajališče vsega pouka so prosti pogovori, ki se nanašajo na otroške doživljaje. Taki doživljaji so: 1. igre, kakor »Znal bi rad, kako-li kmetje oves sejejo svoj.« Pa tudi telovadne igre: slepa miš, mačka in miš i. dr. Celu igrače naj bi otroci prinesli v šolo. Nek učitelj pripoveduje, kako je novinkam naročil, naj prinesejo igrač, da bodo igrale »Pe-

* Radojevičev Načrt zakona za gradjanske šole (Uč. Tov. z dne 8. decembra 1922) našteva v svojem 11. članu med učnimi predmeti naš predmet na 19. mestu in sicer za lepopisjem (17. predmet) in stenografijo in strojepisjem (18. predmet). — Petje in glasba, ki ima vendar svoj izvor v človeškem čustvenem življenju in ki vsebuje toliko odgojevalne sile, naj zavzema torej mesto za mehansko rokotvornostjo!

rice«. Prinesle so svoje majlne škafje, banje, oblekce lutk, perače: Potem so v šolski sobi prale, pojoč znano Slomškovo pesem »Mati zakliče pridne dekličice:« Kakor nareka besedilo, so splaknevale dekličice pri potoku; na šolskem dvorišču so razprostrle vrv ter obesile perilo. Posušeno so likale, naposled so še krpale in zamaševale, vse seveda igraje. —2. skupni izprehodi. 3. delo na šolskem vrtu, 4. nega cvetic v loncih, 5. nega kuncev, golobov v hlevcih na šolskem dvorišču, 6. nega dvoživk v akvariju itd.

Učni načrt določa za učno snov predmete, ki nudijo primerno govorno snov za pouk v čitanju in pisanju. Pri vsakem predmetu se jemlje ozir na barvo, obliko in število. Vsestransko naziranje predmeta se vrši po možnosti »na licu mesta«. Naziranju sledi upodabljanje. Učenci položijo obrise dotičnega predmeta s palčicami (z grahom, z gumbi). Vzporedno s tem štejejo, seštevajo, tvorijo vrste (dvojk, trojk, četverk). To so prvi početki računanja. Polagajo naj tudi obrise z namočeno nitjo; potem začrtajo ta obris s kamenčkom, svinčnikom. Na ta način nastanejo prve risbe, ki jih novinci barvajo z barvniki. Upodobijo predmet iz ila, narišejo ga v pesku, zložijo in zlepijo iz papirja. Ob upodabljanju se vršijo pogovori, ki imajo namen, da smotreno razvijajo logične pojme, pa tudi že sode in sklepe.

Da še bolj poživimo zanimanje, pripovedujmo o dotičnem predmetu povest, pravljico, basen, zgodbo iz sv. pisma, dečje pametnice. Ne smemo pozabiti etičnega ozira. Že novince je treba opozarjati, kako je človek navezan na človeka. N. pr. koliko rok je treba, da je otrok obut. Pri izdelovanju črevlja sodelujejo: kmet, mesar, usnjar, trgovec, 7 tovarn, rudarji, naposled še le črevljar. I. pod.

Končno pokažemo dotični predmet v umetniški sliki. Tako pride poleg etike tudi estetika do svoje pravice. Nova je misel, da imajo ročne slike prednost pred velikimi stenski slikami. Vsak novinec naj bi imel svojo knjigo s podobami, toda umetniškega izdelka.

S pravkar opisanim nazornim naukom združeno pripovedovanje, bodisi tudi v narečju, je predvaja za čitanje. Pripovedovanju se priključijo fonetske vaje; pri teh nastopajo prvi samoglasniki, potem soglasniki v obliki impulzivnih vzklikov: Dekle je strlo vrč. Joka na glas: iii! Pozimi me zebe v roke; drgam in manem jih; puham vanje in kličem: u! Voznik hoče, naj konji postojijo; zakliče jim: e! Veter je odnesel dečku klobuk; deček se zakrega: o! Zunaj je hud mraz sneg škriplje pod nogami; deca hiti v sobo k zakurjeni peči; greje se in vzklika: a! kako je toplo. Učiteljica pokaže novo sliko; otroci jo občudujejo: glej! glej! juj! Mati ponudi otroku kruha: na! Krava se glasi: mu! Kukavica poje: ku-ku! i. dr.

Ob tej priložnosti naj se omenijo tudi otročje pametnice, ki so v kraju v navadi: n. pr.

- 1) I, u, e, o, a,
naše mačke ni doma.
- 2) Šolmester so nas učili:
i, u, e, o, a.
S šibo v pamet nam zabili:
i, u, e, o, a.

Nova je misel, naj se porabijo fonetske vaje pri dihalnih vajah kot izdih. Vršijo se te vaje sevé najbolje na prostem, toda tudi v sobi so umestne. Otroci stoje položijo roke na tēme ali pa, lehti prekrižane, na hrbet. Zaprtih ust mirno vdihnejo skozi nos; pri izdihu izgovarjajo zloge, ki so baš pri fonetski vaji na vrsti: mi, mu, me, mo, ma, sni, snu, sne, sno, sna i. dr. Take vaje naj otroci tudi pojejo.

Po dokončani fonetski vaji se predoči navzlic dosedanjemu običaju črka. Zaznamovano obliko novinci upodobijo iz paličic. Pri polaganju otroci palčice štejejo ter že poizkusijo seštevati. Polagajo palčice na tablico, nato s kamenčkom črtajo ob palčicah. Odstranivši palčice zagledajo risbo; končno rišejo dotično črko na pamet. Potem učitelj podari novo črko narisano na papirju; otroci jo shranijo v stavnici.

Sledijo vaje s stavnico. 1. Otroci položijo vrsto že znanih črk v istem redu, kakor so si jih prisvojili. Prigodi se, da otrok katero črko narobe položi; tovariš mu popravi. 2. Otroci položijo vrsto zlogov, v katerih nastopa nova črka kot začetnica. 3. Otroci položijo besede, v katerih nastopa nova črka. 4. Otroci položijo besede, v katerih se nahajajo skupine soglasnikov.

Potem je predočiti pismenko. Učenci položijo njeno zaznavano obliko z namočeno nitjo na tablico; črtajo ob niti; odstranijo nit in ogledujejo črtež; pišejo prosto; poizkusijo tudi s kreda na tabli.

Sedaj čitajo ilustrirano vajo na tabli. Preprostim sličicam je dodano besedilo v pisavi in tisku. Otroci posnemajo na tablicah, pozneje tudi v risankah.

Treba je še priučeno utrditi s sledečimi vajami: 1. Pisana vaja na tabli, ki jo učenci čitajo, potem s svinčnikom prepisejo v zvezke. 2. Tiskana vaja na tabli. Učenci čitajo, posnemajo tisk na svojih tablicah, prestavijo tisk v pisavo. 3. Čitanje v knjigi in prepisavanje iz knjige. 4. Pisanje po nareku; snov je vzeta iz govornih vaj. 5. Priprava na prosti spis. Ta priprava je še ustna. Naslanja se na skico, ki ilustruje čitalno snov, in ki so jo otroci poprej že risali. Otroci popišejo skico n. pr. Vidim plot. Pri plotu stoji grm. V grmu je gnezdo itd.

Pozneje učitelj imenuje temo. Učenci vsebino sličice narekujejo, učitelj narekovano nariše. Kmalu so novinci zmožni, da samostojno na-

risujejo svoje misli; saj jim je to priljubljena igra že v predšolski dobi, kadar jim prideta svinčnik in papir v roke.

Vaja se stopnjuje, da novinci pismeno popišejo učiteljevo skico. Sedaj so usposobljeni, da tudi brez predočbe zapisujejo svoje misli. Pričnejo iz lastnega nagiba, da donášajo učitelju lističe, na katere so zapisali svoje pritožbe, želje in prošnje. To so prvi početki pravičnega spisja, prva praktična uporaba pridobljene pismenosti, prve pismene vloge na višjo instanco. Učitelj nemudoma izkoristi ta pojav dozorevanja novincev in imenuje temo za prosti spis. Prvotno pišejo otroci na lističe, pozneje šele v zvezke. Sedaj je že umestno, da v teh nalogah zaznamujemo napake z rdečilom. V svrhu poprave je napisati katerega izmed učenčevih spisov na šolsko tablo. Otroci čitajo spis, opazijo napake, popravljajo ustno, učitelj pa izvrši popravo pismeno na tabli. Za samostojno popravo lastnega spisa novincem še nedostaja smisel. Tako je opazovati, tako tudi trdijo metodiki.

V drugem polletju vzklijejo polagoma iz celokupnega pouka, ki je neprisiljeno združil vse učne predmete, razne učne stroke. Prej načelo postane sedaj učni predmet. Domoznansko snov je ponuditi ob slučajni priložnosti. Za uspešni in temeljiti pouk v računstvu pa ne zadostujeta slučaj in priložnost v celokupnem pouku, marveč je treba poleg priložnosti posebnega učnega načrta in smotrenega učnega postopanja. Isto velja o lepopisju, telovadbi in petju. V drugem šolskem letu zamenj še domoznanstvo položaj priložnosti in slučaja s položajem smotrenosti. Kot nov predmet nastopi slovnica.

ALBIN SPREITZ:

Iz prakse za prakso.

(Nadaljevanje.)

R a č u n s t v o :

Pri izračunanju cen raznim življenjskim potrebščinam naj se dodajo vaje: koliko ti ima prodajalec od zahtevanega zneska vrniti, če plačaš z... bankovci po... Din, p; kupil si... meseca..., m, kg blaga ter si plačal... Din, p. pri trgovcu... Isto blago si kupil... mesecev prej, poznej ter si plačal... Din, p. — Kolika je razlika pri m, kg,... skupaj? — Izračunajmo prvotno vrednost obleke, šolskih potrebščin učenca... — Na višji stopnji, morda v zadnjem šol. letu bo treba že tudi učence osnovnih šol upeljati nekoliko v valutne razmere raznih držav, na katere je naša država predvsem gospodarsko navezana. — Na ta način se bo v računskem pouku uvaževala vsestransko praktična plat.

Učni jezik:

Pijonirja duhovnega življenja v Slovencih, Ivana Cankarja, bi morali že vzljubiti učenci višje stopnje osnovne šole. Seveda v kolikor je prožen njih intelekt za razumevanje njegovega velikega, nesmrtnega dela za očiščenje in prerojenje naroda in posameznika. Ne gre, da se uganja nekakšna idolatrija z osebo mrtvega romarja in preroka doline šentflorjanske«, gre predvsem za njegovo življensko delo. Zato: Ivana Cankarja v osnovno šolo! Hvalevredno bi bilo, ako bi skoro izšla mladinska izdaja Cankarjevih del.

Prirodopisni pouk:

Pouk o higijeni pride navadno najmanj na svoj račun v osnovni šoli, dasiprav postaja pouk o zdravju in bolezni čimdalje bolj neodločljiv socialni postulat. Za uspešno poučevanje higijene je treba uvaževati skoro izključno dve načeli: poučuj higijeno predvsem praktično in priložnostno! — Izhodišče tega pouka bodo tvorile razne življenske nezgode v šol. kraju ali v okolišu, otroške bolezni, ki nastopajo ob raznih časih, prvi zdravstveni nasveti učencem, če pokašlujejo, so prehlajeni, itd. Obravnavajo se naj najvažnejše oficinalne rastline in kako se napravlja domača lekarna. — Hvalevredno bi bilo, da bi list »Zdravje« prinesel kak načrt in dovajal gradiva za obravnavo higijene v osnovni šoli v kakšni svoji prilogi. Le na ta način premostimo ovire, ki so: preobsežnost in teža snovi, pomanjkanje strokovnega znanja, pravih vodil i. dr.

TELESNA VZGOJA.

DR. LJUDEVIT PIVKO:

Proste vaje.

Učni načrt in navodilo k vežbanju prostih vaj na ljudskih in meščanskih šolah in nižjih razredih srednjih šol.

A. Učni načrt.

I. Zabavne posnemovalne vaje. Popolnoma preproste, lahko umljive vaje (stoje, gíbi, drže) na 2 dobi.

II. Sestave na 2 dobi. Sestave na 4 dobe s ponavljanjem dveh znanih gibov. Vzpon, koračne stoje, nožne stoje, počep, čepenje, poklek enonožno, čepna opora, obrati v stojah, obrati s poskoki, poskoki obenožno in enonožno; zaročiti, predročiti, odročiti, vzročiti; sunki; ravni kloni; prednožiti, odnožiti, zanožiti.

III. Začetek sestavnega vežbanja (v prostem razstopu iz troreda, četveroreda). Spajanje dveh dvodobnih sestav v sestave na 4 dobe.

IV. Prečni in poševni položaji napetih lehti, skrčenih lehti. Upogibanje lehti v priročenju, predročenju, odročenju. Prečni položaji napetih nog, skrčenih nog. Prečni kloni. Spajanje dveh dvodobnih sestav v sestave na 3 dobe. Sestave gibov dveh delov telesa (lehti in nog) na 2, 4 in 3 dobe. Izmena položajev rok (palčji, dlanji, hrbtni, mazinčji položaj). Spremniki (pest, odpiranje pesti, klopljenje). Večja natančnost, sočasno izvajanje, skladnost.

V. Ponavljanje snovi III. in IV. šol. leta z zahtevo natančnih položajev, sočasne izvedbe in kritja: temeljna postava, koračne, nožne, izkoračne stoje, počep, čepenje, poklek, enakostranski in enostranski gibi napetih in skrčenih lehti, gibi lehti v loku in krogu, gibi trupa (kloni, suki), gibi napetih in skrčenih nog, obrati, poskoki. Ležna opora. Vaje lehti in nog, vaje lehti in trupa na 4 (in 3) dobe, s ponavljanjem na drugo stran na 8 (in 6) dob. Vaje v $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ in $\frac{1}{4}$ taktu z gibom na prvo dobo. Plavalne in dihalne vaje.

VI. Vaje lehti na 4 dobe spojene z dvodobnimi in štiridobnimi vajami nog. Vaje lehti na 4 dobe spojene z dvodobnimi in štiridobnimi vajami trupa. Poševni gibi lehti. Predgib, odgib, zagib iz koračnih stoj. Vaje v taktu kakor V. (običajno v $\frac{1}{4}$). Plavalne in dihalne vaje.

VII. Ponavljanje. Težji gibi lehti: poševni enakostranski, poševni enostranski. Raznostranski gibi (vsaka leht izvaja svoj gib). Prečni kloni, kroženje trupa. Prečni gibi nog. Počep in čepenje enonožno (prednožno, zanožno, odnožno z drugo nogo). Izpad, umik. Opора čepno, klečno, ležno. Kloni trupa spojeni s stojami in gibi nog. V sestavah obilo obratov v raznih stojah s sočasnimi gibom ali držo lehti. Vse vaje v taktu. Plavalne in dihalne vaje.

VIII. Izdatne, kratke vaje 3 delov telesa sočasno (lehti, trup, noge) na 2 in 4 dobe. Ležna opora z gibi nog. Počep in čepenje enonožno, ležna opora zadaj pred rokami. Skupinske vaje (polovica izvaja na levo, polovica na desno stran; v rajalnih oblikah, krogih, zvezdah, kvadratu). Vaje v taktu. Plavalne in dihalne vaje.

Proste vaje V.—VIII. Gorenji načrt je v celoti poraben tudi pri dekliški telovadbi. Gibi deklic so zmernejši, sunke in borilne gibe vadimo le v neznatni meri. Češče pa vadimo gibe lehti v lokih in krogih in vložne položaje lehti, poskoke na mestu, poskoke z mesta in poskoke z obrati, lične korake in telovadne plese ter vložke s prisunskimi in drugimi koraki v sestavah z običajnim korakom, Dekliške vaje naj zbujejo bolj utis lepote in skladnosti, kakor krepke moči.

B. Navodila in primeri vaj.

I. šolsko leto.

Učitelj vodi red v krog, otroci se obrnejo s čelom noter, primejo se za roke, napnejo krog s koraki nazaj, nato priročijo. Učitelj pripoveduje in kaže gibe, otroci ga posnemajo: »Pojdimo na izprehod. Poglejmo, ali ne dežuje!« (predroči z d.) Tudi druga roka naj se prepriča! In še desna, in zopet leva! (ponoviti večkrat). Dežuje! (učitelj trka s kazalcem d. roke v levo dlan z brzino, kakor pripoveduje). Redke kapljice padajo — zdaj že dežuje — močen dež — zdaj je pa ploha — že popušča — samo še rosi — ponehalo je! Torej, pojdimo sedaj! (Otroci se primejo za roke, obrnejo v red na desno in korakajo enkrat ali dvakrat naokrog, nato se obrnejo zopet s čelom noter in priročijo.) Prišli smo v gozd. Tu so tako visoka drevesa (vzročiti) in še višja (vzročiti in vzpon); grmovje je tako visoko (predročiti, odročiti, predročiti, priročiti), praproč in trava je tako majhna (počep, čepenje, naznačiti z rokami nad zemljo višino). Jel je pihati veter in drevje se pripogiblje ($\frac{1}{2}$ obrat na d., roke v bok, odklon v l., vzklon, odklon v d., vzklon, večkrat). Iz gozda pojdimo sedaj na travnik (prijem za roke, $\frac{1}{2}$ obrat v l., pohod reda v premji smeri). Tam sedi vrabec na grmu (odročiti z d., pogled na d.), sedaj je zlezel visoko, preko nas leti (izročiti z d., zakloniti glavo). Kako je letel vrabec? (odročiti, mahati z lehtema v odročenju s perotnicami). Kako skače vrabec? (poskoki sonožno, v počepu) itd.

Ako nimaš pripovednega daru, kaži poedine gibe z označitvijo: »Tako je drevje visoko — tako leti ptič —!« itd. To so posnemovalne vaje. Še nekaj primerov:

1. Kako kuje kovač? (n. pr. na pesem »Poskušam kovača, ki kladvo obrača«; ob refrenu »bunkati, bunkati« ... kažejo kako kuje kovač.

2. Kako kmet orje, seje itd. (»Rad bi vedel, kako kmetič« . . .)

3. Kako drvar žaga *a)* dvojice si podajo križema roke, zadaj se levica skrči, se napne desnica itd., menoma; *b)* žaga je palica, poleno kij in po.).

4. Kako kosec kosi.

5. Kako cerkovnik zvoní (veliki zvon, srednji in mali zvon).

6. Kako mizar struži.

7. Kako tesar teše.

8. Kako čevljar šiva, zabija.

9. Kako zidar ometuje.

10. Kako lokomotiva puha.

11. Kako kmet vrane preganja.

12. Kako vojak strelja.

13. Kako se kolo vrti.

14. Kako žaba skače.
15. Kako ptič leti.
16. Kako ura niha.
17. Kako vojaki korakajo (strumno).

Podobnih posnemovalnih vaj najdeš dovolj; otroci so sami tudi iznajdljivi.

Otroške igrice s petjem štejeemo na tej stopnji istotako k zabavnim prostim vajam, n. pr.

18. Adam in njegovi sinovi (Brunet, str. 166, 1).
19. Če otroci vljudni so (Brunet, str. 167).
20. Velike ure (Brunet, str. 167).
21. Setev. (Sneg belin, (Brunet, str. 168).
22. Mlin (Brunet, str. 168).
23. Rad bi vedel, kako kmetje (Brunet, str. 169).
24. Otročje kolo (Štrekelj, Slov. nar. pesmi, 5210, III. str. 224).

Stoje, gibi in drže.

Popolnoma preproste, lahko umljive vaje na 2 dobi. Vsaka vaja obsega gib ali držo bodisi samo lehti ali samo trupa ali samo noge. (Pri posnemovalnih vajah izvajajo otroci sočasno gibe in drže lehti in nog, lehti in trupa, včasih tudi gibe lehti, trupa in nog, — to so pa gibi, ki nam služijo kot sredstvo da oživljamo otroške predstave, in ki jih spremljamo s pesmijo ali s posnemanjem dotičnih glasov, zvokov in šumov).

Gibov ne imenujemo s tehničnimi izrazi in jih ne popisujemo. V kolikor je pojasnjevanje potrebno, naj bode poljudno, n. pr. roke naprej (= predročiti), roke gor (= vzročiti), roke v stran (= odročiti) itd.

Vaje gl. II. šolsko leto.

II. šolsko leto.

1. Stoje napetih nog: iz spretne stoje *a)* vzpon, *b)* koračne stoje, *c)* nožne stoje (I. str. 24).*

Primer: Roke v bok *a)* 1. Vzpon, 2. spetna stoja (4 krat), *b)* 1. Predkoračna stoja z d., 2. s prisunom d., spetna stoja.

2. Stoje skrčenih nog: *a)* počep, *b)* čepenje, *c)* poklek enonožno (I. str. 28).

3. Čepna opora (zmerno vaditi, I. str. 34; ostalih »položajev« na tej stopnji ne vadimo).

4. Obrati v stojah in obrati s poskoki.

5. Poskoki obenožno in enonožno (I. str. 36, obilo vaditi).

6. Enakostranski (redkoma enostranski) gibi napetih lehti: *a)* zaročiti, *c)* odročiti, *d)* vzročiti (I. str. 42).

* Citati knjige Pivko — Schaup, Telovadba, I. (Slov. šol. Mat., 1920, 1921).

7. Gibi lehti s krčenjem *a)* suniti naprej, *b)* suniti v stran, *c)* suniti gor (I. str. 50).

8. Preprosti gibi napetih lehti v loku (I. str. 46.)

9. Gibi trupa: *a)* ravni kloni (po vsakem klonu vzklon, počasi, I. str. 52), *b)* suki (roke v bok, I. str. 54).

a) 1. 2. predklon, 3. 4. vzklon; *b)* 1. 2. predklon, 3. 4. vzklon, 5. 6. zaklon, 7. 8. vzklon.

10. Gibi napetih nog: *a)* prednožiti, *b)* odnožiti, *c)* zanožiti (I. str. 55; lehti založiti na hrbtu, na prsih ali roke v bok).

11. Kratke drže lehti ob gibih trupa (gl. 9).

12. Plavalna vaja (posnemovalna): kako plavalec plava (prim. I. str. 66, A.).

Sestave praviloma ne presegajo 2 dob, t. j. na »1!« izvedemo gib, na »2!« se vrnemo v začetni položaj. V štiridobnih sestavah je tretja doba enaka prvi, četrta drugi, n. pr.:

a) 1. Predročiti, 2. vzročiti, pogled gor, 3. predročiti, 4. priročiti.

b) 1. Vzpon, 2. čepenje, 3. vzravnavna, vzpon, 4. spetna stoja.

c) 1. Zanczna stoja z l., 2. poklek na l., 3. vzravnavna v zanožno stojo z l., 4. s prisunom l. spetna stoja. (Te vaje vadimo lahko v krogu, *b)* in *c)* z držanjem za roke.)

d) 1. Vzpon, 2. čepna opora, 3. vzravnavna, vzpon, 4. spetna stoja.

Tehnične izraze za gibe imenujemo, da se jim polagoma privadijo.

III. šolsko leto.

Primeri vaj:

1. 1. predročiti, 2. priročiti, 3. odročiti, 4. priročiti.

Roke v bok: 1. zaklon, 2. vzklon, 3. predklon, 4. vzklon.

3. Roke na hrbtu: 1. zanožiti z d., 2. prinožiti z d., 3. prednožiti z d., 4. prinožiti z d. itd. —

4. Izmene položaja roke v priročanju: *a)* palčji, *b)* hrbtni, *c)* dlanji položaj (I. str. 48).

5. Izmenski gibi napetih lehti, n. pr. 1. predročiti z d., 2. priročiti z d., 3. predročiti z l., 4. priročiti z l.

6. Enostranski gibi napetih leht, n. pr. 1. zročiti z d., 2. priročiti z d., 3. vzročiti z d., 4. priročiti z d.

7. Istostranski gibi napetih lehti, n. pr. 1. odročiti v levo (z obema lehtema), 2. priročiti, 3. odročiti v desno, 4. priročiti.

8. Gibi napetih lehti v loku (»kolebanje« z lehtmi).

9. Gibi lehti s krčenjem in suvanjem.

10. Gibi trupa: kloni z držami lehti v spetni stoji, v razkoračnih stojah.

Gibi napetih in skrčenih lehti v pohodu.

12. Koračne stoje, vzpon.

13. Poskoki sonožno na mestu (vzpon — počep).

14. Plavalna vaja (I. str. 66 A).

15. Dihalne vaje, n. pr.: 1. spetna stoja — predročiti, dlanj položaj, 2. počasi odročiti, dlanji položaj — sočasno vdih skoz nos in počasi vzpon, 3. počasi izdih skoz usta — počasi predročiti, dlanji položaj — spetna stoja. (To vajo ponavljaj često!).

IV. šolsko leto.

1. Sestave na tri dobe:

a) 1. Predročiti, 2. odročiti, 3. priročiti.

b) 1. Zanožiti, 2. prednožiti, 3. prinožiti.

c) 1. Odklon v l. — 2. predklon — 3. vzklon. Takih sestav je obilo.

2. Prečni položaj napetih lehti (predročiti na desno, predročiti na levo, predročiti ven, predročiti not, zaročiti na d., zaročiti na l., zaročiti ven, zaročiti not, I. str. 44), najprej v dvodobnih, nato v tridobnih sestavah, n. pr.:

a) 1. Predročiti na desno, 2. priročiti.

b) 1. Predročiti ven, 2. zaročiti not, 3. priročiti.

3. Prečni gibi lehti s krčenjem in suvanjem, n. pr.:

a) 1. skrčiti zaročno, 2. suniti naprej ven (ponovno) — priročiti.

4. Prečni gibi napetih nog (prednožiti ven, prednožiti not, zanožiti not, I. str. 56) n. pr.:

5. Prečni gibi nog s krčenjem in suvanjem (I. str. 58), n. pr. 1. prednožno skrčiti z d., 2. suniti nazaj ven, 3. prinožiti.

6. Poševni gibi napetih lehti (iz ravnega predročanja, vzročanja in iz odročanja (I. str. 45, predročiti gor, predročiti dol, odročiti gor, odročiti dol, vzročiti ven, vzročiti not), n. pr. 1. predročiti gor, 2. vzročiti not, 3. priročiti.

7. Poševni gibi lehti s krčenjem in suvanjem, n. pr. skrčiti zaročno, 1. suniti naprej gor, 2. skrčiti zaročno, 3. suniti naprej dol, 4. skrčiti zaročno.

8. Prečni kloni (predklon na desno, predklon na levo, zaklon na desno, zaklon na levo, I. str. 53), n. pr. 1. predklon, 2. vzklon, 3. predklon na desno, 4. vzklon.

9. Gibi lehti in nog sočasno na dve dobi, n. pr.:

a) 1. predročiti — predkoračna stoja z d., 2. priročiti — prinožiti z desno,

b) 1. odročiti — odkoračna stoja z d., 2. priročiti — prinožiti z d.,

c) 1. vzročiti — zanožna stoja z d., 2. priročiti (predročno) — prinožiti z d.

10. Gibi lehti in nog na 4 dobe, (spajanje dveh dvodobnih sestav v eno štiridobno), n. pr.:

a) 1. predročiti — predkoračna stoja z d., 2. priročiti — prinožiti z d., 3. 4. z levo nogo.

b) 1. predročiti — zakoračna stoja z d., 2. priročiti — prinožiti z d., 3. zaročiti — prednožna stoja z d., 4. priročiti — prinožiti z d.

11. Plavalne vaje (I. str. 66, A vaja I., str. 67, B vaji II. in III.).

12. Dihalne vaje (a) ponavljanje, gl. III. šol. leto, b) I. str. 63, vaja II.)

V. šolsko leto (1. razred srednjih šol).

1. 1. Skrčiti zaročno — predkoračna stoja z desno, 2. suniti naprej, 3. odročiti, 4. priročiti — s prisunom d. spetna stoja.

2. 1. Skrčiti zaročno, 2. suniti naprej — predklon, 3. odročiti, 4. priročiti — vzklon.

3. S ponovitvijo vaje na drugo stran nastajajo sestave na 8 dob. Najprej vadimo ravne gibe napetih in skrčenih lehti in nog, nato poševne gibe napetih in skrčenih lehti.

4. Ako štejemo a) 1! 2! 1! 2! 1! 2! 1! 2! in izvajamo gib na 1!, na 2! pa vztrajamo v drži, ali

b) 1! 2! 3! 1! 2! 3! 1! 2! 3! 1! 2! 3!, pri čemer izvajamo gib na 1!, na 2! in 3! pa vztrajamo v drži, ali

c) 1! 2! 3! 4! 1! 2! 3! 4! 1! 2! 3! 4! 1! 2! 3! 4! in izvajamo gib na 1!, na 2! 3! 4! pa vztrajamo v drži, — uvajamo v proste vaje ritem. Povelje 1! povdarjamo z močnejšim in višjim glasom, 2! 3! 4! pa štejemo z nižjim, umerjenim glasom.

5. 1. a) Predročiti — prednožiti z d., b) drža, 2. a) odročiti, — odnožiti z d., b) drža, 3. a) zaročiti, — zanožiti z d., b) drža, 4. a) priročiti — spetna stoja. Na 5.—8. ponoviti, 9.—16. na drugo stran.

6. Temeljna stoja: spetna stoja, priročiti, pesti. — $\frac{3}{4}$ takt.

1. a) skrčiti zaročno, b) c) drža,

2. a) suniti v stran, dlanji položaj — odkoračna stoja z d. v stran, b) c) drža,

3. a) vzročiti (d. z dol. lokom) — $\frac{1}{2}$ obrat v l. zanožno stojo z d., b) c) drža,

4. a) odročno priročiti — s prisunom d. spetna stoja, b) c) drža. Štirikrat na d. in štirikrat na l. stran.

7. Plavalne vaje (I. str. 67, IV. V.)

8. Dihalne vaje (I. str. 63, II. III.)

VI. šolsko leto.

1. Vaje lehti na 4 dobe, spojene z vajami nog na 2 dobi in z vajami trupa na 2 dobi:

1. predročiti — odkoračna stoja z d., 2. odročiti — predklon, 3. vzročiti — vzklon, 4. priročiti — s prisunom d. spetna stoja.

2. Vaje lehti in nog na 4 dobe:
 1. zaročiti — prednožna stoja z d., 2. predročiti — zanožna stoja z d., 3. odročiti — odnožna stoja z d., 4. priročiti — s prisunom d. spetna stoja. Na drugo stran.
 3. Vaje lehti in trupa na 4 dobe:
 1. predročiti — predklon, 2. vzročiti — vzklon, 3. odročiti — zasuk trupa na d., 4. priročiti — zasuk trupa nazaj.
 4. Poševni gib lehti:
 1. S predkorakom z d. zanožna stoja z l. — vzročiti ven, 2. $\frac{1}{2}$ obrat v l. v odnožno stojo z d. — predročiti na l. dol, 3. prednožna stoja z d. noter — predročiti na d. gor, 4. $\frac{1}{4}$ obrat v l. — spetna stoja — priročiti.
 5. Predgib, odgib; zagib iz koračnih stoj:
 1. vzročiti — odkoračna stoja z d., 2. odročiti — odgib z d., 3. zaročiti — odkoračna stoja z d., 4. priročiti — s prisunom d. spet. stoja.
- Vse vaje izvajamo na obe strani, večinoma v $\frac{1}{4}$ taktu, torej na 1! 2! 3! 4!, pri čemer izvajamo gib na 1!, na 2! 3! 4! pa vztrajamo v drži prim. V. 4. c).
6. Plavalne vaje (I. str. 67 in 68., VI. VII.)
 7. Dihalne vaje (I. str. 63, V. VI.)

VII. šolsko leto.

1. Poševni enakostranski gib lehti. Tem. post. skrčiti zaročno,
 - a) 1. suniti naprej gor, 2. skrčiti odročno, 3. suniti nazaj ven,
 - b) 1. suniti gor ven, 2. skrčiti zaročno, 3. suniti gor noter,
 - c) 1. suniti dol v desno, 2. skrčiti zaročno, 3. suniti dol v levo.
2. Poševni enostranski gib lehti. Leva roka v bok.
 - a) 1. Skrčiti zaročno z d., 2. suniti naprej gor, 3. skrčiti zaročno, 4. suniti naprej dol. b) 1. Skrižna stoja (d. pred l.) — predročiti na l. dol (obe lehti), 2. izpad z d. v stran — odročiti z d. gor (z dol. lokom), z l. dol, 3. $\frac{1}{2}$ obrat v l., poklek z d. — predročiti (d. z dol. lokom), 4. vzravnavna, s prisunom d. spetna stoja — priročiti.
3. Raznostranski gib lehti: Tem. post. predročiti z l., skrčiti zaročno z d., pesti.
 - a) 1. Skrčiti zaročno z l., suniti naprej z l. — predklon. 2. Suniti naprej z l., skrčiti zaročno z d., 3. Skrčiti zaročno z l., suniti naprej z d. — vzklon. 4. Povratek v temeljno postavo. b) 1. Predročiti z l. gor, zaročiti z d. — počep zanožno z d., 2. Priročiti — vzravnavna, s prisunom d. spetna stoja, 3. odročiti — zasukati trup na d., 4. priročiti — zasukati trup nazaj v temeljno postavo.

4. Prečni kloni. Tem. postava roke v bok.
 - a) 1. Predklon na l., 2. zaklon na d., 3. vzklon, b) 1. Predklon na d., 2. zaklon na l., 3. vzklon.
5. Kroženje trupa. Tem. post. roke v bok.
 - a) 1. Odklon na d., 2. v loku naprej odklon na l., 3. vzklon. b) 1. Oklon na l., 2. v loku nazaj odklon na d., 3. vzklon. c) 1. Predklon, 2. v krogu na d. predklon, 3. vzklon.
6. Prečni gibi nog:
 - a) 1. Vzročiti z l., odročiti z d. — odnožiti z l., 2. odročiti z d. — prednožiti z l. noter, 3. povratak v temeljno postavo. b) 1. Vzročiti z l. ven, odročiti z d. dol — prednožiti z l. noter, 2. odročiti z l. dol, vzročiti z d. ven, zanožiti z l. ven, 3. povratak v temeljno postavo.
7. Počep (čepenje) enonožno:

Roke v bok. 1. Vzpon, 2. počep zanožno z d., 3. vzravnavna — zanožiti z d., 4. izpad z d. naprej, 5. s prisunom d. spetna stoja.
8. Izpad: 1. Upogniti priročno — izpad z d. nazaj, 2. suniti gor — drža v izpadu, 3. predklon — drža v izpadu in vzročanju, 4. vzklon — drža v izpadu in vzročanju, 5. skrčiti predročno — drža v izpadu, 6. suniti dol. — s prisunom d. spetna stoja. Na drugo stran!
9. Umik: 1. Predročiti noter — predročna stoja z d., 2. odročiti — umik z d. nazaj, 3. $\frac{1}{2}$ obrat v d. v odročno stojo z d. — vzročiti, 4. s prisunom d. spetna stoja — priročiti. V $\frac{1}{4}$ taktu (na 16 dob) štirikrat, nato na drugo stran.
10. Čepna opora in ležna opora spredaj:
 1. Odročno vzročiti — vzpon, 2. čepna opora, 3. z odrivom nog v ležno oporo spredaj, 4. z odrivom nog v temeljno postavo.
11. Kloni trupa s stojami in gibi nog:
 1. Zanožna stoja z d. — z loki noter vzročiti, 2. izkoračna stoja z d. naprej — s čelnimi krogi ven vzročiti, 3. zaklon — odročiti dlanji pol.), 4. vzklon — s prisunom d. spetna stoja — priročiti. 5.—8. na drugo stran.
12. Plavalne vaje (I. str. 68, VIII. IX.)
13. Dihalne vaje (I. str. 64, 65, VII., VIII., IX.)

Zahtevaj vedno večjo natančnost gibov, enakomernost, sočasnost, skladnost. V sestavi vpletaj često obrate v raznih stojah s sočasnim gibom ali držo lehti. Vadi sestave prejšnjih let in vkladaj vanje posamezne težavnejše gibe in jih oživlaj z obrati. Dajaj prednost preprostim, kratkim sestavam.

VIII. šolsko leto.

1. Vaje lehti, trupa in nog:
 - a) 1. predročiti — predklon — odkoračna stoja z d., 2. priročiti vzklon — s prisunom d. spetna stoja.
 - b) 1. skrčiti predročno noter — prednožna stoja z d., 2. suniti v stran v odročenje — predklon — umik z d., 3. skrčiti predročno noter — vzklon — prednožna stoja z d., 4. suniti dol v priročenje — s prisunom d. spetna stoja.
2. Ležna opora spredaj z gibi nog:
 - a) Iz ležne opore spredaj z zanoženjem d. noge v ležno oporo spredaj levonožno.
 - b) Krčiti in suvati nogo v ležni opori enonožno.
 - c) Ležni sklek z gibi nog.
 - d) Ležna opora enoročno z gibi nog.
3. Čepna opora enonožno:
 1. Čepna opora odnožno z d. — vzročiti z l., 2. $\frac{1}{2}$ obrat v d. v čepno oporo zanožno z l. (obe roki se opirata ob tla), 3. vzravnavava na d., predklon, zanožiti z l. — predročiti, 4. s prisunom l. spetna stoja -- priročiti.
4. Ležna opora zadaj (pred rokami):
 1. Čepna opora, 2. ležna opora spredaj, 3. z obratom na l. ležna opora zadaj, 4. prednožiti z d., 5. prinožiti z d., 6. prednožiti z l., 7. prinožiti z l., z obratom na d. ležna opora spredaj, 9. z odri-nog čepna opora, 10. vzravnavava.
5. Primer skupinskih vaj. Trored (levi, srednji, desni). Levi izvaja iste vaje kakor desni, toda na drugo stran. Tem. postava: spetna stoja, priročiti, pesti. $\frac{1}{4}$ takt.
 1. a) d. odročiti, s. predročiti, b) c) d) drža, 2. a) d. predročiti (z d. z dol lokom) — $\frac{1}{2}$ obrat v l. v zanožno stojo z d., s. vzročiti, b) c) d) drža. 3. a) d. skrčiti z d. zaročno noter (na križ), vzročiti ven z l., — $\frac{1}{2}$ obrat v l. v izpad z l. v stran, s. odročiti — čepenje, b) c) d) drža, 4. a) d. odročiti — vzravnavava v odkoračno stojo z l., s. vzravnavava — drža lehti, b) d. priročiti — s prisunom l. spetna stoja, s. priročiti, c) d) drža.

Palčji položaj, pesti.
6. Plavalne vaje (I. str. 68, 69, X.)
7. Dihalne vaje (I. 65, 66, X. XI. XII.)

Vadi sestave za izpremembo tudi tako, da izvaja prva četvorica vajo na levo, druga na desno itd. Preproste sestave pridobivajo na zanimivosti, ako jih izvajajo v rajalnih tvorbah, n. pr. v krogu ali kvadratu. Take tvorbe so priporočljive pri ponavljanju vaj.

Primeri prostih vaj za dekliško telovadbo višje stopnje.

1. Vložke. Dolgotrajno stanje na istem mestu utruja. Odmor sam ne zadostuje za počitek. Radi tega vpletamo med proste vaje takozvane vložke (pohod, poskoke, tek, lične korake), ki zbuja novo zanimanje. Primeri: *a)* 1. in 3. red vadita prosto vajo v $\frac{1}{4}$ taktu (na 16 dob), telovadke 2. in 4. reda pa korakajo (poskakujejo) 16 dob v krogu okrog svojih levih sosed. Nato izvajajo sode isto vajo in lihe jih obkrožajo.
 - b)* Notranja reda izvajata vajo, vnanja vložko.
 - c)* Obkrožanje v obliki osmice okrog dveh telovadk, n. pr. okrog sosede in za njo stoječe.
 - d)* Obhajanje vsega reda ali vse vrste ter uvrščanje na drugem koncu.
 - e)* Obhajanje s prepletanjem.
2. Poskoki.
 - a)* Roke v bok. 1. Prednožna stoja z d., 2. prednožiti z d., 3. 4. dva nizka poskoka na l., drža z d., 5. s prisunom d. spetna stoja.
 - b)* Prednožna stoja z d. — predročiti, 2. prednožiti z d. — odročiti, 3. poskok na l., drža z d. — predročiti s ploskom, 4. poskok na l., drža z d. — plosk v predročanju, 5. prednožna stoja z d. — odročiti, 6. s prisunom d. spetna stoja — priročiti, 7.—12. na drugo
 - c)* 1. Počep prednožno z l., 2. vzravnavo, s poskokom in prisunom l. počep prednožno z d., 3. vzravnavo, s poskokom in prisunom d. počep prednožno z l., 4. vzravnavo in s prisunom l. spetna stoja.
3. Gibi lehti v krogih in lokih.
 - a)* 1. Odročiti, 2. s čelnimi krogi dol odročiti — čepenje, 3. s čelnimi krogi gor odročiti — vzravnavo, 4. priročiti. Ponoviti.
 - b)* 1. Izpad z l. v stran — odročiti z l. gor, z d. dol, 2. s prisunom l. počep — s čelnimi krogi dol odročiti, 3. vzravnavo — s čelnimi krogi gor odročiti, 4. priročiti.
 - c)* 1. Odročiti — odkoračna stoja z d., 2. $\frac{1}{2}$ obrat v l. (na petah), drža odročno — predklon, 3. vzklon — vzročiti — prednožiti z d. — 4. s čelnimi loki noter odročiti — prinožiti, 5. priročiti.
4. Gibi napognjenih lehti (vložni položaji).
 - a)* Vlačno vzročiti (lehti in roki sta rahlo napognjeni, kakor lok).
 - b)* Vlačno odročiti (dlani zgoraj).
 - c)* 1. Skozi odročanje (pal. pol.) vlačno vzročiti (pogled gor), 2. počep odnožno z d. — z d. vlačno odročiti (dlan zgoraj), z l. vzročno ven skrčiti (dlan spredaj, prsti se dotikajo tilnika) —

- pogled na d., 3. vzravnavna, s poskokom počep odnožno z l. — z d. vzročno ven upogniti (dlan spredaj, prsti se dotikajo tilnika), z l. mahiniti v vlačno oročenje (dlan zgoraj) — pogled na l., 4. vzravnavna, s prisunom l. spetna stoja — priročiti (z d. skozi odročanje, hrbet zgoraj, z l. napeti in zasukati, hrbet zgoraj).
5. Vaje trojic (raznoterosti). Tri učenke se drže za roke v predročanju dol ven.
- a) 1. Izpad z d. naprej — predročiti gor noter (prsti nog in roke skupaj), 2. počasi vzročiti noter — počep z l., zanožiti z d. — predklon, 3. izpad z d. naprej — vzročiti ven — zaklon, 4. vzklon — s prisunom d. spetna stoja — predročiti dol ven. Na drugo stran.
- b) 1. S predkorakom z d. poklek na l. — predročiti, 2. prednožiti z d. (stopala se dotikajo, pete na tleh) vzročiti ven, 3. zaklon — odročiti, 4. vzklon — s prisunom d. poklek na l. — predročiti, 5. vzravnavna — s prisunom d. spetna stoja — predročiti dol ven. Na drugo stran.
6. Vaje dvanajstoric v krogu z držanjem okoli pasov.
- a) 1. Počep prednožno z d., 2. vzravnavna, 3. s prisunom d. spetna stoja.
- b) počep zanožno z d.
- c) 1. Predklon, 2. zanožiti z d., 3. vzklon, 4. prinožiti z d.
- d) 1. Zaklon, 2. prednožiti z d., 3. vzklon, 4. prinožiti z d.
- e) Predklon, 2. zaklon, 3. vzklon.
- f) 1. Klek sonožno, 2. zaklon, 3. predklon, 4. vzklon, 5. vzravnavna. Vse vaje na drugo stran.

KULTURA.

ALOJZ TURK:

DIJAŠKI LIST.

O dijaških listih, o listih, ki jih pišejo, urejajo in »izdajajo« dijaški, pri nas menda še nihče ni razpravljaj. V kolikor jih pri posameznih pisateljih, ki so se kot dijakj v takih listih literarno vadili, omenja slovstveni zgodovinar, govori o njih le z literarno-historičnega stališča. Jasno je pa, da bi se za sočasni spontani izraz hotenja in snovanja mladine v obliki listov morala s svoje strani zanimati zlasti pedagog in psiholog; i prvi i drugi lahko najde v dijaških literarnih produktih mnogo gradiva za spoznavanje mladinske psihe. Zato bi mislim ne bilo neumestno, da bi radi lažje znanstvene uporabe in točnejšega pregleda slovenske dijaške liste s posredovanjem srednješolskega in drugega učiteljstva zbiral n. pr. pedagoški seminar na vseučilišču v Ljubljani, oziroma socialno-pedagoški krožek, ki naj bi koncem vsakega leta o zbra-

nem gradivu v »Pedagoškem zborniku« podal poročilo, eventuelno na gradivu slonečo studijo. —

V šolskem letu 1921/22 so v Mariboru izhajali trije dijaški listi (»Soča«, »Hermes« in »Utrinki«), v Ptujju eden (»Vila«).

»Soča« (približna velikost: 31 × 23 cm) z naslovno risbo: Soča z gorami v ozadju, litografiran list, ki ga je izdajalo »Udruženje jugoslovanske omladine iz anektiranega Primorja — podružnica Maribor.« V uvodnem, programatičnem članku »K solncu!« izpoveduje uredništvo: »V nas plapola hrepenenje po zaslužjeni domovini, srca so polna lepih nad, volje in odločnosti. — — — Udruženje, obstoječe v začetku iz izključno primorskih dijakov, je kmalu spoznalo, da lahko razširi svoj delokrog med tukajšnjo mladino. In ni se motilo. Kajti njih duše so bile nam naklonjene, razumevale so našo bol in podpirale naše težnje. — — — Ona drobna ideja, ki nas je združila, je postala sedaj mogočna in nam že prinaša uspehe, sadove, med katerimi je najzlahtnejši naš list »Soča«. — Kaj nam bo »Soča«? List, ki bo vzpodbujal mlada srca k vztrajnemu delovanju, ki bo bodril naše duše na potu k solncu, da ne pozabijo, kar so sveto prisegle, ko so zapustile rodna primorska tla, da ne odnehajo prej delovati, dokler ne padejo raz zadnjega Jugoslovana okovi temne sužnosti. — »Soča« bo nekaka vez med nami in našimi brati, poročala bo po možnosti dogodke z juga, svede nepolitične, ker se list ne bo bavil s politikom. V glavnem bo njena vsebina leposlovna, pisana od mladine, prinašala bo pesmi, novele in manjše povesti. — Želeli bi pa, da bi se dejanja pesmi in povesti postavila na primorska, oziroma na anektirana tla, da bi se tudi iz teh del spoznal namen lista. — Uverjeni smo, da bo naša »Soča« ustrezala željam mladine in upamo, da bo tudi širša javnost rada segala po našem listu, ki jo bo prepričal, da nismo še obupali nad usodo naše ožje domovine in da je naše življenje posvečeno le njeni usodi.«

In takoj sledi programu ustrezajoča refleksija »Domovina«, koje začetek se glasi: »Prišla je četa, temna in zahrbtna kakor noč. Stopil je Judež-regnicolo pred Tebe, Te objel z rokami, smrdečimi po dimu in krvi, in Te pozdravil s hinavskim glasom: »Patria!« Tvoje oko je bilo žalostno in ko me je zapazilo, se je trpklo nasmehnilo in mi reklo: »Ura je prišla . . . In sledil sem tolpi od daleč potri in obupan. Šel sem s Teboj od Poncija do Pilata, v Pariz in Rapallo. Videl sem Tvoje gorje in sramotno ceno, za katero so Te prodali . . . — In bilo me je sram, ker Ti nisem pomagal.« (Spisal F. Stojan.) — V črtici »Matí« se mati in njen na smrt bolni sinček pogovarjata o očetu, ki so ga fašisti odpeljali; v predsmrtni viziji sinček še opisuje, kako so očeta na tržaškem gradu ustrelili, in izdihne. (F. Jadvig.) Reminiscenca, če ne imitacija Župančičevega »Razgovora« v zbirki »V zarje Vidove«! — V črtici »Kdo je kriv?« slika F. Stojan sovraštvo Vladovo do rdečelasca, ki ga ljubi njegova sestra, čeprav ji grozi, da ga bo ubil. Ko zvečer tujec odhaja skozi okno iz sestrine sobe, Vlado ustrelji in zadene — sestro. — S. H. podaja »Prizore« iz trpljenja našega ljudstva v Primorju. — Značilna, rekli bi lahko mestoma celo krepka je pesem »Od Triglava do morja« (zložil H. Dica).

Slavko Vrhopoljski je zapel iredenstično pesem »Nanos«, ki se nanaša na dogodek, ki ga omenja v opombi sledeče. »Kakor znano, so pred meseci v vipavskem trgu naslikali na odersko zaveso Nanos z vzhajajočim solncem, a na povelje Lahov so morali to odstraniti.«

Kuriozen primer patriotske slike je »Tržaški motiv« od H. S.

Poleg nacionalnih motivov iz neodrešene domovine ima list še druge, erotično-sanjave pesmi in črtice, en prevod ter daljšo potopisno črtico »Od Sinja do Bugojna«. Med društvenimi vestmi poroča list o predavanjih, gledaliških igrah ter drugih prireditvah. V članku »Dijaški list« je zanimiva sodba o duševnem gibanju dijaštva, ki »se

polagoma dviga iz mrtve dobe, ki se je raspašla med vojnimi leti, ko je bil uničen vsak čut, vsako zanimanje do samoizobrazbe, do literature, sploh do vsega, kar je lepega in koristnega. Dijaštvo je tedaj duševno spalo, ni bilo učenika, ki bi ga vzpodbujal k delu, ki bi mu razkrival lepoto naše besede, naše književnosti in domače umetnosti. A ne samo v onih letih bede, ampak tudi danes je še prav neznatno število učiteljev, ki bi res ljubili mladino in ji z veseljem ponujali duševne hrane. A vendar se mladina kljub temu zbuja, začenja delati, pisateljvati in se zanimati za našo umetnost, kar pričajo najbolj dijaški listi, ki se pojavljajo na različnih zavodih. Nato se člankaar bavi z mariborskima dijaškima listoma »Utrinki« in »Hermes« ter objablja poročilo še o drugih dijaških listih.

Toliko o »Soči« na podlagi prvih treh številok; nadaljnih nisem mogel dobiti.

»Hermes« (približno tako velik kot »Soča«) je drugi dijaški list, ki ga je lani v 150 mesečnih litografiranih izvodih izdajal »odbor izobraževalnega krožka dijaško trgovske šole v Mariboru« skraja kot svoje glasilo, ki pa je postalo tako atraktivno, da so se mu s 3. številko pridružili dijaki celjske, s 6. številko pa celo dijaki ljubljanske trgovske šole«. Poleg formalno pomanjkljivih in idejno ne globokih leposlovnih sestavkov (v vezani in nevezani besedi) od sotrudnikov in sotrudnic je list prinašal v prvi vrsti strokovne in na trgovsko stroko se ozirajoče članke, kakor: »Nekaj o trgovskem slogu«, »Pomen bank«, »Poljedelska produkcija in njen izvoz«, »Žena v trgovini«, »Elektrika«, »Vrednost časa«, »Macedonija in Macedonci«. Iz svojega nekompletnega, tu in tam težko čitljivega letnika naj navedem, kaj piše odgovorni (!) urednik v uvodnem članku »Naši cilji«: »Eno najvažnijih narodnih vprašanj je šolsko vprašanje. Razveseljuječe je gibanje, ki se pojavlja sedaj pri nas in ki stremi za izpolnitvijo in reformo šolstva. Najbolj oskrbovane in podpirane so srednje šole. Razne strokovne šole, ki bi morale biti prav tako podpirane, pa se zanemarjajo kot manj vredne. Ni treba omenjati n. pr. važnosti trgovske izobrazbe za narodno gospodarstvo. In vendar nam mora zadostovati za vso Slovenijo le ena trgovska akademija. Za druge trgovske šole v Sloveniji se vlada zelo malo briga. Učenci teh šol si ne pridobe izobrazbe, ki jo zahtevamo od izobraženca. Absolventi teh šol so mnogokrat tako malo poučeni o vprašanih izven strokovnih ved, da jih v tem navadni delavci prekašajo. — Snov, ki se mora v šoli obdelovati, je ogromna. Učenec je zadovoljen, če se mu le posreči obvladati, kar se zahteva. Da bi se razen najpotrebnejših predmetov obravnavalo še razne druge vede, primanjkuje časa. Da bi se sam pečal z drugimi znanostmi, nima časa, ali bolje rečeno, se dela ne more oprijeti, ker je navajen, učiti se samo tega, kar mu drugi ukažejo. Če se res poprime dela, kmalu obnemore ali pa se ga naveliča . . .

(Tu govori naprej o načinu samoučenja in nadaljuje:)

Ljubši so nam izprehodi in zabave kakor predavanja, rajši gremo v Gosposko ulico kakor h knjigam. — — — Sami sebe moramo vzgojiti tako, da ne bomo videli v učenju samo muke in dela, ki ga moramo izvršiti, ampak da ga bomo smatrali za naše prívratno učenje in ne bomo polagali take važnosti na reče, kakor bi se samo zanje učili.« Nato govori o ustanovljenem krožku, kateremu bo glavni cilj izobrazba sploh, drugi pa izobrazba v trgovski stroki. — Daljši članek »O reformi zgodovino-pisja« je poleg drugega zanimiv zato, ker v njem dijak trgovske šole, razpravljajoč o predmetu zgodovino-pisja, citira Vebov Sistem filozofije, I. (»Vsako znanost določa v prvi vrsti njen predmet«) ter dostavlja: »Veber je dosti jasno obrazložil predmetno teorijo in jo znanstveno dokazal.« —

»Utrinkov« ne poznam iz avtopsije; iz »Soče« posnemam, da so izhajali na mariborski gimnaziji mesečno v 50 izvodih, navadno na 15 straneh. »List polnijo večinoma le pesmi. Škoda, da so sotrudniki lista le gotov krožek dijakov in ne sprejemajo

v objavo proizvodov drugih tovarišev. Nekatere pesmi so jako lepe. Spuščajajo se tudi v najnovejšo strujo, kar se jim večkrat ne posreči in če se jim, je to skrbno zakrito z labudovim mahom. Veseli nas, da mala kopica vztraja pri svojem delu, kljub težkočam in stroškom, ki nastajajo pri izdajanju lista.« —

»Vila,« »glasilo ptujskega dijaštva«, je kot dijaški list rariteta svoje vrste, ker ga bo marala izkazati slovenska bibliografija. List (ca. 23×14 cm), ki ga je po izpre-gledu oblasti kot odgovorni urednik uredil nedoleten četrtošolec, je maja 1922 v 300 izvodih natisnil in založil W. Blanke ter menda tudi razposlal dolžnostne izvode. Izšla je samo I. številka z 10 stranmi, cena ji je bila Din 2.50. — Vsebinsko tvori poleg motta šest pesmi, šest prozaičnih sestavkov (več ali manj šolske naloge), en »znanstven« članek »o postanku naše zemlje« ter ena uganka.

Duhovna organizacija učiteljstva.

Pedagoški odseki v organizaciji UJU.

Starejše in tudi mlajše delavoljno učiteljstvo spoznava bolj in bolj, da mu studij na dosedanjih učiteljskih ni dal podlage za nadaljnji samostojen studij; da mu niti ni mogel zbuditi zanimanja za pedagoške probleme; ne za praktično, še manj za teoretično njihovo proučevanje. Ve pa tudi, da je učiteljski poklic umetnost, ki ne temelji le na poznanju petih formalnih stopenj, marveč vsebuje spoznavanje lastnega »jaz«, vsebuje samovzgojo, iz samovzgoje pa prehaja do proučevanja telesnega in duševnega razvoja otrokovega; zaveda se, da bo času primerno lahko vzgajal otroka le on, ki se poglablja v teoretično pedagogiko in njena izkustva pomaga prenašati v prakso.

Vse to bi sicer v prvi vrsti morala prepoznati tudi šolska uprava; vidimo pa, da se nanjo ne moremo zanašati, ker ni v njej smotrene iniciativnosti in da do danes še nima načrta, kako naj bi postavila vse šolsko delo na tako podlago, da bi šola mogla v sebi in izven sebe vršiti svojo nalogo tako, da bi vse njeno delo odgovarjalo duhu časa in njegovim potrebam. Ne krivimo s tem ne oseb ne sistema, konstatujemo le suho dejstvo.

Iz navedenih vzrokov segamo po samovzgoji, ki pa jo hočemo organizirati in urediti, da prinese koristi, ako ne vsemu, vsaj velikemu številu učiteljstva. V ta namen organiziramo pedagoške odseke pri okrajnih društvih, ki naj imajo zaenkrat svojo centralo v pedagoškem odseku UJU, poverjeništvu Ljubljana. Spodaj priobčujemo danes načrt kako naj bi se to delo zasnovalo in izvajalo; načrt je priredil omenjeni centralni odsek. Prilominjamo, da ni zamišljen kot tesna pravila, marveč hoče v celotnem označiti le smernice za organizacijo označenega dela, katerim bo trdnejšo in — upajmo — za delo stalnejšo obliko dalo njihovo izvajanje samo. Želeti bi bilo, da se okrajni pedagoški odseki osnujejo čimpreje ter dvignejo svoje delo s plemenitim tekmovanjem; naj bi ne bilo društva, o katerem bi se moglo reči, da pedagoškega odseka vobče nima. In odseki naj pridobivajo čim več članov; ne samo pasivnih, temveč v prvi vrsti aktivnih. Iz kadra aktivnih delavcev naj se sčasoma rekrutira zbor večjih in manjših strokovnjakov, ki bodo delo prevzeli v roke in ga v spodaj označenem smislu vodili. In še to: čim višjo nalogo si postavimo kot namen svojega dela, a tudi čim temeljitejše se spravimo na

njeno izvrševanje, tem boljši bo uspeh dela; nikjer se zagnati, da potem popustimo, visoki nalogi se bližajmo skraja tudi s skromnimi sredstvi.

Urednik »Popotnika« kot predstavnik centralnega pedag. odseka pa prosi, naj skoraj dobi poročila o tem, kako se okrajni odseki ustanavljajo in delujejo.

I. Namen in ustanovitev.

Da se v učiteljstvu, organiziranem v UJU, poverjeništvu Ljubljana, smotreno zbujajo zanimanje za pedagoške probleme, se ustanove posebni odseki, ki jim je naloga, da izvršujejo ta namen.

UJU, poverjeništvu Ljubljana, ima svoj pedagoški odsek, ki bodi informativna in iniciativna centrala za nadaljno izobraževanje v UJU organiziranega učiteljstva z ozirom na specialna in didaktična vprašanja.

To nalogo vrši samostojno potom pedagoških odsekov, ki jih osnujejo okrajna učiteljska društva.

Okrajni ped. odseki so v stalnem stiku s centralnim ped. odsekom, prevzemajo v podrobno izvršitev njegove iniciativne predloge in nasvete ter obratno tudi sami stavijo temu iniciativne predloge.

II. Članstvo.

a) pri centralnem odseku:

Člani centralnega pedag. odseka se volijo, kakor to določajo pravila UJU in pravilnik UJU, poverjeništvu Ljubljana.

Napram poverjeništvu ga zastopa urednik organizacijskega strokovnega glasila.

V svrhu organizacije dela kooptira odsek lahko iz učiteljstva, organiziranega v UJU, še druge člane, ki kažejo sposobnosti in veselje do dela na pedag. torišču in so voljni prevzeti ta posel. Kooptiranje se izvrši lahko tudi na lasten prigras dotičnika.

Po potrebi se raztegne kooptiranje lahko tako daleč, da se poleg prvotnega ožjega odseka osnuje lahko širši centralni pedag. odsek, kateremu pripadajo vsi člani centralnega odseka in načelniki okrajnih pedag. odsekov.

b) pri okrajnih odsekih:

Okrajni pedag. odsek voli vsako okrajno učiteljsko društvo, kakor to določajo njegova pravila in pravilnik.

Tako izvoljeni so vodilni člani odsekov.

Izvršujoč član odseka je lahko vsak član dotičnega okrajnega učiteljskega društva, ki ima smisel in veselje do dela, kakršno je namen temu odseku.

III. Sredstva.

Sredstva v dosego smotra, ki si ga stavijo centralni in okrajni pedag. odseki, so:

a) Proučevanje raznih del, ki spadajo v področje obče in specialne pedagogike in didaktike, del, ki podpirajo pedagoška in didaktična stremjenja, kakor takih, ki so važna za obči kulturni dvig našega naroda.

Pri tem proučevanju se je v prvi vrsti ozirati na dela z modernimi stremljenji. V kulturnem, kakor tudi v jezikovnem oziru je to proučevanje neomejeno.

b) Poročanje o vseh takih proučevanih delih in sicer:

a) v okrajnih ped. odsekih in okrajnih društvih, neomejeno z ozirom na društvo — torej v domačem in tujem;

b) poročanje na centralni pedagog. odsek, oziroma njegovega predstavnika, urednika organizacijskega strokovnega glasila, v katero se poročila sprejemajo, ako odgovarjajo po vsebini in obliki; vsekakor pa je urednik dolžan, da jih omenja;

c) Proučevanje vseh takih raznih pedagoških in obče kulturno-znanstvenih časopisov, ki jih priporoča centralni odsek.

Kratka poročila o teh proučevanih se z navedbo del (naslov, pisatelj, časopis) pošiljajo uredništvu organizacijskega strokovnega glasila, kjer se porabljajo v zaglavju »Časopisni vpogled«.

Proučevana dela in časopisi so ali zasebna ali društvena last. V poslednjem slučaju ostajajo po uporabi v knjižnici dotičnega učiteljskega društva; vobče posluje z njimi društveni knjižničar, kakor določa to društveni pravilnik.

Vsako okrajno učiteljsko društvo je dolžno, da se poleg domačega strokovnega glasila naroči najmanj na en tuj pedagoški list od onih, ki jih pripravlja centralni pedagog. odsek. Naslov naročenega lista se sporoči centralnemu odseku, ki da o poslovanju tudi še točnejša individualna navodila.

č) V okrajnih učiteljskih društvih ali v okrajnih pedagog. odsekih se vrše predavanja o pedagoških, didaktičnih in obče kulturnih temah. Kot predavatelj nastopa lahko član ožjega ali širjega domačega odseka, sploh član dotičnega ali tujega okrajnega učiteljskega društva, kakor tudi vsakdo, ki mu društvo dovoli predavanje. Dovoliti pa more društvo predavanje samo s pritrdilom domačega pedagog. odseka, predavanje takih tem v centralni organizaciji ta samo s pritrditvijo centralnega pedagog. odseka.

Da se skupno delo v proučevanju in s predavanji čimbolj organizira in dobi zanj smer ter pravilna notranja zveza, bo centralni odsek tudi sam določeval gotova vprašanja, o katerih naj razpravljajo vsi okrajni pedagog. odseki. Pri tem se bo sicer v prvi vrsti oziral na praktično pedagogiko in didaktiko, stremil pa bo za svoje članstvo tudi, da se poglobi v pedagoški teoriji.

O vseh označenih predavanjih so okrajni pedagog. odseki dolžni obveščati predstavninstvo centralnega pedagog. odseka, ki podaja o tovrstnem delu javno račun v organizacijskem strokovnem glasilu in pri delegacijskih skupščinah UJU, poverjeništvu Ljubljana. V teh poročilih naj se v ekscerptni obliki označijo tudi vodilne in glavne misli predavanja.

d) Centralni pedagog. odsek stopi v stik tudi z drugimi pedagog. organizacijami, ki stoje izven UJU, ako ne nasprotujejo intencijam tega.

Okrajni pedagog. odseki stoje s takimi organizacijami v stiku potom centralnega pedagog. odseka.

e) Razen tega naj streme centralni, kakor tudi posamezni okrajni pedagog. odseki za tem, da zanimajo potom roditeljskih sestankov starše za pravilnejšo vzgojo otrok, da stopajo s popularnejšimi predavanji iz pedagoških in obče kulturnih ved pred širše občinstvo ter ga tako zlasti poizkušajo zainteresirati za šolo; da poizkušajo blagodejne novosti na torišču vzgoje in pouka uveljavljati tudi v naši šoli ter o tem razpravljajo; da podpirajo strokovne liste s prispevki iz teoretične in praktične pedagogike o novejših pedagoških izkustvih in tem potom poizkušajo vse učiteljstvo naše kraljevine zainteresirati za pedagoško delo in za pedagoška spoznavanja.

f) Centralni odsek pa ima končno tudi še nalogo, da išče še drugih novih potov in sredstev za dosego namena pedagog. dela v UJU organiziranega učiteljstva, zlasti pa da gre okrajnim učiteljskim društvom in njihovim pedagog.-kult. odsekom na roko pri njihovem razvoju, da jim po možnosti oskrbuje zadevne predavatelje, nasvetuje dela, ki bi jih bilo proučevati i. pod.

IV. Organizacija dela.

Delo v odsekih obsega v glavnem dvoje:

1. delo v odsekih in društvih;
2. propagando na znotraj in na zunaj.

Vse delo v pedagog. odsekih temelji na načelu delovnega združništva.

V to svrhu se porazdeli med posamezne člane po zmožnostih in nagnenju (proučevanje psihologije in psiholoških spoznav, obče pedagogike, specialne pedagogike, obče didaktike, metodike posameznih učnih predmetov itd.) Vsakomur je po možnosti oskrbovati potrebno literaturo, njegova proučevanja zlasti na praktičnih toriščih prekvasiti s splošnimi preizkusi; določati je glavne poročevalce, ki jim morajo biti na razpolago proučitve in zaznave vseh, ki so prevzeli proučevanje kake teme; na podlagi glavnega poročila je uvajati razgovore in debate itd. — Pri vsem tem podrobnem delu pa je vedno paziti na to, da ostane skupni okvir, ki je neobhodno potreben za sistematično delo, za medsebojno podpiranje in iniciativo. Da se obdrži ta enotni okvir tem lažje, je treba, da se poročevalci istih tem večkrat shajajo na skupne razgovore in skupna proučevanja.

Člani centralnega in okrajnih pedagog. odsekov so dolžni, da skrbijo za propagiranje in nadaljnjo poglobljanje pridobljenih dobrin na torišču pedagoških in obče kulturnih ved in sicer tako, da jih priobčuje v učiteljskih društvih in zunaj njih med občinstvom, kadar so te dobrine take vrste, da morejo zanimati širše občinstvo, kakor tudi da jih poglobljajo v lastnem šolskem delu.

Organizacijsko strokovno glasilo ima stalno rubriko za poročanje o delu pedagog. kulturnih odsekov.

Propagandno delo naj se smotreno izvršuje tudi s sredstvi, navedenimi po III., e).

R A Z G L E D.

A. SLOVSTVO.

Mladinske knjige za božičnico 1922.

Ne spominjam se, da bi bil že katero leto mladinski knjižni trg za božič tako bogato obložen kot v l. 1922; samo »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani je poslala nanj kar pet knjig različne, a v vseh zanimive vsebine. Pričnimo s pesmimi.

Zbašnik Fr.: Drobne pesmi. Z risbami okrasil Rajko Šubic. Str. 39. — Drobna knjižica z drobnimi pesmicami. Življenjepis, ki ga je kot uvod v zbirko napisal pesnikov stric dr. Zbašnik, nam pove, da je bil pesnik France Zbašnik komaj enoindvajsetleten, ko je legel v

grob; a tudi če bi tega ne izvedeli iz življenjepisa, bi nam povedale pesmice, ki prav močno kažejo znake pesniških prvencev. Je pa v njih prikupna resnoba in humor in od 15 pesmic, ki so v knjižici, bodo našle prirčen odmev v deci posebno: »Trikrat dobro«, »Poletna pravljica«, tretja med »Zimskimi pesmimi« in »Pastirček veter«, kateremu je tudi ilustrator dal primerno risbo. Oprema, ki jo izpopolnjuje 10 Šubičevih originalnih risb, je za tako delce nad vse razkošna; v vsakem oziru pa je prav, da najde zbirka pogosto mesta v mladinskih knjižnicah.

Kralj Peter I. Osvoboditelj. Spominu Velikega kralja Osvobo-

ditelja-Ujedinitelja zbral in priredil Jakob Dimnik, šol. ravnatelj v Ljubljani. Str. 130. — Knjiga, ki jo krasi slike kralja Petra I. Osvoboditelja, kralja Aleksandra I. in Karadjordja ima štiri poglavja: I. »Njegovo Veličanstvo kralj Peter I. Osvoboditelj umrl« obsega 23 sestavkov, deloma poročil v tonu dnevnih listov, deloma zgodovinskih podatkov in razlage o ustavnih določbah za priliko kraljeve smrti. Ta del bo posebno dobro služil učiteljstvu kot priložnostna snov ob državnih praznikih. — Zanimivo je II. pogl. »Veličastna zadnja pot kralja Osvoboditelja« z 10 odstavki, ki so posnetki po vpisih očividcev; ti odstavki bi učinkovali še bolj, ako bi jih izpopolnjevale nekatere slike, ki bi jih znabiti ne bilo tako težko dobiti. — V III. pogl. »Iz življenja kralja Petra I. Osvoboditelja« je najti 36 zgodovinskih pripovedk in anekdot, ki bodo deco zanimale, zlasti one, ki imajo anekdotsko obliko; razpravljanja, kakor »Peter in Nikola«, bodo umiljiva le zrelejši mladini. — Pravtako se bo priljubilo 20 anekdot v IV. pogl. »Karadjordje (Črni Jurij) — ded kralja Petra I.«; 12 končnih je priobčenih v srbohrvaščini, kar bo prilično za skupno čitanje, v splošnem pa pojdejo deca menda preko njih. Knjižico je priporočil v nabavo tudi že višji šolski svet. —

K. Ewald: Mati narava pripoveduje. Slovenski mladini povedal P. H. — Odveč bi bilo, o tej zbirki govoriti obširno; njen pisatelj je med najbolj znanimi noveše nemške literature, a ravno te njegove prirodopisne črtice so mu največ pripomogle do znanega imena. Zato je bilo prav primerno, da je Učit. tiskarna oskrbela za slovensko mladino zbirko, kjer se v 14 pravljicah in bajkah iz življenja prirode kaže bujna fantazija, gorka ljubezen do narave in njeno temeljito poznanje. Morda bo ta ali ona črtica tuptam deci še nerazumljiva, kakor je bil nam v mladih letih nerazumljiv Jules Verne; no, zato ga nismo čitali nič manj radi, in tudi nad Ewaldom se mladina ne bo zato manj naslajala. — Nekaj pač pogrešamo v tej izdaji: živo besedo bi primerne risbe še poživile! Ko-

likor se spominjam, je pred nedavnim priobčil nekaj prevodov iz te Ewaldove zbirke v »Zvončku« Drag. Humek, ki je svoje prevode tudi prav posrečeno ilustriral. Ali ni bilo mogoče teh risb dobiti za knjigo? — Jezikovno pa naj bi bil prevod bolj opiljen in ne bilo bi mu prav nič na škodo, ako bi se manj tesno oklepal izvirnika in postal bolj domač. —

Češke pravljice. Poslovenil I. v. L. a. h., ilustriral Rajko Šubic. Zbirka obsega 9 pravljic Božene Němcove ter po eno K. J. Erbena in dr. Tillerja. To, da so jih napisali (zapisali?) češki pisatelji, opravičuje naslov zbirke, zakaj kake specifične »češke« te pravljice niso, ali pa »češke« prav toliko kot »slovenske«. Pa prav vse po vrsti od »Žabe in deklice« do »Pastirčka in ovce«, ki nam jo je pravila malim otrokcm mati; ta pa jo je pobrala na Krasu in ne na Češkem; tudi čitala je ni v češčini in Boženo Němcovo je poznala le po starem prevodu njene »Babice«. Da je »Pastirčka in ovce« prevajalec dal na konec zbirki, je storil čisto prav: tudi mati nam jo je pravila, kadar se nas je hotela odkrižati. — Pa bodisi »češke«, »slovenske« ali »mednarodne« te pravljice, knjiga je tako lepa, da bode naši deci kmalu med najljubšimi; to pa vsled vsebine, jezika, risb in oblike. Tudi radi risb; zlasti zaradi humorja, ki je najboljši pri »Palčku«, pri »Dveh Maričkah« in pri »Smolčku«. —

Valjavec Matija. Izbrani spisi za mladino. To je mladinske zbirke »Slovenskih pisateljev in pesnikov« III. zvezek, o kateri nisem poklican, da govorim.

Pripomniti pa je treba, da je vsem tem petim knjigam, ki jih je za božič 1922 dala na mladinski knjižni trg »Učiteljska tiskarna«, oskrbela brezhibno opremo; reči moramo samo, da nas veseli to pravilno umevanje, kakšna da bodi iz vzgojnih ozirov mladinska knjiga tudi po obliki.

Za božič 1922 je dal tudi Ksaver Meško dve novi mladinski knjigi na svetlo in sicer »Mladim srcem III.«, ki je izšla kot redna publikacija DSM za

l. 1922 in »Volk spokornik« v zal. »Zvezne tiskarne« v Ljubljani.

Obračam se najprej k »Mladim srcem«. Kar je izdal Meško dozdej pod tem naslovom, ni povsem zadovoljilo mladine, o kateri se je tudi pri nas že pisalo, da je najboljši kritik za take stvari. V prejšnjih zvezkih sta bila Cencek in Petreček edina, ki sta zanimala, drugače pa stoje te Meškove zbirke še prav nove in neobrabljene po naših mladinskih knjižnicah, kar ni priporočljivo zanje. Bojim se, da tudi III. zvezek ne bo povsem ugajal: preveč je v njem meditacij, celo pridige preveč, a premalo dejanja. Kar bodo otroci radi brali, je »Stara legenda«, »Gospod in Peter orjetas«, znabiti še »Dve zgodbi o lilijah«, »Sanje« in »Ciganka«. S tem pa ni rečeno, da te Meškove črtice ne bi bile res lepe; a škoda je, da niso našle primernejšega mesta, kakor jim ga more nuditi mladinska knjiga, vse lepe pesmi v prozi: »Jokajočemu otroku«, »Vprašanja«, »Mamici«, »Srečnemu otroku«, »Tvoji koraki, mamica«: otrokom je poezija v njih tako globoko skrita, da je ne bodo našli in — jo preskočili. — Zdi se mi celo, da tudi ilustrator I. Vavpotič ni prav vedel, kam bi s temi Meškovimi zapiski, zato je napravil zanje risbe — seveda po Vavpotičevo dovršene — vendar take, da bi se dale uporabiti tudi izven teh Meškovih črtic; nič niso zrasle z njimi, kakor naj bi ilustracija zrasla z vsebino. —

Ves drugačen, kakor ta knjiga, pa je »Volk spokornik«; tega lahko stavimo med prva slovenska mladinska dela. Tako že »Volk« sam poln humorja in življenja, da ne motijo v njem niti one specifično Meškove dolge periode, za mladinsko knjigo časih predolge. — Pa nežna pravljica o sestriški ljubezni (»Zgodba o trdosrčni deklici Svileni«) — ali oni prakupni humor »V kresni noči«, — realistična v »Klopko«, kjer se Meško, kakor tako rad, povrača v svojo mladost, tja v Slovenske gorice, k Sv. Tomažu, v Ormož in k Dravi, pa preko nje proti hrvatski Vinici. In tako dalje se vrsti na 133 straneh 12 pravljic in basni, med nje se vrine

še »Pametiva« kot spomin iz mladih let. Lepa je tudi ob koncu »Sklepna molitev pisateljeva«, čeprav bi ji zopet ne prisojal mesta v mladinski knjigi, a na škodo ji tudi ni. — Kakor se je Meško postavil z vsebino, slogom in jezikom, se je postavil tudi ilustrator Francè Podrekar. 15 risb krasi knjigo, kateri naj bo prvenstvo? Ali volku in lisici v gozdu (str. 5.) ali dedeku, ki napaja palčke (str. 41.)? Skoro vseeno je, katero navedem, zakaj vsa knjiga je taka, kakršnih naša mladinska knjižnica prav malo premore. Tega se je zavedalo tudi založništvo in ji dalo temu primerno opremo.

Razen navedenih sta izšli pred božičem 1922 še v »Tiskovni zadrugi« mladinski knjigi dr. Ivo Šorlija »V deželi Čirimurceva« in Fr. Milčinskega »Zgodbe Kraljeviča Marka«, v zal. DCM pa »Kraljevič Marko«. Te knjige lahko le bibliografsko registriram, niso pa mi znane, da bi mogel o njih poročati.*

Navedeno število pa kaže, da je božič 1922 obogatil tudi našo mladinsko knjižnico in vobče lahko rečemo, da ne obogatil le po številu, nego tudi z vsebino.

Pavel Flerè.

Emil Adamič: Mladinske pesmi. Enoglasni zbori in samospevi s klavirjem. Izdala in založila Učiteljska tiskarna, 1922. Cena 50 Din.

K zbirki; ki je izšla v obliki velike četverke in z originalno štiribarvno risbo na naslovni strani, je napisal E. Adamič predgovor, v katerem pravi: »Naša pevajoča mladina se je že davno naveličala enoličnosti in po večini vse prej kakor umetniških šolskih pesmi. Z izstopom iz šole jih ne poje več, da, celo izogiba se jih. Učitelji, ki prirejajo šolske slavnosti, ki goje mladinske prireditve, v zadregi

* Navedenih knjig urednik ni prejel, sam pa si jih v današnji dobi ne more nabavljati, dasi bi vsled stvari same rad poročal o njih.

iščejo primernih skladb za svoje pevce. — Najslavnejši glasbeniki velikih narodov so že davno dajali mladini svoje najboljše, dobro vedoč, da bo zrno umetnosti in lepote, vsejano v otroška srca, rodilo bogato, da bo rod, vzgojen v ljubezni in spoštovanju do lepega, znal ceniti stvaritelje umetnosti in biti ponosen na svoje kulturne vrednote...»

Zbirka vsebuje na 40 str. 24 enoglasnih pesmi, ki jih je Adamič vžil iz svojega neizcrpnega glasbenega zaklada in iz globokega umevanja otroške duše. Zbirka je razdeljena na dva dela: I. »Otroci materi« obsega 12 pesmi, ki jih pojo mladi pevci v zboru ali posamič, v II. »Mati otrokom« pa je 12 pesmi, ki naj jih pojo deci odrasli. — Pesmi, ki so izšle pod gorenjim naslovom niso vse nove, nekatere (n. pr. »Danes je jasen dan...«) smo poznali že v »Novih Akordih«, večina pa je povsem novih. Besedilu odgovarjajoči napevi in klavirsko spremljevanje je vseskozi originalno, zlasti v pesmih: »Bog daj srečo!«, (tudi za najmanjše pevce) »Krist je vstal«, »Gaga«, »Trara, pošta pelja«, »Burja« (posebno učinkovita v izrazu), »V Korotan«, »Pesem slepcev«, »V Indijo« i. dr. Klavirsko spremljevanje je posebno za prvence v nekaterih pesmih precej težko, a napevi in spremljevanje budi z zanimanjem veselje za vajo, s katero se premagajo tudi te težkoče.

Zbirka je v slovenski glasbeni literaturi edina svoje vrste in hvaležni moramo biti zanjo marljivemu skladatelju Adamiču kakor tudi Učiteljski tiskarni, ki jo je založila in izdala v tako okusni obliki. Založništvo nas je obvestilo, da zaloga te zbirke ni posebno velika, zato priporočamo, da si jo šole in posamezniki oskrbe čim preje; šolam bo zlasti dobrodošla pri šolskih prireditvah.

F.

Nove gospodarske knjige:

Janša: Nauk o čebelarstvu. Tretjo izdajo predelal Franc Rojina z dodatkom Albertijev-Znidaršičev panj. Priredil M. Humek.

Da primerno proslavi zaslužnega čebelarskega strokovnjaka, je Čebelarsko

društvo za Slovenijo ob svoji letošnji 25letnici dalo pobudo za novo izdajo Janševe knjige, ki je že pred mnogimi leti izšla v raznih jezikih in mnogih ponatisih. Saj je danes po 150 letih Janša še vedno modern, njegovemu vpogledu v življenje čebelne družine se čudimo, ko čitamo njegovo knjigo, ki je marsikaj svetu pojasnila, kar do takrat ni bilo znano. Janševo teorijo so morali sprejeti in priznati čebelarški strokovnjaki svetovnih narodov. Pa tudi praktična stran Janševe knjige je še vedno veljavna.

V drugem delu knjige podaja M. Humek v kratkih jedrnatih besedah vse temeljne pojme, za čebelarenje v tem panju. Kdor je proučil Janševo knjigo mu bo vzorna Humekova razprava nudila vso jasnost, kako mu je preiti od stare kranjske prakse k modernemu čebelarstvu. Humek je to premestitev v svoji razpravi celo spretno začrtal in izvedel. Čebelar, ki razume tudi nekaj mizarskega dela, si bo znal na podlagi Humekovega opisa Albertijev-Znidaršičev panj tudi sam napraviti. Knjigo si bo nabavil vsak čebelar, ki ima smisel za napredek v tej panogi.

M. Humek: Sadje v gospodinjstvu. —

Knjižica nudi na 69 straneh kratek in poljuden opis sadnih vrst, spravljanja in pa vsestranske uporabe sadja: vkuhanje, sušenje, mezge, marmelade, sadni sir, sadni sokovi, brezalkoholne sadne pijače in sadni kis; III. del knjige govori o konserviranju in sušenju zelenjadi. Namenjena je v prvi vrsti gojenkam gospodinskih šol in tečajev, uporabna pa je tudi v vsakem gospodinjstvu, kjer hoče gospodinja umno uporabljati sadje. Njena prednost je zlasti tudi v tem, da ne prinaša golih receptov, nego skuša čitatelja privedi do pravega umevanja raznih opravil; istemu namenu služi 13 barvanih prilog in 42 slik.

M. Humek: Breskev in marelica. Spis ki ga je M. H. priobčeval pred leti v »Sl, Sadjarju«, je sedaj razširil in pomnožil ter ga izdal v tej brošurici, 50 strani; pojasnjuje ga 22 slik in 2 barvani prilogi. Je to

knjižica, mimo katere ne more noben slovenski sadjar, tudi noben šolski vrtnar.

Navedene gospodarske spise je založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani.

B. ČASOPISNI VPOGLED.*

Pod tem zaglavjem se za sedaj oziroma predvsem na »Napredak« letu LXII. in LXIII., katera razgledamo v posameznih odstavkih lahko v celoti. »Napredak« je naučno-pedagoška smotra, ki jo izdaja »Hrv. ped.-knjiž. zbor« v Zagrebu ter je sploh najstarejši pedagoški list v naši državi. Med svojimi bivšimi uredniki šteje tudi može, kakor sta bila pokojni Stj. Basariček in Davorin Trstenjak, sedaj pa urejujejo list dr. Sig. Čajkovac, Stj. Ratković, Jos. Škavič in A. Tunkl; med svoje sotrudnike pa šteje najboljše hrvatske pedagoške pisatelje.

Pedagoško-znanstveni članki.

Pod naslovom »O snazi uzgajanja« (LXII/1-2) razpravlja dr. Dane Trbojevič ter obenem z obširnim znanstvenim aparatom kritično obdeluje zgodovino razvoja znanih treh naziranj o sili vzgoje in sicer: 1. da je vzgoja vsemogočna, 2. da je brez moči, 3. da vzgoja niti ni vsemogočna niti brez moči, marveč ima svojo silo, ki pa ni absolutna, nego le relativna. Odločujoč se za tretje naziranje razpravlja dalje o potrebi priprave za relativno vzgojno silo, ki jo zre v individualiziranju vzgoje in pomožnih sredstev za tako individualizacijo, osobito v eksperimentalni psihologiji, koje dognanja kaže kot najvažnejša v tem oziru. — V članku »Iz bilanse naše savremene kulture« (LXII/7-10) Lj. Dvorniković kritično razpravlja o tej kulturi z gledišč religije kot nacionalno-etiškega činitelja, vzgojnega dela, človečanstva, socialne etike in politike ter prehaja na kategoriji kulturnih reakcionarcev (»reakcija« — od-

por proti akciji) in kulturnih reakcionarnih revolucionarjev, katerih povod je deficit sedanjega kulturno-socialnega stanja. — Dr. S. Čajkovčev »Zadatak naše osnovne šole« (LXIII/1-2) je aktualen uvodnik, v katerem pisatelj utemeljeno govori v prilog obči, nacionalni, socialni in svobodni osnovni šoli. — Spis »Škoiarada« S. Ljubinčiča (LXIII/1-2) je informativnega značaja, ki se naslanja na W. Schererjev »Arbeitsschule und Werkunterricht«. — Dr. Fr. Higiy-Mandič navaja pod naslovom »Socialna pedagogija« (LXIII/7-8) najvažnejše izbitnosti socialne pedagogike po P. Natorjovi »Sozialpädagogik«, ki jo je »Pop.« obširno prikazal v l. 1918. — Pod Psihografija kao metoda odabiranja veoma darovitih učenika« (LXIII/7-8) kaže dr. P. Radosavljevič bistvo in delovanje psihografije na podlagi testov in njihovih upotrebljavanj. — Razen navedenih in še nekaterih člankov obsegata ta dva letnika še naslednje krajše spise iz nenatisnjene zapsušine Davorin Trstenjaka: »Uzgojni ideali« (LXII/5-6), Nacionalizam i internacionalizam u uzgajanju (LXIII/1-2), »Socialno demokratska pedagogija« (LXIII/3-4) in razni manjši članki.

Iz drugih listov navajamo še naslednje važnejše spise:

Pod naslovom »Učenička samoradnja« (Pr. Gl. 1922/9) je podal dr. Dane Trbojevič pregled ideje otroške samodelavnosti in njené praktične izvedbe. V tej št. se ozira na italijansko pedagoško pisateljico Montessori in zaključuje, kako vprašanje otroške samodelavnosti globoko udarja v vsa najvažnejša pedagoška vprašanja. Za način, kako naj se to vprašanje reši, predlaga: naj bi se poučevalo induktivno na osnovi observaciji in eksperimenta, kar bi se tako najlaže dognalo, kaj koga zanima, in bi se dala izvesti prirodna selekcija; budi naj se istinska in trajna pazljivost, da se otrok tako razvija prirodno; otrok naj se ne uči ne le z voljo, nego tudi z razumevanjem, da tako vzporedno razvija svoje zmožnosti, a tudi svojo

* Kratice pomenijo: N. = Napredak; Sl. Uč. = Slovenski učitelj; N. Vj = Nastavni Vjesnik; Uč. = Учитель; Pr. Gl. = Просветни Гласник; Jed. = Jedinstvo.

voljo in se tako ustvarja osnova za moralno vzgojo; tako bi bil otrok vedno zauzet s poslom, s šolskim delom pa bi se reguliralo tudi njegovo izvenšolsko; kazni, ki bi silele k delu, bi bile nepotrebne, vse delo pa bi bilo prijetno in ugodno kakor igra. — Kot nekako dopolnilo k prej omenjenem članku dr. P. Radosavljevića v »N.« je njegov spis *Moderne metode za odabiranje vrlo darovitih đaka* (Uč.), kjer razpravlja o sedanjih testih za izbor posebno nadarjenih otrok in sicer o individualnih testih, ok oektivnih in naposled o onih testih, ki so za izbor najkritičnejši. Ko kritično ocenjuje posamezne teste in njihove metode, prihaja do zaključka, da je kolektivno metodo treba zamenjati z individualno obliko. — »O ovirah povoljnih učnih in vzgojnih uspehov v šoli« (St. Rape v U.) razpravlja o tem, da daje današnja šola preveč pouka, a premalo vzgoje, ter o tem, kar vzgojo v šoli in zunaj nje vobče ovira.

II. Iz šolskega dela.

J. Škavičeva sličica »*Iz prirodoslovne obuke: Čuvanje topline u sobi*« (LXII/1-2) kaže dobro metodično pot v tem smislu, da predvsem zahteva otroška opazovanja v življenju, nanja se opira otroški poizkus, ki mu sledi samostojno otroško sklepanje. Ni to učna slika v vulgarnem pomenu besede, nego le navodilo, ki bo v prid osobito mlajšemu, v metodiki manj izkušenemu učiteljstvu. — Taka je tudi J. Škavičeva slika »*Iz povjesne obuke: Kraljević Marko*« (LXII/3-4), s katerim obravnava na podlagi narodnih pesmi o kraljeviću Marku vso srbsko zgodovino za njegove dobe, počenši z Dušanom Silnim preko nesrečne bitke na Marici; kulturno in politično-zgodovinska slika je to, ki ji kraljević Marko posoja svojo osebnost za stožer. Kaže, kako naj se snov podaja v svobodnem prednašanju in kako naj se venomer ilustrira — tukaj z narodno pesmijo — iz katere se povzemajo zgodovinske istinitosti. Je to oni umetniško izdelani način, kakor ga opazujemo n. pr. v Čajkovčevih č-

tankah, kjer je podana vsa snov o hrvatskih kraljih v pesmih Vlad. Nazorja. — »*Pripovijesti u obuci*« (LXIII/7-8) v prilog govori pod tem naslovom tudi Stj. Basariček, ki povdarja važnost povesti za razvoj estetičnega čustva otroka in za njegovo etično vzgojo; v naslednjem pa navaja vrste otroških povesti, med katerimi stoje prvenstveno pravljice, pripovedke in basni; čudim se, zakaj ni uvrstil semkaj tudi legend. — V »*Primeru za obuku u gramatici: Plural imenica muškog roda na g, k, h*« (LXII/5-6) se obrača J. Škavić k izvoru otroških pogreškov, češ da je slovniške nauke nasloniti na one oblike, ki se v dotičnem kraju pogrešno rabijo, ter se učenci tako stopnjema prevedejo iz dialekta v knjižni jezik. Tako nastopa tudi v jezikovnem pouku načelo domoznanstva, ki prevladuje v ostalih disciplinah osnovne šole. V postopku samem se naslanja na otroško samodelavnost, ki jo zahteva od prvega šolskega početka. — V obliki izvedenih učnih slik sta izšla Dan. Katića »*Mjesec*« (LXII/1-2) in istega »*Pojam broja osamnaest*« (LXIII/3-4), o praktični šolski pedagogiki pa razpravljajo tudi članki: Jul. Kempf »*Oblik raspitivanja u obuci*« (LXII/5-6 in 7-10), Dan. Bathor »*Vrijednost steze u školi*« (LXIII/1-2) ter daljši spis »*Psihologija u početnoj školskoj obuci*« (ves letn. LXIII). —

Članki iz drugih listov:

»*O skrajšanem dividiranju z desetinskimi števili*« (Sl. Uč. 1922/8-12). Pod tem naslovom se je oglašil stari praktik M. Heric, ki nam razklada o računstvu svoje praktične nazore časih tudi v »*Popotniku*«; njegova izvajanja so jasna in bodo marsikateremu učitelju pomagala preko čeri ravno v razmišljevalnem računstvu, ki je šteti med najtežja poglavja v osnovni šoli. — J. Polak nadaljuje »*Iz moje beležnice*« »Sl. Uč. 1922/8-22); tukaj govori o uvajanju učenca na perspektivno gledanje. Opisani pot se odlikuje po svojem otroško samopridobitnem načinu.

III. Iz šolske organizacije.

Oba označena letnika »Napredka« sta pod oddelkom »Učiteljsko obrazovanje« predvsem posvečena reformi učiteljske izobrazbe, ki se je začasno izvedla na Hrvaškem. Tu imamo članke: »Nova naučna osnova za učiteljske škole u Hrvatskoj i Slavoniji« (S. R-i), »Načrt privremene naučne osnove za učiteljske škole u Hrvatskoj i Slavoniji« (oboje LXII/1-2, drugi tudi v 3-4), ki je dosti višji kakor učni načrt naših učiteljišč; čudimo pa se lahko, da se učni jezik ozira na svetovne literature, nima pa najmanjšega namena vpoznati dijake tudi s katerim slovenskih književnikov; morebiti je to moralo biti pred preobratom, da bi danes bilo komu v prid, dvomimo. — Nadalje se bavijo s preosnovno učiteljišč članki: »Nova nastavna osnova u učiteljskim školama« (dr. H. Maver, LXII/7 do 10), »Nova obučna osnova za učiteljske škole« (Jos. Škavič, LXIII/1-2), »Načrt obučne osnove za povijest u našim učiteljskim školama« (Lj. Enderle, LXIII/3 do 4); z višjo pedagoško šolo pa se pečata spisa: »Proširenje Više pedagoške škole« (S. Ratković, LXII/5-6) in uvaževanja vredni dr. J. Turičev članek »Načrt osnove »Visoke« škole za razvitak naše pedagogike i za odgoj pedagoga« (LXIII/5 do 6 in 7-8). —

Iz drugih listov posnemamo:

Omembe je vreden članek »Načrt zakona o srednjoj školi« (N. Vj. XXX/7-8), ki ga je napisal vseučil. prof. Bazala. Avtor upravičeno naglašja, da je tista mrzlična naglica, s katero se hoče od Glavnega Prosvetnega Sveta sestavljeni srednješolski načrt prebičati v srednješolski zakon, vse prej, ko pa umestna. Ker namreč od parlamenta sprejeti srednješolski zakon pač postane vlevažen kulturnopolitičen činitelj, ki lahko k kulturnemu razvoju za cela desetletja odkaže to ali ono smer, zato bi naj vsi tujak prizadeti stanovi (starši, učitelstvo, kulturni delav-

ci . . .) dobili dovolj prilike, da omenjeni načrt srednješolskega zakona vzamejo prav temeljito v pretres ter so v stanu povedati svoje mnenje o njem.

Podpisujemo. Za tako globoko segajoče ukrepe velja v polni meri stara, preizkušena modrost: festina lente (po naše: hiti počasi)! — (O.)—

»Klasični jezici u engleskim srednjim školama« (Pasarić Josip v N. Vj. XXXI 1-2) je spis, ki nas uvaja v sedanji svobodni sistem angleški sistem angleških srednjih šol s povsem realno smerjo, ter preide na historični pregled raznih dose-danjih organizacij. Iz pregleda razvidimo, da politični Anglež pač ne zametava enostransko klasičnih jezikov, namreč jim posveča večjo nego, kot je to navada pri nas, ali pa jih namerja na zainteresiranost in sposobnosti dijakov; zato tudi pravi konkretni predlog za reformo angleške srednje šole, da naj pouk tisto, kar je najboljše za poednega dijaka, združuje z onim, kar išče celovita šolska organizacija. — V spiošnem pogledu nas vodi v angleško srednjo šolo Mil. Vaulić s člankom »Srednje škole u Engleskoj« (Pr. Gl. 1922/9), ki nam pripoveduje o organizaciji in delovni metodi v teh šolah. Tu razberemo, da je osnovna razlika med šolami na kontinentu in na Angleškem ta, da kontinentalne šole streme za tem, naj se deca čim več nauče, pritem ko angleška šola polaga važnost na izobrazbo karakterja (»gentleman«) in vseh posebnosti, ki so važne za življenje, a to življenje je po njihovem mišljenju predvsem niz praktičnih postopkov. Članek nam prikazuje, kako so v svrhu, da dosega to svoj smoter, angleške šole urejene z ozirom na razdelitev dijakov po sposobnostih, kako v svojem šolskem delu, ki je prvenstveno zgrajeno na principu samodelavnosti (self-aktivty), navidez zaostajajo za kontinentalnim šolami, in kakšen je postopek pri posameznih predmetih, kjer gre za to, da se v dijakih po samodelavnosti zbudi zaupanje vase (self-support). Iz spisa izvemo dalje o stanju ročnega dela na šolah, o gojenju sporta v njih, o ocenjevanju dijakov, kjer

se razvija častihlepnost, in o občen vzgojnem postopku. Izcrpni pregled nam kaže, da vsa angleška vzgoja sestoji ne iz niza lepih in modrih besed, nego iz celokupno urejenega niza dela in postopkov, skozi katere mora angl. dijak od začetka do konca svoja dijakovanja, imajoč nad seboj ves čas pošteno, humano in zavestno kontrolo svoje šole, doma in javnega mišljenja. — Pod naslovom »Uređenje nastavne uprave u Francuskoj« (Pr. Gl. 1922/9) razpravlja dr. S. Bosanac v tem odstavku o nadzorstvu šol v Franciji. V njem izvemo, da ima Francija trovrstno šolsko nadzorstvo: 1. rektorski nadzor kot najvišji in najjači, ker so rektorji obenem člani svetovalnih odborov za srednje in osnovne šole, ki se vsako leto sestajajo v Parizu; 2. akademsko nadzorništvo, ki svoj nadzorniški posel kot vrhovno nadzorstvo nad personalom, upravo in direktnim nadzorom srednjih in osnovnih šol svojega področja po naredbah in navodilih rektorjevih; 3. posebno nadzorstvo nad osnovnimi in materinskimi šolami, ki ga vrše okrožni nadzorniki nad osnovnimi, nadzornice nad materinskimi šolami. Dočim se zahteva za rektorsko in akademsko nadzorstvo kot kvalifikacija najvišja izobrazba, je potrebna za okrožne nadzornike in nadzornice posebna nadzorniška usposobljenost za osnovne in materinske šole. — Kritično obdelavo zakonskega načrta za osnovne šole pri nas, kakor ga je na osnovi V. Radojevičevega načrta izdal Gl. Prosv. Svet, priobčuje dr. J. Turčič pod naslovom »Najvažniji problemi, koje ima da riješi naš školski zakon« (Jed. 1922/10, 11-12.) Spuščajoč se v podrobno ocenjevanje od člena do člena, prinaša Turčič svoje teze, na katerih bazira njegova kritika. Te so vrlo zračine in opozarjamo nanje vsakogar, ki se zanima za zakonski razvoj našega šolstva.

IV. Iz šolske zgodovine.

»A. M. Slomšek, oče slovenske šole in pokrovitelj za narodno omiko« (J. K. Vreže v Slov. Uč. 1922/8—12) je sicer spis ad hoc kot

slavnostni govor o priliki šestdesetletnice Slomškove smrti, vsebuje pa v kratkih potezih dober pregled. —

V. Drugi članki.

V »Napredku« nahajamo dr. A. Bazala »Obrazovanost i prosvjeta« L. XII/1—2). Ko govori pisec v početku o potrebi prosvitljenosti uma, da se z osvoboditvijo razuma osvobodí i volja, prehaja v nadaljnem k sredstvom izobraževanja, ki so mu: pismenost kot prvi korak, znanje, ki se mora izpremeniti v prepričanje, in izobraževanje duše; tedaj i tu srečamo ono trojno izobrazbo, ki jo je pri nas Ozvald odkril v Gregorčičevih stihih in ki zadeva um, voljo in srce. Vsaka izobrazba pa bodi individualna; kajti »modernej čovjek gentlemen roda«: njegova luč je prosvjeta, njegova kulturna izkaznica je obrazovanje, njegov cilj je biti svoj«. — Dobre praktične nasvete za delovanje med narodom podaja Drag. Čirega v »Pučka škola za odrasle« (IX, XII/3—4, 5—6. Pri svojih izvajanjih se naslanja na obča načela o takem delovanju, a jih spretno prenaša v domače prilike. Značilno je, da odreka poljudnim predavanjem oni uspeh, ki se jim obče pripisuje; več si obeta od svobodnega razgovora, kojega voditelj bodi inteligent, ki naj razgovor v glavnem navrača v poprejši odrejeni načrt ter gleda, da ima o podavnem vsaj večina že toliko vsaj praktičnega priznanja, da »če namjeravana pouka niknuti sama od sebe iz njihovih duša«. Članek je vobče tako poln praktičnih misli, da moramo le priporočati vsakomur, posebno pa mlademu, za delo med narodom navdušenemu učitelju, naj si ga prav dobro prečita, preden se takega delovanja loti. —

Praktična navodila o isti snovi je napisal tudi Fr. Keržič pod naslovom »Izvenškolsko delo učitelja« (Sl. U.); škoda je pri spisu le to, da je tupatam barvan v smislu naše domače »politike«; predvsem se ozira na gospodarsko delovanje učitelja in učiteljice med narodom in ga kot takega priporočamo v uvaževanje.

»Zbornik za pučko prosvjeto.«

Eden izmed najveselejših pojavov na polju našega vzgojstva je »Zbornik za pučko (— ljudsko) prosvjeto«, ki je začel v Zagrebu izhajati. Ta publikacija je v prvi vrsti namenjena vsem tistim, ki aktivno delujejo na torišču ljudskega prosvetljevanja, pred vsem drugim v obliki »ljudske univerze«. Prvi sešitek (1.—2. zvezek) priinaša na 96 straneh velike oblike — izredno bogatega gradiva: članek in razprave, poročila, ocene sem spadajočih knjig, strokovno literaturo, pregled časopisov itd. Članki in razprave n. pr. so sledeči: O ideji prosvete (dr. A. Bazala). — Nekaj misli o popularizaciji prirodnih ved (dr. V. Vouk). — Muzeji kot sredstva ljudske prosvete (dr. V. Tkalčić). — Socialno-psihološki pogoji ljudskega prosvetljevanja (dr. A. Bazala). — Donesek h kulturni zgodovini Slavonije v 18. stol. (dr. Fr. Fancev).

V poročilih Zbornika je zanimivo in poučno zlasti to, kar bereš tam o početkih pa nadaljnem razvoju »pučkega sveučilišta« v Zagrebu.

Naj bi tudi našemu učitelstvu prišel ta zbornik do rok ter s svojo vsebino čim več čitateljev iz teh vrst uveril, da se pojem »pedagogika« nikar ne krije s pojmom »šolska pedagogika« in zlasti še, da pedagogika v širjem, to je v pravem pomenu besede nikar ni isto, kar se, ako zavzame vogo zlatega teleta, upravičeno imenuje »Methodenwahnsinn«.

O.

»Prosvetni pregled.«

Pred nami leži 2. in 3. zvezek II. letnika tega »glasnika za školu i društvo«, ki izhaja v Novem Sadu in ga urejuje prof. P. M. Ljotić. Po zunanji obliki in splošni fini opremi skoro podoben elegantnemu družinskemu listu je resen, uvaževanja vreden list za vsakogar, ki se zanima za razvoj šolstva in pedagoških znanosti v naši državi. Ozira se s svojimi članki na višjo, srednjo, učiteljsko, meščansko in osnovno šolo, priinaša bogat razgled z doma in po svetu — no, že po svojem slogu, kakor po svojih frapantnih idejah pa je poseben spis, ki izhaja v kratkih odlomkih pod naslovom

»Moja pedagogija«. Kratke odlomke omenjam zato, ker je videti, da je razlomljenost člankov v več številke nekaka listovna specialiteta.

»Njiva.«

10/12 štev. II. letn. te revije je docela posvečena ljubljanski tehniški fakulteti in priinaša naslednjo vsebino: Dragotin Fatur: Uvod in pojasnilo. Slušatelji gradbenega oddelka. Gradbeni oddelek. Slušatelji arhitekti: Šola arhitekture. Slušatelji montanisti: Mentanistični oddelek. Slušatelji geodeti: Geodetski oddelek. Jože Lah: Pomen gradbenega oddelka. Karel Hinterlechner: Okrnenje tehnične fakultete. Ciril Juvan: Vpliv vesti ukinitve raznih oddelkov na delo dijaštva. Alojzij Kralj: Problem organizacije tehniškega visokega šolstva. J. Foerster: Ali je gradbeni oddelek na ljubljanski tehniki potreben? Ladislav Bevc: O pomenu upravnega tehnika. Maks Samac: Kemijski oddelek univerze v Ljubljani. Srečko Ferjančič: Kemijski institut univerze v Ljubljani. J. Turk: O važnosti kemijskega oddelka. Leo Novak: Geodetski studij na tehniških visokih šolah. Odbor: Društvo za zgradbo tehniški fakulteti služočih poslopij. Fran Jeran: Akademijski kolegij.

C. TO IN ONO.

Glasovi iz bodočnosti.

Shautiniketau, šola Rabindranath Tagorjeva (Takurjeva). Če sem odšel v tujino, v daljnje kraje, je ostalo v meni neutešljivo hrepenenje, da se zopet vrnem v šolo, ki mi je postala najljubši prostorček na zemlji, v dom Rabindranath Tagorja«. Tako piše C. F. Andrews v svojih spominih. Čujmo, kako opisuje to šolo.

»Dolgo pred solničnim vzhodom se zbude dečki, enako pticam v naših mango-gajih. O prvi jutranji zarji že sliši iz gajev jutranjo pesem naših koristov, ki se vedno bolj izgublja v daljavo. Kmalu nato vzame vsak deček svojo molitveno preprogo, gre v poljano ter opravi tam — sam, vase zatonjen — svojo jutranjo molitev. Pozneje preden začne pouk, se zbero ter pojo skupno bogu svoje himne. Približno do pol enajstih traja pouk. Šolskih sob ne pozna. Učenci sede s svojimi učitelji na prostem pod drevesi. Skupine so majhne: 8 do 10 dečkov sedi krog svojega učitelja

ter ga obsipa z vprašanji. Knjig skoraj ne uporabljamo. Kakor pri Sokratu in Platonu nudi pri našem pouku osnovo za pouk zabava, pomenek. Dekleta se uče skupno z dečki. Po predpoldanskem pouku se okopljejo pri studencu na svežem zraku in sedejo nato h kosilu. Ob dveh prične popoldanski pouk; toda zdaj ne dela samo um, temveč tudi roke. Mnogo jih postane dobrih slikarjev in glasbenikov. Ob štirih se pouk zaključí. Nato odhiti vse na igrišča; najpriljubljenejša igra jim je football. Ob solnčnem zatonu se vrnejo domov ter opravijo v mraku svojo večerno molitev. Nato si pripovedujejo pravljice, uprizarjajo igre, pojo Tagorjeve pesmi ter prirejajo razna zborovanja. Ob devetih grede k počitku. Zopet se oglasi iz gajev petje; večerna himna.

Da lahko imenujemo tu življenje mladine blaženo, je brez dvoma; to jim odseva tudi iz obraza. Nas ne teže nobeni izpiti, ne potrebujemo vzpodbuje ne z odlikovanji, ne z obdarovanji. Enkrat tedensko se zberó dečki ob pesniku - filozofu v šolskem svetišču, »mandis« imenovanem, sedejo mu k nogam in on jim govori s preprosto besedo o bogu. Pesnik odpira mladini srca za dobro ter vžiga v njih preprosto, pristno vero v boga. Kako naj opišem ljubezen otrok do pesnika učitelja? Ganljivo je, kako mu hite naproti, ko zapusti svojo sobo! Ali pri pouku! Ali takrat, ko jim poje pesem, ki jo je zjutraj zgotovil! Mladina ga inspirira, zato so njegove pesmi polne mladinskega duha.

Hamburške družabne šole (Gemeinschaftsschulen) Hamburg je stal v šolskem gibanju v Nemčiji vedno na skrajni levici. Od tam so izšli tudi Scharrelmann, Gansberg, Jensen, Lamszus. Vojna je — kakor vse znanstveno gibanje — zavrila tudi to. Toda takoj po vojni, novembra 1921 je zaprosila skupina hamburškega učiteljstva, da se jim dovoli oživotvorenje družabne šole. Ta zahteva ni prišla nenadoma, revolucionarno: ideja se je bila spočela že dolgo prej in je dotlej že daleč dozorela. Dobili so dovoljenje za dve takšni šoli; prosti sta bili vseh predpisov: bodisi glede učnega načrta, bodisi glede metode. Danes je v Hamburgu že 5 takih šol in se snujejo še nove. Volilno načelo jim je: Proč od snovi, k duši otroka! Šola je za otroka, ne pa za cerkev in ne za državo! Glavni nositelji teh reformnih idej so stari praktiki 50 do 60 let: Lottig, Reese in Gläser. Imajo pa v mladih vnete sodelavce.

Prvi efekt vsake take šole je — kaos! Treba si je predstavljati: učitelj se odpove

uradni avtoriteti, vsakemu pritisku, in to pri deci, ki je vajena na red in delo samo s strahovanjem ali vsaj podžiganjem samoljubja. Ta pojav, namreč da deca »zbežlja«, čim ne čuti več vajet na sebi, je ubožno spričevalo za staro pedagogiko! Njen uspeh je le navidezen; otroške duše ne zajame in je ne pronica! — Položaj teh učiteljev je v resnici težak. In pri tem: 20 do 25 učiteljev na 600 do 700 otrok! Uredba vsake teh šol je različna, kakor se pač izkristalizira iz razmer. Kajti: šablona je iz teh šol izvržena, temeljito! Na eni teh šol skupine niso razdeljene po starosti, temveč po prosti volji. Na drugih so sicer osnovne skupine sestavljene po starosti, toda pri prostih predmetih in raznih tečajih se družijo po lastni volji. Znanje, ki so si ga pridobili učenci na teh šolah tekom 8 let, smemo imenovati sposobnost, t. i. otroci ga znajo praktično uporabljati. Pridobili so si jo pač po lastnem hotenju, oni so jo doživeli. V tem leži bistvena razlika med to in staro šolo, kjer je znanje večinoma — puhel verbalizem! Učenci, ki so bili na drugih šolah »pohajači«, se tu z vneto soudeležujo pri delu in pri igri. Tudi starši radi pomagajo; mizarji, ključavnničarji, šivilje i. dr. prirejajo na šoli tečaje.

Evo prizora iz ene teh šol!

Dečki in deklice (upeljana je seveda koedukcija) 2. šol. leta so bili zbrani na svojih prostorih ter se posvetovali, kako se naj razdeli današnji dan, ko je vstopila njihova učiteljica z gostom. Mahoma obkoli deca obiskovalko ter jo obsipa z najrazličnejšimi vprašanji: Od kod prihajaš? Kako je v Berlinu? Te li smem tam obiskati? itd. Polagoma se je gruča porazgubila, se namestila na svojih prostorih ter pričela z delom. Mlada učiteljica je stopala med njimi, jih bodrila ter tuintam pomagala. Večina učencev je delala v skupinah, malokateri zase: čitali so, slikali in računali. Nekateri učenci so obsedeli in se dolgo niso mogli odločiti, česa naj se lotijo. Nekateri spet so se lotili tu, a se kmalu premislili ter se lotili česa drugega. En dečko je hodil od skupine do skupine ter opazoval, kaj delajo; sam pa se ni lotil vse jutro ničesar. »Vem«, je rekla učiteljica, »toda to nič ne de. Nabira si pobude. Med drugimi se ne more zbrati, toda doma dela z največjo vneto in prinese čisto v šolo dela, ki jih občudujem.« Drug dečko je sedel topo na svojem mestu. »Pozabila sem nekje ključ od omare; brčas je gori v učilnici. Bi mi ga prinesel?« Obraz se mu je poživil in dečko je smuknil skozi vrata. »Zdi se mi, da temu otroku manjka nagon k zaposlenosti. Nič ne more zbuditi

njegovega zanimanja. Pač pa se takoj oživi, če more kje pomagati. To skušam izrabljati: dajem mu po možnosti prilike, da se izkaže. Samo tako upam, da dobi zaupanje vase, nadaljni razvoj pride potem sam po sebi.«

Literatura, ki daje natančnejše informacije h gornji temi:

Berichte der Hamburgischen Versuchsschule und Gemeinschaftsschulen, 1921. (Verlag Hamburgische Schulgemeinsch., Tieloh — Süd) Vom Kinde aus. Arbeiten des pädag. Ausschusses in Hamburg. Herausgeg. von J. Gläser 1920 (Verl. Westermann, Hamburg) Fritz Karsen: Die Schule der werdenden Gesellschaft, 1921 (Verl. Vorwärts, Berlin). Der Elternbeirat, Halbmonatsschrift. (Verl. Für Socialwissenschaft, Berlin S. W. 68.) Fritz Jöde: Die Lebensfrage der neuen Schule 1921. (Verl. Adolf Saal, Lauenburg a. d. Elbe).

Caldecottova zadruga v East Sutton (Anglija). Gledamo, kako se z razvojem znanstva širi prepad med »izobraženimi« in »neizobraženimi«, in zremo s strahom v bodočnost. Krivdo na tem nosi naše šolstvo in od njega moramo pričakovati, da spremeni svoj kaos. Preveč enostransko služi intelektu; in vendar: nagomilanje znanja še ni izobrazba! K temu: fizično delo je iste važnosti akkor psihično, treba mu posvetiti dovoljno pažnjo in priznati njegovo čast! R. L. Stevensonova definicija opisuje življenje iz ptičjega razgleda: Kulture ne moremo meriti z obsežnostjo polja, ki je pokrito z znanjem, temveč s skrbjo, ki so z njo zgrajene zveze med posameznimi deli polja.

Caldecottova šola — šteje 40 otrok — je nastanjena v lepi stari hiši, obdani z vrtom; pripojeno ji je malo gospodarstvo. Zdržujejo jo starši, deloma tudi razni podporniki. Ravnatelj s svojimi sodelavci ter z otroci vzdržujejo celo gospodarstvo in gospodinjstvo; snažijo poslopja, jarke, dovažajo kurivo, spravljajo pridelke, oskrbijo živino itd. Od pol desetih do dvanajstih so zaposleni z duševnim delom. Nato grede oni, ki so določeni za to, krmit živine, dočim so ostali do trinajstih prosti. Popoldan pripada ročnemu delu: tkanju, šivanju, pletenju košev, mizarstvu, risanju, ilustriranju itd. Dvakrat dnevno imajo manjši otroci priliko za igre, starejši pa se med tem bavijo z duševnim delom. Kljub vsakdanjemu obveznemu fizičnemu delu stoji duševno delo na visokem nivoju. V soboto predpoldne je veliko čiščenje, popoldne in vso nedeljo so otroci prosti. Šola je razdeljena v tri glavne oddelke: mali od 3 do 7 let, srednji od 7 do 12 let, večji

od 12 do 14 let. Mali se lahko pečajo, s čimer jih je volja, na srednji stopnji se merjata delo in prostost, dočim je delo starejših intenzivnejše ter urejeno po Daltonovem sistemu. Vsakemu starejšemu članu zadruga sta izročena v varstvo dva ali trije mali. Marsikateri mali se celo ponoči ne more ločiti od svojega »varuha« in ga mora ta vzeti seboj v postelji!

Skupno življenje otrok najrazličnejše starosti je izredno fina pedagoška poteza. To razmerje rodi dobre sadove za oboje: manjše obvaruje, da jih ne požre ulica, na večje pa vpliva občevanje s prostodušnimi malčki blažilno in skrb zanje jim zbuja čut odgovornosti. Osobite važnosti je to za dekleta kot bodoče matere: navajajo se praktično k pravilni vzgoji. (Po »Das werdende Zeitalter« — A. O.)

† **Paul Barth.** Dne 30. septembra 1922 je nemško pedagoško znanstvo izgubilo moža, ki je stal med prvimi v vrsti pedagoško-sociologa. Barth je sicer bolj znan kot sociolog, kot pedagog pa je prav posebno znan po svojem mnogo upotrebovanem, od nemške kritike prijazno pozdravljenem kompendiju pedagogike: »Die Elemente der Erziehungs- und Unterrichtslehre«; blizu 700 strani obsegajoča knjiga, ki je v prvi izdaji izšla leta 1906., a je l. 1919. doživela že svojo šesto izdajo, kar tudi v Nemcih ni vsakdanji pojav za znanstvena dela. Knjiga se deli v dva dela: 1. Obče vzgoje- in ukoslovje, kjer obravnava v vzgojeslovju izobrazbo volje in čustva, vzgojo razuma pa pod posebnim zaglavjem »Obče vzgojeslovje«; 2. Posebno vzgoje- in ukoslovje, ki obsega specialno vzgojeslovje in specialno ukoslovje za vse posamezne predmete. Gotovo je to ena najprivočnejših študijskih knjig v nemškem vzgojeslovnem slovstvu. — Dasi je napisal tudi orijentacijo o psihologiji in jo l. 1906. izdal pod naslovom »Psychologie der Gegenwart«, vendar ni bilo to njegovo specifično torišče. Bil je predvsem znanstvenik sociolog. To je pokazal celo s tem, da je listu »Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Philosophie«, katerega uredništvo je l. 1899. prevzel od R. Avenarius, dodal l. 1902. še »— und Soziologie«. Kot sociolog je izdal kot glavno svoje sociološko delo »Die Philosophie der Geschichte als Soziologie«; kar že kaže, da je v splošnem mnogo bliže empirijskemu krilu socialnih znanstvenikov. Mnogo je vodil Barth polemike z raznimi sociologi, med najostrejšimi pa je menda ona s socialnim pedagogom P. Natorpom. —č.

† Prof. J. Šmaha, znani češki koleniolog je v visoki starosti 73 let umrl 19. oktobra 1922 v Pragi. Z njim je šel pod grudo eden najboljših čeških poznavalcev Komenskega in gotovo med prvimi, ki je češkemu narodu v njegovem jeziku pokazal tega velikana-pedagoga. Preložil je: »Unum necessarium« (1881), »Najnovejši metoda jazyků na základech didaktických mocně vyvedenou« (1882), »Didaktika Velika, všeobecné umení, jak všecy všemu učiti« (1883), »Bána věci otevřená, to jest Moudrost pravá, kterou vůbec nazývají Metafizikou« (1886), »O nápravě včci lidských prody obecné,« prvi del Panegersil (1888), drugi del Panaugie 1890; v listu »Komenský« je priobčil prevod Komenskega panzofistiškega spisa »Dilucidatio« (1892) in »Pansophiae diatypis« (1893—1895), v istem listu, drugod in v knjigah še več manjših Komenskyjevih del. Šmahov življenepis »J. A. Komenský« je ostal nedokončan. Oseba in nauk Komenskyjev sta mu bila najvišja v vsem njegovem dejanju in nehanju in v njegovem imenu je stal učitelstvu ob strani v boju za vzgojeslovne ideale.

F.

Socialni pomen pomožnih šol.

Takozvane pomožne šole in zavodi za mani nadarjene, so največje socialne važnosti. Iz najrazličnejših vzrokov naraščajoče število teh otrok zahteva posebno oskrbo predvsem z ozirom na varnost družbe ter na narodno gospodarski pomen njih izobrazbe; razen tega pa zahtevalo zakoni socialne pravičnosti, da se družba oddolži tem betežnikom. Saj so vendar sad nje ohlapne morale: kako pride otrok do tega, da se mu odtegnejo najpriljubnejše pravice vsled prestopkov njegovih generacij?

Kdor hoče videti pomen in potrebo pomožnih šol, mora predvsem poznati bistvo slaboumja. To nikakor ne obstoja v pomanjkanju nadarjenosti po več let za drugimi v pridobivanju formalnega znanja; veliko večjega pomena je nenormalni razvoj čustvenega življenja, ki ga zlasti označuje slabost volje in pomanjkanje altruističnih čustev. Večkrat je čustvena stran celo znatno manjša kot intelekt. Te lastnosti otroka nekako predisponirajo za zločinca, če je prepuščen samemu sebi, oziroma če ni deležen posebne, smotrene vzgoje. Da se vzgoja tem otrokom ne more podajati skupno z normalnimi in polnočutnimi, o tem ni dvoma, z ozirom na dobrobit normalnega in nenormalnega otroka.

Slaboumen otrok presedi lahko leta in leta v enem razredu in vendar se mu ne »odpre«, kakor mislijo nekateri. Nasprotno, s svojim asocijalnim čustvovanjem kvarno vpliva na svojo okolico, in ji postaja so-

vražen, ker mu daje neprestano čutiti njegovo manjvrednost. Kadar končno stopi iz šole, je uspeh malo razveseljiv: otrok ni našel razumevanja, postal je nezaupen napram sebi, sovražen napram družbi, za življenje pa se ni naučil ničesar. Zdaj naj stopi v današnji konkurenčni boj za delo in plačilo, ki postaja vedno silnejši in brezobzirnejši. Brezobzirno je potisnjen v stran in življenje samo ga tira žalostni usodi v naročje; najprej v vagabundstvo, slabo družino, prostitucijo, nato v ječe, prisilne delavnice, poboljševalnice, hiralnice. Življenje takega nesrečnika je najglasnejša obtožnica družbe, ki mu ni pravočasno nudila opore in pomoči. Tako si lavnost sama vzgaja iz pasivnih, asocijalnih individuev človeštvu škodljive in sovražne elemente. In če si tak človek ustvari še družino in ima otroke, kakšna pač more biti ta družina, ti otroci, ki so vsakim staršem le neprijeten balast? Kdo jim bo prizgojil čut za poštenje, pravost, kdo jim vcepil smisel za skupnost, za mirno življenje s sočlovekom? Sami niso od družbe prejeli ničesar, torej ji tudi ničesar dati ne morejo. Pomnožujejo le število delomržnikov.

Zato so prišli merodajni faktorji v vseh kulturnih državah do spoznanja o potrebi vzgoje in oskrbe duševno manj nadarjenih v pomožnih šolah in zavodih. In to ne samo iz pedagoških in etičkih, temveč predvsem iz socialno gospodarskih vzrokov. Skušnja je dokazala, da so veliko manjši oni stroški, katere ima državna uprava za vzdrževanje teh zavodov in šol, kjer so otroci deležni smotrene vzgoje in pouka in se jim s tem omogočil eksistenca poštenega človeka, kakor pa izdatki za vzdrževanje poboljševalnic, kaznilnic in hiralnic, ki se polnijo s temi elementi. Dokazano je, da se rekrutira večina zločincev iz psiho-patičnih narav. A kako jih more družba soditi, ne da bi s tem obsodila tudi sebe, če ni ničesar ukrenila v njihovo in svojo lastno varnost?

Sicer je jasno, da se duševne napake ne morejo kar tako brez nadaljnega odstranitvi, vendar se lahko s smotreno vzgojo mnogo stori. Kakor so ti otroci dostopni slabim, pogubnim vplivom, Istotako se more z vztrajnostjo in doslednostjo vplivati nanje v dobrem smislu; tudi kar se tiče umske izobrazbe je morajo biti deležni v prav zadostni meri, da postanejo povprečni rokodelci in včasih prav pridni delavci. Tako so pridobljeni za življenje, za družbo. Narod, kateremu so izkrvavele premnoge delavne sile, mora skrbeti, da jih nadomesti, četudi z manj vrednimi.

Omalovaževanje skrbstva za manjnadarjene torej znači pomanjkanje smisla za

socialni napredek ter prezir moralne povzdige naroda.

V.

Drobne pedagoške novice.

Izkaz učiteljskih in občnih šol v Sloveniji začetkom l. 1922. Osnovnih šol: 824 z 1378 učitelji in 1725 učiteljicami; število otrok v teh šolah je bilo 171.046. — Učiteljskih: 2 moški z 29 učitelji in 5 ženskih z 157 + 44 učitelji; na vseh zavodih je bilo 326 dijakov in 584 dijakini. — Meščanskih šol: 31 z 80 učitelji in 138 učiteljicami; te je pohajalo 1541 učencev in 3518 učenk. Šola za slepce: 1 s 3 učitelji in 24 otroki. Gluhonemnica: 1 z 8 učitelji in 3 učiteljicami in 89 otroki. — Statistika je zanimiva in zbuja marsikatero misel.

Zgled požrtvovalnosti za narodno prosveto. Po balkanski vojni je bilo v Črni gori otvorjeno v Peči učiteljske, ki je delovalo do svetovne vojne. Po preobratu se je bil v Podgorici osnoval Izvršni Narodni Odbor, ki je vršil suvereno oblast v Črni gori do proglašenja ujedinjenja s Srbijo. Ta odbor je začel začetkom l. 1919 odpirati v Črni gori srednje šole in je tudi učiteljske premestil v center v Podgorico. Vsled resolucije v Cetinju do te premostitve ni prišlo, pač pa se osnovalo učiteljske v Danilogradu, v centru Belpavlića, in to plemu se je najaktivneje zavzelo za otvoritev učiteljske. Ob lastnih stroških so postavili zgradbo, potrošili so v ta namen 25.000 din. država ni dala nobene podpore. Isto plemu je zgradilo tudi poslopje nižje gimnazije. Zgradba za učiteljske obsega 10 razr. in je povsem primerno opremljena. Že s koncem šol. l. 1921/22 je dovršilo to učiteljske 196 dijakov in 11 dijakini; sedaj obiskuje zavod 121 dijakov in 8 dijakini; rednih učiteljev je 7, honorarnih 5. Značilno je, da obstoje na zavodu tri združenja: literarno »Karadžić«, treznostno »Spas« in sportno »Princip«. (Po Pr. Pr.).

Šolski zakon v Čehoslovaški. Da enotno uredi svoje šolstvo v republikli, je Nár. shromážd. sprejelo »Malý školsky zákon« od dne 15. maja 1922 za občne in občanske (prej meščanske) šole. Malemu zakonu je namen poleg enotne ureditve osnovnega šolstva postopno reformiranje šolstva v duhu časovnih in vzgojnih zahtev. Kot novi predmeti so uvedeni občanski pouk in moralna vzgoja poleg verouka, ročna dela za dečke in deklice ter pouk v domačem gospodarstvu. Šolska obveznost je, počenši s 6. letom, polno vseobvezna, in v krajih, kjer ni praktičnih specialnih (kmetijskih, trgovskih. —) šol, pohajajo otroci po dovršeni osnovni šoli še obvezno enoleten tečaj s povsem praktičnim povdarkom. Šole se močno razširjajo, da pa se vsled tega prebivalstvo preveč ne obremeni, se znižuje število otrok za vsak razred v triletnih

rokih. — Ko se osnovno šolstvo tako stopnjema preurejuje, pripravlja Ministrstvo šolstva osnovo zakona o unifikaciji šolstva, s katerim se uredi tudi vzdrževanje javnih šol.

Ukinjanje učiteljskih v Nemčiji. Z ustanovitvijo nemške republike je odredeno ukinitje vseh učiteljskih (Seminarov) v Nemčiji. Z ozirom na to pa, da se uredi vse šolstvo v Nemčiji s posebnim šolskim zakonom, se je pričelo z reformiranjem že v Hamburgu, Hessenu, v Prusiji in na Saksonskem. Po novi uredbi se bo učitelstvo izobraževalo v višjih učnih zavodih, v pedagoških institutih, ki se otvorijo na vseučiliščih. — Značilno je, da so rektorji sedanjih seminarjev na Saksonskem sami soglasno zahtevali, da se ti zavodi zatvorijo.

Učitelji na vseučiliščih. Na vseh pruskih vseučiliščih je dovoljeno, da se učitelj z dovršenim učiteljskim in z dvema letoma praktične službe lahko vpisujejo kot redni slušatelji na vseučilišče. In to, kdor hoče študirati pedagogiko in filozofijo, brez dopolnilnega izpita, kdor pa hoče polagati doktorski izpit, z dopolnilnim izpitom (ako je doktor filozofije, tedaj iz latinščine in grščine ali angleščine); tako tudi oni, ki hočejo študirati teologijo, medicino, pravo i. pod. (edino za mat. — pridodne predmete izbira med latinščino in enim modernih jezikov). Prej kot Prusija so dale dovršenim učiteljskim to pravico Saksonska, Turingija, Virtemberška in Hesenska, a pod težjimi pogoji. Tako so bila sedaj v Nemčiji učiteljska postavljena v stopnjo višjih srednjih šol, odpadli so razni učiteljski izpiti, med učitelstvom raznih šolskih kategorij se zabrisuje razlika. (Po »Pr. Pr.«).

Kongres za narodno prosveto. V dneh od 24.—27. sept. 1922 je bil v Neapolju kongres za narodno prosveto, ki so ga sklicali: Udruženje za narodno vzgojo, Federacija narodnih knjižnic in Ljudske univerze. Na kongresu se je razpravljalo o »Politiki narodne prosvete« (referat socialističnega vodja Filipa Turattija in profesorja Avg. Osima). Profesor Lalo je poročal »O borbi proti analfabetizmu«. Drugi dan se je vršila diskusija o narodnih in proletarskih vseučiliščih. Posebno interesanten je bil referat Guida della Vale, profesorja psihologije na neapoljskem vseučilišču: »Narodna kultura, osemurni delavnik in delavska kontrola«. Tretji dan je bil posvečen narodnim knjižnicam in njihovim federacijam. Tu je najbolj zanimav govor Turattijev, ki se že nad 14 let bavi z ustanavljanjem takih knjižnic in jih je osnoval že nad 11.000. (Uč.).

Avstrija za nadarjeno deco. Vzlíc težkim političnim in ekonomskim prilikam, v katerih se Avstrija nahaja, je podvzela iniciativne korake za veliko šolsko reformo:

vsi vojaški šolski zavodi so se preobrazili v šole za darovito deco. Najboljši učenci iz vse države se sprejemajo v te šole na podlagi izpita, brez obzira na njihov socialni položaj. Deco siromašnih staršev država popolnoma oskrbuje v internatih, premožnejši sloji pa plačujejo stroške za pouk in vzdrževanje. (Pr. Gl.).

Seksualni pouk se preizkusi glasom poročil lista »L' Idée libre« v francoskih šolah. Diskusije, ki so se vršile poprej, so se gibale v treh smereh: eni so bili za to, da prevzame ves ta pouk šola, drugi so ga hoteli prepustiti domu, tretji so zavzemali kompromisno stališče kombinirane akcije. Vsi pa so za racionalno-seksualni pouk, ki naj se pričinja v osnovni šoli in se nadaljuje ves čas studij in dalje do ženitve. Ko-edukcija je obvezna in trdijo, da bi brez nje seksualna vzgoja ne imela smisla. Šolski seksualni pouk naj obsega le naslednje: 1. Naučiti dete z globoko moralizatorskim znanjem, da ga je mati rodila in dojila, in koliko je morala trpeti v času nosečnosti in ob porodu. — 2. V lekcijah iz obče higijene poučiti dete v spolnih boleznih, njihovem razširjanju in profilaksi. — 3. Okoli dovršenega 12. leta, ko pričinja pubertetna doba, objasniti otroku zakonsko življenje ter o samotnem zadovoljevanju. — 4. Prilичno v istem času opisati človekove spolne organe in prav tako očrtati v glavnih potezah mehanizem produkcije. — 5. Pozneje, prilično v dobi 15.—16. leta naj prevzame oče nalogo, da izpopolni to otrokovo znanje, najbolje z obiskom kakega anatomičnega muzeja. — Ta pouk naj se vrši osobito z ozirom na razne spolne bolezni, ki se omeje lahko samo tako, ako se mladina pouči o njihovem bistvu in o rednem, prihodnem seksualnem življenju.

FILOZOFSKI SLOVAR.

(Sestavlja dr. Fr. Derganc).

(Dalje.)

Hevristična psihoanalitična formula — veljavna morda samo z metodičnega vidika — razlikuje na vsakem doživljanju po štiri komponente, odgovarjajoče na sledeča vprašanja: 1. Kdo doživlja (subjekt, actor)? 2. Kako doživlja (dej, čin, actus), na avtonomen ali heteronomen način, subjektivno ali objektivno; s kako jačino, s kakim orodjem ali sredstvom; kdaj, kako dolgo in kolikokrat; kje, v kaki okolici in v kakem obsegu? 3. Kaj doživlja (predmet,

ki ga doživljajoči dej priminja, obdeluje, objectum)? 4. Kaj doživi (efekt, produkt doživljajočega, priminjajočega deja, vsebina, predstava, pojem, intentio)?

Navedena formula ima vsaj to zaslugo, da razširja delokrog moderne, napredujoče psihologije na fiziologijo čutil, živcev in možganov (orodje, s kojim duh doživlja) in ontologijo (subjekt in objekt doživljanja). Filozof Brentano je povzel iz sholastike intencionalni značaj doživljanja in tako iztrgal iz hevristične psihoanalitične formule samo dve komponenti: dej in vsebino.

Hevristična formula meče tudi na spomin jasnejšo luč in ga nam prikazuje od navih strani. Odnos »tmeti v spominu« izražam s posebnim glagolom »vedeti«, tako da pomeni vsebina spomina isto kakor »vednost« (Wissen). Usodna nepopolnost spomina, ki je povzročila toliko zla in gorja v zgodovini, je njegova nesposobnost izvornega razločevanja, z neko slepo in topo indiferentnostjo hrani spomin svoje engrame. Po neki notranji sorodnosti in privlačnosti prisoja celo več vrednosti in važnosti tvorinam, izvirajočim iz lastne fantazije nego sodruidnim engramom iz objektivne prirode. Stoprav moderna spoznavna kritika je razkrinkala z ideogenetično analizo to varovost spomina in ugotovila odvisnost vsebine (predstav), stvarnih in odnosnih (asociativnih, tirnih) engramov od posebnosti subjekta, načina in predmeta doživljanja.

Svojevrstno doživljanje se odigrava, ako ne doživljamo prirodnega predmeta, dogodka ali odnosa sami originalno, izkustveno, ampak samo besedno ali pismeno, ako ga govorjena ali pisana beseda prinaša v naš spomin. Vir naše vednosti je v tem oziru dvojen, avtonomen in heteronomen. Avtonomni spomin si prideluje, pridobiva last vednosti sam s samostojnim spoznavnim delom in izkustvom po metodi hevristike; večina ljudi (mladina in ljudska masa) spada k tipu heteronomnega spomina, ve in ima v spominu največ tega, kar je brala ali slišala od drugih (starši, učitelji, voditelji) po metodi didaktike. Tip avtonomnega spomina sam pa se deli zopet na dve vrsti: subjektivno-avtonomni (umetniški) spomin črpa najraje iz lastne fantazije, objektivno-avtonomni (znanstveni) spomin nabira svojo vednost v izkustvu in trajnem kontaktu s prirodo.

(Dalje prih.).

Uredništvo je prejelo od zadnjega zaključka naslednje liste in knjige:

1. **Zvonček.** List s podobami za slovensko mladino. — Ljubljana. Leto XXXIII., številke 10./11., 12.
2. **Njiva.** Ljubljana. II. let., številke 10/12.
3. **Slovenski učitelj.** Glasilo jugosl. krščanskega učiteljstva. — Ljubljana. Leto XXIII., številke 6/7, 8/12.
4. **Prerod.** Glasnik za нравno povzdigo naroda. — Ljubljana. Leto I., številke 9/10.
5. **Naši zapiski.** Socialistična revija. — Ljubljana. Letn. XIV., številke 8/10.
6. **Novi zapiski.** Mesečna revija. — Ljubljana. 1. letnik, številke 7, 8.
7. **Kres.** Družinski list. — Ljubljana. Leto I., številke 11.
8. **Učitelj.** Pedagoški in znanstveni list. — Beograd. Letnik III., br. 1, 2.
9. **Napredak.** Naučno-pedagoška smotra. — Zagreb. Tečaj LXII., številke 1/2, 3/4, 5/6, 7/10. Tečaj LXIII., številke 1/2, 3/4, 5/6, 7/8.
10. **Jedinstvo.** Učit. staleško-prosvjetni list. — Zagreb. God. I., br. 10, 11/12.
11. **Nastavni Vjesnik.** Izd. Društvo hrv. srednješk. profesora. — U Zagrebu. Knjiga XXXI., sv. 1/2.
12. **Просветни преглед.** Гласник за школу и друштво. — Нови Сад. Год. II., бр. 2, 3.
13. **Priroda.** Popularni časopis. — Zagreb. God. XII., br. 7.
14. **Smilje.** Časopis za mladež. — Zagreb. Tečaj LII., sv. 1.
15. **Завичай.** Дечји лист. — Скопје. Год. IV., бр. 2.
16. **Pedagogické Rozhledy.** Vydává Dědictví Komenského. — V Praze. Roč. XXXII., seš. 7/8.
17. **Komenský.** — V Zabřezu. Ročník XLIX., číslo 22, 23, 24, 25/26.
18. **Škola měštanská.** — V Praze. Ročník XXIV., číslo 18/19, 20, 21, 22, 23, 24.
19. **Dimnik J.: Kralj Peter I. Osoboditelj.** — Društvo Učit. konvikta. Ljubljana 1922.
20. **M. Valjavec: Izbrani spisi za mladino.** — Slovenski pisatelji in pesniki za mladino III. — Učit. tisk. Ljubljana 1922.
21. **Zbašnjik Fr.: Drobne pesmi.** — Učit. tisk. Ljubljana 1922.
22. **Ewald K. Mati narava pripoveduje.** — Učit. tisk. Ljubljana 1922.
23. **Lab J.: Češke pravljice.** — Učit. tisk. Ljubljana 1922.
24. **Brinar Jos.: Zgodovina za meščanske šole. I. del.** — Jugoslov. knjig. Ljubljana 1922.
25. **Brinar Jos.: Zgodovina za meščanske šole. II. del.** — Jugoslov. knjig. Ljubljana 1922.
26. **Pajk - Kržišnik: Zemljepis za srednje šole. I. del.** — Jugoslov. knjig. Ljubljana 1922.
27. **Sturm Fr. dr.: Francoska vladnica. Drugi letnik.** — Jugoslov. knjig. Ljubljana 1922.
28. **Rojina-Humek: Ant. Janša. Nauk o čebelarstvu.** — Jugoslov. knjig. Ljubljana 1922.
29. **Humek M.: Sadje v gospodinjstvu.** — Jugoslov. knjig. Ljubljana 1922.
30. **Humek M.: Breskev in marelica.** — Jugoslov. knjig. Ljubljana 1922.
31. **Jurčić J.: Spisi, III. zvezek.** Uredil dr. J. Grafenauer. — Jugoslov. knjig. Ljubljana 1922.
32. **Ерjавец-Милосављевић: Наша Истра.** — Скопје 1922.

Redakcija te številke se je zaključila 31. decembra 1922.

Hranilnica in posojilnica „Učiteljskega konvikta“ v Ljubljani

registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Zadružnik zadruga postane lahko vsak, kogar sprejme načelstvo. Delež 50 K se vplača naenkrat in se obrestuje po 5%.

Vstopnine se plača 2 K.

Hranilne vloge se sprejemajo od vsakega, če tudi ni zadružnik. Obrestna mera je 4%. Obrestovanje se pričinja s 1. in 16. vsakega meseca.

Posojila se dajo le zadružnikom na osebni kredit po jako ugodnih pogojih.

Informacije pošilja zadruga vsakomur franko, kdor vpošlje 2-50 Din v znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se principijelno ne odgovarja.

Zadružni lokal je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6

Uradne ure za stranke so izvzemši praznikov vsak četrtek in soboto od $\frac{1}{2}$ 17. do $\frac{1}{2}$ 18. ure.

Cenjenemu učiteljstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge zaloge, poštno in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in poštne prosto. - Vsako leto izide „Ročni zapisnik“ z osebnim statusom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI

registrov. zadruga z omej. zavezo

Frančiškanska ulica 6.

